

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΟΙ ΣΧΟΛΕΣ ΓΟΝΕΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΓΟΝΕΩΝ ΜΕ
ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ»**

ΛΥΓΚΟΖΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΤΣΙΦΛΙΔΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΧΑΡΙΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΙΑΚΑΜΠΕΝΗ ΑΡΓΥΡΩ

ΠΑΤΡΑ, 2014

**«THE SCHOOL PARENTS IN THE SPACE OF
EDUCATION AND THE GROUPS OF PARENTS
WITH CHILDREN PRESCHOOL, SCHOOL AND
ADOLESCENCE »**

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΟΙ ΣΧΟΛΕΣ ΓΟΝΕΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΓΟΝΕΩΝ ΜΕ
ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ»**

ΛΥΓΚΟΖΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΤΣΙΦΛΙΔΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΧΑΡΙΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΙΑΚΑΜΠΕΝΗ ΑΡΓΥΡΩ

Πτυχιακή εργασία για τη λήψη πτυχίου στη Κοινωνική Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Δυτικής Ελλάδας

ΠΑΤΡΑ, 2014

Η διπλωματική εργασία της Λυγκόζη Παρασκευής, της Τσιφλίδου Ελισάβετ και της Χαρίτου Αναστασίας εγκρίνεται:

Υπογραφές:

1. Επιβλέπων καθηγητής

Μέλη εξεταστικής επιτροπής

- 2.

- 3.

*Όταν η ζωή σε βάζει απέναντι σε μια δύσκολη
κατάσταση, μην λες γιατί εμένα, απλά πες
δοκίμασε με.....*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι αρκετά δύσκολη υπόθεση να είναι κανείς γονιός και να προσπαθεί με όσο το δυνατόν καλύτερο τρόπο να διαπαιδαγωγήσει το παιδί του. Αυτή η δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένα πρότυπα που θα ακολουθήσουν οι γονείς και θα τους ωφελήσουν. Από την γέννηση κιόλας του παιδιού, ο ρόλος των γονιών είναι δύσκολος, μακρύς, συνεχής με τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις να μην σταματάνε. Η ομαλή ανάπτυξη του παιδιού σχετίζεται με την αγωγή και τη καθοδήγηση που θα προσφέρουν οι γονείς τόσο σε κοινωνικό όσο και σε συναισθηματικό και ηθικό επίπεδο. Οι γονείς οφείλουν να συζητάνε με υπευθυνότητα και σύνεση τα τυχόν προβλήματα που θα αντιμετωπίζουν σε διάφορα ηλικιακά στάδια τα παιδιά τους.

Θέματα σχετικά με την διαπαιδαγώγηση και την γενικότερη ενημέρωση των γονιών προσφέρουν οι Σχολές Γονέων στην Ελλάδα, οι οποίες ως εκ τούτου στοχεύουν στην πρόληψη αλλά και στην υποστήριξη των γονιών για το μεγαλοπρεπές έργο που πρέπει να φέρουν εις πέρας. Μέσα από τις ομάδες που εκτελούνται από τις σχολές, ο γονέας ενημερώνεται, προβληματίζεται και ευαισθητοποιείται σε μεγάλο βαθμό για θέματα που τον απασχολούν και επιθυμεί να τα συζητήσει και να τα μοιραστεί με την υπόλοιπη ομάδα και τον σύμβουλο. Συγκεκριμένα, οι Σχολές Γονέων, είναι ένα πρόγραμμα το οποίο αφορά γονείς κάθε ηλικίας, προέλευσης και μορφωτικού επιπέδου, μελλοντικούς γονείς, άτομα ηλικιωμένα ή ευάλωτα άτομα. Είναι ένα αξιοσημείωτο έργο και η παρουσία του αρκετά βοηθητική.

Παρόλο που ακόμη και σήμερα δεν έχουν μόνιμα τοποθετηθεί κοινωνικοί λειτουργοί στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, η παρουσία τους είναι ιδιαίτερα καταλυτική, διότι ο κοινωνικός λειτουργός αποτελεί το συνδετικό κρίκο μεταξύ οικογένειας-σχολείου, έχοντας ως προτέρημα τις ανάγκες του παιδιού. Σίγουρα, για να μπορέσει κανείς να επικοινωνήσει με ένα παιδί σε οποιαδήποτε ηλικία κι αν βρίσκεται, οφείλει να γνωρίζει τα χαρακτηριστικά του, σε βιοσωματικό, συναισθηματικό, γνωστικό και κοινωνικό τομέα. Έχοντας γνώση των συγκεκριμένων τομέων είναι δυνατόν ο γονιός, ο καθηγητής, ο κοινωνικός λειτουργός, ο οποιοσδήποτε να έρθει σε ομαλή επικοινωνία με το παιδί, να το καταλάβει και να αποφύγει τις συγκρούσεις και τις λογομαχίες.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία μελετά βιβλιογραφικά τις Σχολές Γονέων στην Ελλάδα με ομάδες γονιών που έχουν παιδιά είτε προσχολικής, είτε σχολικής είτε εφηβικής ηλικίας. Η συγκεκριμένη εργασία αποτελείται συνολικά από 7 Κεφάλαια.

Ωστόσο, πριν την κυρίως εισαγωγή στα Κεφάλαια, παρατίθεται η εισαγωγή, η οποία προδιαθέτει για το τί θα ακολουθήσει στα μετέπειτα κεφάλαια, ο σκοπός μελέτης και επίσης, υπογραμμίζονται διάφοροι κύριοι ορισμοί, οι οποίοι βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση του θέματος, όπως Σχολές Γονέων, οικογένεια, εκπαίδευση, προσχολική ηλικία, σχολική και εφηβική.

Στο πρώτο (1^ο) Κεφάλαιο επιλέχθηκαν προς ανάλυση τα χαρακτηριστικά των παιδιών προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας. Συγκεκριμένα, αναγράφονται τα βιοσωματικά-ψυχοκινητικά, συναισθηματικά, ψυχοκοινωνικά και γνωστικά χαρακτηριστικά των παιδιών προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας.

Στο δεύτερο (2^ο) Κεφάλαιο περιλαμβάνονται οι σχέσεις μεταξύ οικογένειας-παιδιού σε όλες τις ηλικιακές φάσεις, προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας.

Ακολούθως, στο επόμενο Κεφάλαιο, το τρίτο (3^ο) κατά σειρά, υπογραμμίζονται οι Σχολές Γονέων, η ιστορική τους αναδρομή και η ίδρυσή τους, η Διεθνής Ομοσπονδία για την εκπαίδευση των γονιών, η ταυτότητά της και η φιλοσοφία της, αλλά και ο απώτερος σκοπός και οι ευρύτεροι στόχοι των Σχολών Γονέων στην Ελλάδα.

Στη συνέχεια, στο τέταρτο (4^ο) Κεφάλαιο, αναφέρονται τα θέματα που εφαρμόζουν οι Σχολές Γονέων ανάλογα με την αναγκαιότητα της ομάδας. Εξάλλου, οι γονείς είναι εκείνοι που θα επιλέξουν από μία λίστα θεμάτων, ποιες θεματικές ενότητες επιθυμούν να παρακολουθήσουν.

Στο επόμενο Κεφάλαιο, το πέμπτο (5^ο), περιγράφεται ο ρόλος και η στάση του συμβούλου στην δυναμική της ομάδας, καθώς και η ψυχολογία της ομάδας καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου.

Κατόπιν στην εργασία, στο (6^ο) Κεφάλαιο, γίνεται λόγος για τη θέση του κοινωνικού λειτουργού στην εκπαίδευση. Παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή της κοινωνικής εργασίας και του κοινωνικού λειτουργού στο χώρο της εκπαίδευσης, αλλά και ο στόχος και ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας και του κοινωνικού λειτουργού στο χώρο της εκπαίδευσης αντίστοιχα.

Έπειτα, στο (7^ο) Κεφάλαιο καταγράφονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις τις πτυχιακής.

Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση της βιβλιογραφίας και των ανάλογων παραρτημάτων.

Λέξεις- κλειδιά: Σχολές Γονέων, εκπαίδευση, προσχολική ηλικία, σχολική ηλικία, εφηβική ηλικία.

ABSTRACT

This thesis examines bibliographic the Schools Parents in Greece with groups of parents who have children either preschool children or school age or adolescence. This study consists of seven Chapters.

However, before the main introduction to Capital, are mainly mentioned the import which predisposes to what will follow in subsequent chapters, the aim of study and also is outlined several key definitions that help to a better understand of the issue, such as Schools Parents, family, education, preschool, school age and adolescence.

In the first (1st) Chapter were selected to analyze the characteristics of preschool, school age and adolescence. Specifically, given the viosomatika-psychomotor, emotional, psychosocial and cognitive characteristics of preschool, school age and adolescence.

In the second (2nd) Chapter are included the relationships between family-child in all three age phases, preschool, school age and adolescence.

Subsequently, in the next Chapter, the third (3rd) at line, are underlined the Schools Parents, their historical retrospection and their foundation, the International Federation for the education of parents, the identity and philosophy, but also, the ultimate aim and the wider objectives of Schools Parents in Greece.

Then, in the fourth (4th) Chapter, are reported the subjects that apply the Schools Parents depending on the necessity of the team. Moreover, the parents are those that will choose from a list of topics, what topics they wish to attend.

In the next Chapter, the fifth (5th), are described the role and the attitude of the advisor in group dynamics and the psychology of the team throughout the year.

Then at work, (6th) Chapter, becomes reason to the position of social worker in the education. It presents the history of social work and social worker in the field of education, but also the purpose and the role of social work and social worker in the field of education respectively.

Then, in the (7th) Chapter, are recorded the conclusions and recommendations of the thesis.

Finally, the thesis is completed with the opposition of bibliography and such branches.

Keywords: schools parents, education, preschool age, school age, adolescence.

ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η συγκεκριμένη εργασία, έχει ως σκοπό τη βιβλιογραφική μελέτη του έργου των Σχολών Γονέων στην Ελλάδα, ένα θέμα το οποίο είναι πρωτόγνωρο και καινοτόμο, καθώς, έπειτα από βιβλιογραφική έρευνα, διαπιστώθηκε ότι δεν έχει μελετηθεί κάτι παρόμοιο πρωτύτερα.

Σκοπός της πτυχιακής εργασίας είναι η μελέτη της λειτουργίας των Σχολών Γονέων απευθυνόμενες σε γονείς παιδιών προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας.

Συγκεκριμένα, οι στόχοι είναι:

- α) η υπογράμμιση των χαρακτηριστικών των παιδιών στους βιοσωματικούς-ψυχοκινητικούς, συναισθηματικούς, γνωστικούς και κοινωνικούς τομείς
- β) η διερεύνηση της σχέσης των γονέων με τα παιδιά σε κάθε ηλικιακή ομάδα, προσχολική, σχολική και εφηβική
- γ) η μελέτη της λειτουργίας των Σχολών Γονέων
- δ) η καταγραφή του ρόλου του συμβούλου στις Σχολές Γονέων και
- ε) η μελέτη του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού στο χώρο της εκπαίδευσης

ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

Σχολείο: Σύμφωνα με τον Parsons το σχολείο είναι η πρώτη ομάδα κοινωνικοποίησης στην εμπειρία του παιδιού, που θεσμοθετεί την ιεραρχική διαφοροποίηση πάνω σε μη βιολογικές βάσεις. Επιπλέον, κατατάσσει σε ιεραρχικές θέσεις που δεν είναι εκ των προτέρων δεδομένες, αλλά κατακτώνται. Και αυτές οι θέσεις «κερδίζονται» με διαφορετική ανταπόκριση στα καθήκοντα που επιβάλλει ο δάσκαλος, ο οποίος δρα ως όργανο του σχολικού συστήματος της κοινότητας (Νόβα-Καλτσούνη, 2007:114).

Σχολή: Ο όρος «σχολή» προέρχεται από την αντίστοιχη ξένη ορολογία «ecole» ή «school» (ecole de parents ή education of parents) όπως έχει επικρατήσει διεθνώς (Μπεχράκη, 2002:13).

Εκπαίδευση: Η εκπαίδευση είναι σημαντικός κοινωνικός θεσμός, αναπόσπαστο μέρος μιας κοινωνίας και άρρηκτα συνδεδεμένος με άλλους κοινωνικούς θεσμούς. Ο θεσμός αυτός έχει επιφορτιστεί με τη μόρφωση, την καλλιέργεια, τη διαπαιδαγώγηση και την παροχή εφοδίων στα νεαρά μέλη μιας κοινωνίας, με σκοπό να τα προετοιμάσει κατάλληλα για την ενήλικη ζωή τους και την κοινωνική τους συμμετοχή (Οικονόμου και Φερώνας, 2006:352).

Οικογένεια: Για τον Jay Belsky (1981), εννοείται ότι η οικογένεια, όπως και το ανθρώπινο σώμα, είναι μια ολιστική δομή που αποτελείται από αλληλένδετα μέρη, καθένα από τα οποία επηρεάζει όλα τα υπόλοιπα και επηρεάζεται απ' αυτά και καθένα από τα οποία συμβάλει στη λειτουργία του συνόλου. Το σύνολο των προσώπων που αισθάνονται ισχυρούς δεσμούς αμοιβαίων υποχρεώσεων γιατί είναι συγγενείς. Ένα πρωταρχικό σημαίνον, μια μορφή διάθλασης ενός κληροδοτημένου σχήματος υπαγωγής στη συλλογικότητα, το οποίο καλείται να εγγραφεί στις νέες του κοινωνικές συντεταγμένες (Shaffer, 2004:559, Μουσουρού, 2005:17, Παπαχριστόπουλος και Σαμαρτζή, 2000:97).

Νηπιακή ηλικία: Η νηπιακή ηλικία εκτείνεται από το 3^ο έτος ως το 5^ο ή 6^ο έτος της. Αρχίζει με το τέλος της βρεφικής ηλικίας –όταν το παιδί παύει να είναι εντελώς εξαρτημένο και ανήμπορο, αλλά επιδιώκει και κατακτά μια αυτονομία και αυτάρκεια- και τελειώνει με την είσοδο του παιδιού στο σχολείο- όταν πλέον το παιδί είναι έτοιμο να επιδοθεί στη συστηματική εργασία και μάθηση (Παρασκευόπουλος, χ.χ.:11).

Σχολική ηλικία: Η σχολική ηλικία – στις δυτικές κοινωνίες, από 6- 12 ετών περίπου- είναι μια συναρπαστική περίοδος για μάθηση και τελειοποίηση δεξιοτήτων, από την ανάγνωση τη γραφή και την αριθμητική έως το παιχνίδι με μπάλα και το χορό. Η ηλικία που περιλαμβάνεται ανάμεσα στα έξι και δώδεκα ή δεκατρία χρόνια έχει θεωρηθεί ως το στάδιο της υπολανθάνουσας σεξουαλικής ζωής του παιδιού (Craig & Baucum, 2007:567, Σταματοπούλου, χ.χ.:380).

Εφηβεία: Εφηβεία θεωρείται η αναπτυξιακή περίοδος που αρχίζει με τις μεταβολές της φυσιολογίας της ήβης και τελειώνει με το σχηματισμό της προσωπικής ταυτότητας. Στάδιο ψυχοσυναισθηματικών αλλαγών που μεσολαβεί ανάμεσα στην παιδική ηλικία και την ενήλικη ζωή (Θεοδωράτου- Μπέκου, 2006:52, Κουρέα -Κρεμαστινού, 2000:25).

Ήβη: Το χρονικό σημείο κατά το οποίο το άτομο ωριμάζει σεξουαλικά και γίνεται σωματικά ικανό να γίνει πατέρας ή μητέρα συλλαμβάνοντας ένα παιδί. Η μεταμόρφωση του σώματος η οποία οφείλεται σε μία σειρά ορμονών και η οποία αρχίζει συνήθως γύρω στα 11 χρόνια στο κορίτσι και στα 12 ½ -13 στο αγόρι (Shaffer, 2004:165, Μπρακονιέ και Μαρτσέλι, 2002:144).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ABSTRACT.....	7
ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	8
ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

1.1 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.....	14
1.2 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	18
1.3 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.....	24
1.4 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

2.1 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ-ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.....	30
2.2 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ-ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.....	31
2.3 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ-ΠΑΙΔΙΩΝ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.....	33
2.4 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ ΣΧΟΛΕΣ ΓΟΝΕΩΝ

3.1 Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.....	36
3.2 Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ (International Federation for parents Education-IFPE).....	37
Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ	
3.3 Ο ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.....	37
3.4 Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.....	39
3.5 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Η ΔΟΜΗ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ.....	40
Η ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.....	41
Η ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΚΑΠΝΟ, ΑΛΚΟΟΛ, ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ.....	42
Η ΟΔΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΚΑΙ Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ.....	43
ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ.....	43
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ.....	44
Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	45
Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ.....	46
Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ.....	47
Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ.....	48
Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ.....	49
Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ.....	50
Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ -ΓΟΝΕΩΝ-ΠΑΙΔΙΩΝ.....	51
ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ, Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΚΛΙΣΕΩΝ.....	52

Η ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ.....	53
ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ.....	54
Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ.....	55
Η ΑΓΩΓΗ ΥΓΕΙΑΣ.....	57
Η ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΓΟΝΕΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ.....	58
ΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.....	59
4.1 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΣΤΙΣ ΣΧΟΛΕΣ ΓΟΝΕΩΝ

5.1 ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ-ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ.....	60
5.2 Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ.....	60
5.3 Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ.....	61
5.4 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

6.1 Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	64
6.2 ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	65
6.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	66
6.4 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	68
7.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	69

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	71
--------------------------	-----------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο οικογενειακό περιβάλλον τα παιδιά δέχονται τα πρώτα ερεθίσματα, τις πρώτες γνώσεις και ξεκινάει η διαδικασία της κοινωνικοποίησής τους. Τα μέλη της οικογένειας αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και οι σχέσεις που αναπτύσσουν έχουν αντίκτυπο στην κοινωνία. Γίνεται αντιληπτό πόσο καθοριστικό ρόλο έχει η οικογένεια στη ζωή των παιδιών για τη μετέπειτα ζωή τους ως ενήλικες.

Με τη γέννηση ενός παιδιού αλλάζουν οι ρόλοι του ζευγαριού, καθώς χρειάζεται πλέον να μάθουν να ασκούν εκτός από το συζυγικό τους ρόλο και το γονικό. Ένα ρόλο που προηγουμένως δεν γνώριζαν και ένα ρόλο που συνήθως οι γονείς μαθαίνουν ταυτόχρονα με την ανατροφή των παιδιών τους. Ήδη από το παρελθόν αυτός ο ρόλος ήταν δύσκολος και στη σημερινή εποχή λόγω των οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών γίνεται όλο και πιο δύσκολος. Οι γονείς είναι απροετοίμαστοι σε αρκετά θέματα που αφορούν την ανατροφή των παιδιών τους και χρειάζονται επαγγελματική υποστήριξη. Οι Σχολές Γονέων παρέχουν αυτή την υποστήριξη σε γονείς με παιδιά προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας και ασχολούνται με θέματα, τα οποία διαφέρουν ανάλογα με τις ανάγκες των γονιών, τις ηλικίες και τις ανάγκες των παιδιών.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία ασχολείται με τις Σχολές Γονέων στο χώρο της εκπαίδευσης και τις ομάδες γονέων με παιδιά προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας. Για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική έρευνα. Σκοπός της πτυχιακής εργασίας είναι η μελέτη της λειτουργίας των Σχολών Γονέων απευθυνόμενες σε γονείς παιδιών προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας.

Αρχικά, γίνεται αναφορά στα χαρακτηριστικά των παιδιών προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας. Ειδικότερα, στην προσχολική ηλικία μνημονεύονται τα βιοσωματικά-ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά, τα οποία περιλαμβάνουν τις σωματικές αλλαγές ενός παιδιού, καθώς και τις κινητικές του ικανότητες. Στη συνέχεια, επισημαίνονται τα συναισθηματικά χαρακτηριστικά των νηπίων και η επιρροή που ασκούν οι γονείς με το παράδειγμά τους. Έπειτα, υπογραμμίζονται τα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά και ο τρόπος με τον οποίο η οικογένεια και οι συνομήλικοι συμβάλλουν σε αυτήν την ανάπτυξη. Ακολουθούν τα γνωστικά χαρακτηριστικά, όπου διακρίνεται ο τρόπος σκέψης και κατανόησης των παιδιών.

Στη συνέχεια στη σχολική ηλικία αναλύονται τα βιοσωματικά ή ψυχοκινητικά χαρακτηριστικά, τα οποία αφορούν τις σωματικές αλλαγές και τις κινήσεις των παιδιών, οι οποίες διαφέρουν ανά φύλο. Ακολουθούν τα συναισθηματικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με το χαρακτήρα των παιδιών. Τα παιδιά είναι περισσότερο εξωστρεφή, υπολογίζουν τους φίλους τους και εκφράζουν τα συναισθήματά τους. Ακολουθούν τα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά, τα οποία περιγράφουν τις σχέσεις που αναπτύσσουν τα παιδιά με τον κοινωνικό περίγυρό τους και τη συμμετοχή τους σε ομάδες και παρέες. Επίσης, περιγράφεται η εικόνα που αποκτά το κάθε παιδί για τον εαυτό του και έτσι αποτελούν διαφορετική οντότητα το καθένα. Όσον αφορά τα γνωστικά χαρακτηριστικά, παρουσιάζεται ο τρόπος σκέψης και αντίληψης των παιδιών, όπως και η κατανόηση εννοιών. Επίσης, περιγράφονται τα στάδια της μνήμης και ο τρόπος γραφής και ομιλίας των παιδιών.

Έπεται η εφηβική ηλικία όπου αναφέρονται οι τρεις φάσεις της εφηβείας, η πρώτη, η δεύτερη και η τρίτη φάση, τα γνωρίσματα της κάθε φάσης αλλά και οι επιρροές και οι επιδράσεις που έχουν στον έφηβο. Επίσης, παρατίθενται τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας σε όλους τους τομείς. Στο βιοσωματικό-ψυχοκινητικό επίπεδο, διακρίνονται τα πρώτα σημάδια της ήβης με τις σωματικές "μεταμορφώσεις" να βρίσκονται στο επίκεντρο της προσοχής του εφήβου. Χαρακτηριστικό γνώρισμα αποτελεί και ο συναισθηματικός τομέας του εφήβου, ο οποίος είναι αρκετά πολύπλοκος και δύσκολος στο να κατανοηθούν ορισμένες συμπεριφορές. Η μεταβαλλόμενη διάθεση και συμπεριφορά

μπορούν να προσδιορίσουν αυτό τον τομέα κατάλληλα. Επιπλέον, αναφέρεται ο ψυχοκοινωνικός τομέας, ο οποίος περιλαμβάνει τους κοινωνικούς δεσμούς του έφηβου, παρέες-έρωτες, όπου διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην συγκεκριμένη ηλικία. Στο γνωστικό επίπεδο διαφαίνονται αλλαγές στη νόηση και την σκέψη του νέου. Τέλος, περιγράφεται η σχέση γονέων-παιδιών και η επίδραση που ασκείται στην προσχολική, στη σχολική και στην εφηβική ηλικία.

Επιπρόσθετα, παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή των Σχολών Γονέων κατά την οποία η λέξη «Σχολή» αναφέρεται σε «ομάδες» και σε «προγράμματα» που προσφέρουν την κατάλληλη εκπαίδευση στους γονείς. Επίσης, αναλύεται η Διεθνής Ομοσπονδία για την εκπαίδευση των Γονέων και περιγράφονται ο σκοπός και το έργο της που επίκεντρο έχουν τις σχέσεις των γονέων με τα παιδιά τους. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι στόχοι των Σχολών Γονέων που αναφέρονται στην εκπαίδευση των γονέων ώστε να αντιμετωπίζουν καταστάσεις, οι οποίες τους δυσκολεύουν σχετικά με τα παιδιά τους, ακόμη και την ανάπτυξη της δικής τους προσωπικότητας ή την απόκτηση αυτοεκτίμησης και τη βελτίωση της αυτοεικόνας.

Στην βιβλιογραφική μελέτη που ακολουθεί παρατίθενται κάποια από τα θέματα με τα οποία ασχολούνται οι Σχολές Γονέων, όπως είναι η δομή και η λειτουργία της ελληνικής οικογένειας, η προσαρμογή του παιδιού στο σχολείο, η εξάρτηση από καπνό, αλκοόλ, ναρκωτικά η οδική συμπεριφορά και η ασφάλεια, τα θέματα διατροφής, η σημασία της σωματικής άσκησης, η σεξουαλική αγωγή, η διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, η χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, ο επαγγελματικός προσανατολισμός, η κατανάλωση και η διαφήμιση, ο οικογενειακός προϋπολογισμός, η συνεργασία εκπαιδευτικών- γονέων- παιδιών, οι εκπαιδευτικοί, η οικογένεια και η διάγνωση κλίσεων, η προώθηση της ισότητας των φύλων, τα προβλήματα συμπεριφοράς των μαθητών/τριών, η ψυχολογική υποστήριξη, η αγωγή υγείας, η συμβουλευτική γονέων παιδιών με αναπηρίες, τα στερεότυπα και οι διακρίσεις στην οικογένεια.

Εν συνεχεία, καταγράφονται οι αρχές συνεργασίας και ο Κώδικας Δεοντολογίας του συμβούλου, ο ρόλος και η στάση του μέσα στην ομάδα και ο τρόπος με τον οποίο την επηρεάζει. Περιγράφεται η συμπεριφορά που χρησιμοποιεί ο σύμβουλος για να εξοικειωθούν τα άτομα με το κλίμα και τους κανόνες της ομάδας, ειδικότερα στο αρχικό στάδιο της συνεργασίας τους. Επίσης, τονίζονται οι ικανότητες και δεξιότητες που απαιτούνται από τον σύμβουλο.

Ακολουθεί η αναφορά στην ψυχολογία των μελών της ομάδας κατά τη διάρκεια των διάφορων σταδίων της ομάδας, όπως το αρχικό, το μέσο και το τελευταίο, το οποίο συμπεριλαμβάνει την πλέον προσαρμογή των μελών στα πλαίσια της ομάδας. Επιπλέον, περιγράφεται η κοινωνική εργασία και ο κοινωνικός λειτουργός στο χώρο της εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, αναλύεται η ιστορική αναδρομή της κοινωνικής εργασίας στο χώρο της εκπαίδευσης, οι παράγοντες που οδήγησαν στην εφαρμογή της, από ποιον ιδρύθηκε και έως πού εξαπλώθηκε. Επίσης, τονίζονται οι στόχοι της κοινωνικής εργασίας στο χώρο της εκπαίδευσης και ο καθωλύτος ρόλος του κοινωνικού λειτουργού. Τέλος, παρατίθενται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις που προέκυψαν από τη βιβλιογραφική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

1.1 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΤΑ ΒΙΟΣΩΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Η προσχολική ή νηπιακή ηλικία ξεκινάει από το 3^ο έτος των παιδιών και φθάνει μέχρι το 5^ο ή 6^ο έτος. Σε αυτή την ηλικία δεν διακρίνονται στα παιδιά οι αλλαγές που διακρίνονταν στη βρεφική ηλικία καθώς γίνονται με πιο αργό ρυθμό. Η ανάπτυξη που παρατηρείται στο σώμα και στην κίνηση οφείλεται κατά κύριο λόγο στην άσκηση και στην προσωπική εμπειρία των παιδιών (Παρασκευόπουλος, χ.χ.).

Στο 2^ο έτος συνεχίζονται οι αλλαγές, καθώς το ύψος των νηπίων φτάνει στα 80 εκατοστά και το βάρος τους στα 12 κιλά. Στις επόμενες ηλικίες, τα παιδιά αναπτύσσονται με πιο αργούς ρυθμούς. Τελικά, στο πέμπτο έτος της ηλικίας των παιδιών το βάρος τους φτάνει στα 20 κιλά και το ύψος τους στα 112 εκατοστά. Ωστόσο, καθοριστικό παράγοντα στο πόσο θα ψηλώσουν τα παιδιά αποτελεί η κληρονομικότητα και οι συνθήκες στο περιβάλλον, όπου θα μεγαλώσουν. Επιπρόσθετα, το πόσο ψηλά θα γίνουν τα παιδιά προσδίδεται στο δείκτη νοημοσύνης τους. Τα παιδιά με υψηλό δείκτη νοημοσύνης γίνονται ψηλότερα (Παρασκευόπουλος, χ.χ., Παλυβός, 1980).

Όσον αφορά το φύλο των παιδιών και την ανάπτυξή τους, τα αγόρια στην προσχολική ηλικία είναι πιο ψηλά και πιο βαριά από τα κορίτσια, ενώ στα κορίτσια παρατηρείται μεγαλύτερη ανάπτυξη του σκελετού. Πρόκειται για την ηλικία, όπου στα παιδιά διακρίνεται ότι έχουν αυξήσει το βάρος τους, καθώς οι γονείς τα παροτρύνουν να τρώνε περισσότερο. Συγκεκριμένα, τα παιδιά προσθέτουν στο σωματικό τους βάρος ένα με δύο κιλά το χρόνο (Παρασκευόπουλος, χ.χ., Παλυβός, 1980, Τραυλός, 1998).

Εκτός από τις σωματικές διακρίνονται αλλαγές και σε κάποια όργανα και συστήματα που υπάρχουν στο σώμα. Παραδείγματος χάρη, η αναπνοή γίνεται πιο αργή. Έπειτα, οι εισπνοές των παιδιών ελαττώνονται σημαντικά, ενώ οι κτύποι της καρδιάς στην ηλικία των έξι ετών αγγίζουν τους ογδόντα πέντε(85) (Παρασκευόπουλος, χ.χ.).

Με βάση το πώς έχει διαμορφωθεί το σώμα μέχρι τη νηπιακή ηλικία αναδεικνύεται πώς θα είναι το σώμα αναπτυγμένο και στην ώριμη ηλικία. Ίδιοι συσχετισμοί έχουν παρατηρηθεί και στο βάρος. Για παράδειγμα, τα παιδιά που είναι μεγάλοςωμα και ως ενήλικες θα είναι εξίσου μεγάλοςωμα. Αντίστοιχα, όταν τα παιδιά είναι μικρόσωμα, ως ενήλικες θα παρουσιάσουν τις ίδιες αναλογίες. Για να επαληθευτούν οι παραπάνω συσχετισμοί χρειάζεται τα παιδιά να τρέφονται σωστά και να φροντίζουν την υγιεινή τους (Παρασκευόπουλος, χ.χ.).

Σε αυτή την ηλικία τα παιδιά ανακαλύπτουν δραστηριότητες, όπως το τρέξιμο και το σκαρφάλωμα, μαθαίνουν να χοροπηδάνε και πηδάνε μικρά εμπόδια. Είναι σε θέση να ανεβοκατεβαίνουν τα σκαλιά, να κάνουν συντονισμένες κινήσεις, όπως είναι το σχοινάκι. Επιπλέον, έχουν μάθει να ισορροπούν, γεγονός που τους βοηθάει να μάθουν να κάνουν ποδήλατο. Αυτές τις δραστηριότητες τις επιτελούν με πολύ ενέργεια, καθώς αυτό είναι χαρακτηριστικό των νηπίων. Τα νήπια αντιλαμβάνονται την πρόοδό τους και συνήθως δίνουν μεγαλύτερη αξία στις ικανότητές τους με αποτέλεσμα να χτυπάνε. Στη συνέχεια, στο νηπιαγωγείο θα τους δίνεται η δυνατότητα να αναπτύξουν αυτές τις κινήσεις που ήδη έχουν αποκτήσει (Bigner, 2010, Παλυβός, 1980).

Συμπληρώνοντας στα παραπάνω, στην προσχολική ηλικία τα παιδιά αρχίζουν να αυτονομούνται, όσον αφορά τις ανάγκες τους. Για παράδειγμα, τρώνε μόνα τους χρησιμοποιώντας πιρούνι, έπειτα πηγαίνουν και πλένουν τα χέρια τους, μπορούν να φορέσουν τα ρούχα τους από τη σωστή όψη. Επιπρόσθετα, αποκτούν δεξιότητες, όπως το να συνεργάζονται με άλλα παιδιά την ώρα του παιχνιδιού. Οι κινήσεις των νηπίων μέχρι την ηλικία των 5-6 ετών θα πρέπει είναι ελεγχόμενες και να έχουν ρυθμό. Βέβαια, το κάθε παιδί αναπτύσσεται με το δικό του ρυθμό (Δημητριάδη και συν., 2010, Νικολόπουλος και συν., 2008).

Στην ανάπτυξη των κινήσεων των νηπίων το παιχνίδι είναι πολύ βοηθητικό. Σαφώς και χρειάζεται η παρουσία και η συμμετοχή των γονέων αφού μαθαίνουν και καθοδηγούν τα παιδιά. Το παιχνίδι είναι ένα ευχάριστο μέσο μάθησης, καθώς μέσα από αυτό τα παιδιά εκφράζονται, αναπτύσσουν τη φαντασία τους και τη δημιουργικότητά τους και ανακαλύπτουν το περιβάλλον γύρω τους. Ανάλογα με την ηλικία, επιλέγεται διαφορετικό είδος παιχνιδιού. Στην προσχολική ηλικία είδη ζωγραφικής, όπως ξυλομπογιές, νερομπογιές βοηθάνε για την απόκτηση λεπτών κινήσεων. Με ομαδικά παιχνίδια και παιχνίδια στα οποία τα παιδιά υποδύονται ρόλους, αναπτύσσουν τη φαντασία τους και μαθαίνουν να συνεργάζονται (Δημητριάδη και συν., 2010).

ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Από την βρεφική κιόλας ηλικία τα παιδιά εκδηλώνουν συναισθήματα όπως χαρά, λύπη, φόβο και θυμό. Τα συναισθήματα τους χαρακτηρίζονται από ένταση και παροδικότητα. Τα αρνητικά συναισθήματα που εκδηλώνουν τα παιδιά, οι ενήλικες δεν μπορούν να τα καταλάβουν, όπως συμβαίνει με τα θετικά συναισθήματα (Shaffer, 2004, Παλυβός, 1980).

Από την ηλικία των 2 ετών τα παιδιά εμφανίζουν τα λεγόμενα δευτερογενή ή σύνθετα συναισθήματα, στα οποία συγκαταλέγονται η αμηχανία, η ενοχή, η ζήλεια και η υπερηφάνεια. Για παράδειγμα, τα παιδιά εκτιμώντας τις επιδόσεις τους ως καλές ή κακές εκδηλώνουν υπερηφάνεια ή ντροπή που τα κατάφεραν ή δεν τα κατάφεραν αντίστοιχα. Είναι αξιοσημείωτο να αναφέρουμε ότι τα παιδιά αυτής της ηλικίας ενδεχομένως να εκφράσουν αυτό-αξιολογικά συναισθήματα γνωρίζοντας ότι υπάρχει ένας ενήλικας να τα παρακολουθεί. Αυτό πιθανώς να συμβαίνει γιατί σε αυτή την ηλικία τα παιδιά επιζητούν την προσοχή των άλλων (Shaffer, 2004, Παλυβός, 1980).

Το γεγονός ότι τα παιδιά στην προσχολική ηλικία είναι πιο ομιλητικά τα βοηθάει στο να συζητάνε με τους γονείς τους για τα συναισθήματά τους και το πως να διαχειριστούν τα αρνητικά συμβάντα. Με αυτή την κατεύθυνση που παρέχουν οι γονείς τα παιδιά εφευρίσκουν τρόπους με σκοπό να ρυθμίζουν τα συναισθήματά τους. Αν στη ζωή των παιδιών υπάρξουν αρκετά αρνητικά συναισθήματα και δεν τα βοηθήσει κάποιος να τα ρυθμίσουν, αυτό συνήθως έχει ως απόρροια την απομάκρυνση των παιδιών από όποιον εκδηλώσει αρνητικά συναισθήματα, όπως θυμό και απογοήτευση. Επίσης, αιτία για να απομακρυνθούν τα παιδιά από κάποιον αποτελεί η τιμωρία που θα τους τεθεί (Shaffer, 2004, Παλυβός, 1980).

Στο οικογενειακό περιβάλλον τα παιδιά μαθαίνουν να κατανοούν και να διαχειρίζονται τα συναισθήματα τους. Οι γονείς με το παράδειγμά τους θα τους βοηθήσουν να εξωτερικεύσουν και να διαχειριστούν τα συναισθήματά τους. Όσο πιο εκφραστικοί είναι οι γονείς τόσο πιο πολύ τα παιδιά θα είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται τα συναισθήματα των άλλων. Αυτό θα βοηθήσει τα παιδιά στις σχέσεις με τους συνομηλικούς τους. Η εξωτερίκευση των συναισθημάτων, είτε θετικών είτε αρνητικών, είναι αναγκαίο να μην εκδηλώνονται σε έντονο επίπεδο, καθώς αυτό που εκλαμβάνουν τα παιδιά είναι μπερδεμένο. Οι γονείς έχουν μεγάλη επιρροή στα παιδιά και στην εμφάνιση των συναισθημάτων τους. Παραδείγματος χάρη, όταν

οι μητέρες τονίζουν τα θετικά συναισθήματα, για τα παιδιά είναι πιο εύκολο να μη δείξουν τα αρνητικά τους συναισθήματα. Βέβαια, αυτή η διαδικασία απαιτεί να αφιερώσει κανείς χρόνο. Όταν βρίσκονται στην ηλικία των 4 έως 5 ετών, έχουν την ικανότητα αποσαφηνίζουν τα συναισθήματα των φίλων τους περιγράφοντας μόνο εξωτερικούς παράγοντες και όχι εσωτερικούς, όπως η διάθεση του ατόμου (Δασκαλάκη, 2010, Shaffer, 2004).

Τα νήπια από την ηλικία των 3 ετών μπορούν να κρύβουν τα συναισθήματά τους και πριν ξεκινήσουν το σχολείο έχουν αναπτύξει την ικανότητα να εξωτερικεύουν τα συναισθήματα και τις επιθυμίες τους με λεκτικό τρόπο. Με την ρύθμιση και τον έλεγχο αυτό των συναισθημάτων τους υποδεικνύεται ότι οδεύουν προς τη συναισθηματική ωρίμανση (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2011).

Για να είναι σε θέση τα παιδιά να κατανοήσουν τα συναισθήματα των άλλων, συζητήσεις μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σε σχέση με συναισθηματικές εμπειρίες θα ήταν βοηθητικές. Επίσης, βοηθητικές θα ήταν συζητήσεις σχετικά με τα αίτια και τις συνέπειες που προκαλούν τα συναισθήματα τόσο των παιδιών όσο και των άλλων. Η ηρεμία μέσα στην οικογένεια αλλά και ο έπαινος, είναι αυτά που θα συμβάλλουν στη συναισθηματική σταθερότητα των παιδιών και όχι η τιμωρία. Σε αντίθεση, όταν οι γονείς, και ιδιαίτερα η μητέρα, δεν συζητάνε με τα παιδιά τους για τα συναισθήματα ή δεν εξωτερικεύουν τα συναισθήματά τους, μπορεί να δημιουργηθούν προβλήματα στα παιδιά, όπως δυσκολία στο να προσαρμοστούν στο σχολείο, ανάπτυξη επιθετικής συμπεριφοράς και άγχος (Δασκαλάκη, 2010, Shaffer, 2004, Παλυβός, 1980).

ΤΑ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Ο Sigmund Freud απεικονίζει την κοινωνική ανάπτυξη με δύο όψεις όπου στη μία τα παιδιά εντάσσονται στη κοινωνική κοινότητα και στην άλλη ξεχωρίζουν ως μονάδες. Πιο συγκεκριμένα, η μία ονομάζεται κοινωνικοποίηση δηλαδή τα παιδιά επηρεάζονται από τα πρότυπα, τις αξίες και τις γνώσεις της κοινωνίας στην οποία εντάσσονται, ενώ η άλλη αναφέρεται στη διαμόρφωση της προσωπικότητας, όπου τα ίδια τα παιδιά έχουν καταφέρει να κατακτήσουν τα δικά τους πρότυπα συναισθημάτων, σκέψης και συμπεριφοράς (Cole & Cole, 2002).

Η κοινωνικοποίηση των παιδιών ξεκινάει ήδη με τη γέννηση τους, καθώς οι γονείς συμβάλλουν σε αυτό προβάλλοντας τις δικές τους πεποιθήσεις στο παιδί. Η διαδικασία της κοινωνικοποίησης ενισχύεται όταν τα παιδιά ακολουθούν μια συγκεκριμένη ώρα για να κοιμηθούν, επιλέγουν τα χρώματα στα ρούχα που θα φορέσουν, συμπεριφέρονται με ευγένεια σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και δείχνουν αγάπη στα αδέρφια τους (Cole & Cole, 2002).

Στην κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών οι ενήλικες επιτελούν σημαντικό ρόλο. Αυτό το λέμε γιατί, ανάλογα με το πως τα παιδιά λειτουργούν, οι ενήλικες εκφράζουν αντίστοιχα συναισθήματα, όπως για παράδειγμα, αισθήματα ευχαρίστησης ή δυσαρέσκειας κι αυτά έχουν ως απόρροια την επιβράβευση ή την τιμωρία. Παρόλο που οι ενήλικες προσπαθούν να μεταδώσουν γνώσεις στα παιδιά τους με βάση αυτά που οι ίδιοι έχουν μάθει, τα παιδιά κάνουν τη δική τους ερμηνεία και επιλογή από αυτά που λαμβάνουν (Cole & Cole, 2002).

Επιπρόσθετα, οι ενήλικες έχουν κοινωνικούς ρόλους στο μυαλό τους για τα παιδιά. Αυτοί οι κοινωνικοί ρόλοι διακρίνονται από τις εκφράσεις όπως «χρειάζεται να συμπεριφέρεσαι σαν μια κυρία» και κατ' επέκταση γίνεται αντιληπτό ότι οι ενήλικες προβάλλουν στα παιδιά τα δικαιώματα, τις αρμοδιότητες, τις ευθύνες και τους τρόπους συμπεριφοράς που αρμόζουν και πιστεύουν οι ίδιοι ότι πρέπει να έχουν τα παιδιά. Τελικά, αυτοί οι προκαθορισμένοι ρόλοι και κανόνες που δίνονται στα παιδιά γίνονται αποδεκτοί και αναγκαίοι. Επίσης, οι συνομήλικοι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη κοινωνικοποίηση των παιδιών. Το γεγονός ότι τα παιδιά

αναπτύσσουν φιλίες και τις διαφυλάσσουν σημαίνει ότι γίνονται κοινωνικά ώριμα. Στοιχεία, όπως η ανωριμότητα και ο εγωκεντρισμός, δεν βοηθάνε σε μια φιλία (Cole & Cole, 2002, Κοσμόπουλος, 1990).

Σε αυτή την ηλικία εμφανίζεται αύξηση στις συναναστροφές που έχουν τα παιδιά. Προτιμούν να κάνουν παρέα με συγκεκριμένα παιδιά και με συνομηλίκους τους. Δηλαδή επιλέγουν παρέες που έχουν κάποιο κοινό στοιχείο μαζί τους, όπως το να ζουν στην ίδια περιοχή, να είναι συμμαθητές ή ακόμα να ανήκουν στην ίδια κοινωνική θέση (Κοσμόπουλος, 1990).

Η κοινωνική ανάπτυξη απεικονίζεται και με έναν άλλο τρόπο που είναι η προσωπικότητα. Η προσωπικότητα του καθενός είναι ξεχωριστή και αποτελείται από τα συναισθήματα και τις νοητικές ικανότητες. Τα παιδιά καλλιεργούν τη δική τους προσωπικότητα από το οικογενειακό περιβάλλον και την κοινότητα. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορούν δύο άνθρωποι να έχουν την ίδια προσωπικότητα γιατί έχουν διαφορετικές εμπειρίες (Cole & Cole, 2002).

Σημαντική πτυχή της προσωπικότητας αποτελεί η αυτό-αντίληψη δηλαδή όταν τα παιδιά καταλαβαίνουν τον ίδιο τους τον εαυτό από τη συναναστροφή τους με τους άλλους. Τα παιδιά μεγαλώνοντας αντιλαμβάνονται ότι υπάρχει μια συνεχής σύγκρουση ανάμεσα σε αυτά που θέλουν και στους κανόνες της κοινωνίας. Παραδείγματος χάρη, ένα παιδί 5 χρονών μπορεί να βάζει το δάχτυλο στο στόμα του, σε αυτή την περίπτωση οι γονείς του θα το αποτρέψουν να κάνει αυτή τη κίνηση, ενώ τα παιδιά της ηλικίας του πιθανώς να το κοροϊδεύουν (Cole & Cole, 2002).

ΤΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Η διαφορά του τρόπου σκέψης των βρεφών από των νηπίων παρατηρείται από τον τρόπο που λύνουν τα προβλήματά τους σε περιπτώσεις, όπως το παιχνίδι αλλά και σε άλλες δραστηριότητες που συμμετέχουν. Τα παιδιά δεν κατανοούν το περιβάλλον τους σαν ενήλικες ούτε καν σαν μεγάλα παιδιά (Bigner, 2010, Cole & Cole, 2002).

Τα νήπια καταλήγουν σε συμπεράσματα και παίρνουν αποφάσεις έχοντας ελάχιστα γεγονότα στο μυαλό τους. Αυτό συμβαίνει γιατί έχουν περιορισμένη κατανόηση και δεν μπορούν να αφομοιώσουν πολλές πληροφορίες, καθώς μένουν στην εικόνα που βλέπουν από τη δική τους πλευρά, χωρίς να σκέφτονται ότι μπορεί να υπάρχουν κι άλλοι παράμετροι. Αργότερα, ο εμπλουτισμός του λεξιλογίου των νηπίων θα τα βοηθήσει να αναπτύξουν τον τρόπο σκέψης τους (Bigner, 2010, Cole & Cole, 2002).

Επίσης, τα παιδιά στην προσχολική ηλικία θεωρούν ότι οι δικές τους σκέψεις είναι ίδιες με όλων των ατόμων, οπότε καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι σκέψεις τους είναι πάντα σωστές. Ακόμη κι αν κάποιος τους δείξει με τεκμήρια ότι κάνουν λάθος, τα νήπια επιμένουν στην πρωταρχική τους άποψη πιστεύοντας ότι τα τεκμήρια είναι εσφαλμένα και όχι οι απόψεις τους. Τα νήπια δε μπορούν να κατανοήσουν ότι υπάρχουν παραπάνω σκέψεις από αυτές που τα ίδια έχουν. Επιπρόσθετα, τα παιδιά δεν μπορούν να περιγράψουν και να αναπαραστήσουν με τη σειρά που έγινε μία κατάσταση αλλά μόνο την αρχή και το τέλος. Για παράδειγμα, δείχνοντας στα παιδιά το μολύβι όρθιο και μετά σιγά σιγά να πέφτει τα παιδιά θα μπορέσουν να αναπαραστήσουν το μολύβι στην όρθια θέση και στην τελική όπου είναι πεσμένο κάτω, αλλά τα ενδιάμεσα βήματα δεν θα τα εφαρμόσουν (Ουάντσογουερθ, 2001, Παλυβός, 1980).

Στη προσχολική ηλικία διακρίνεται ανεπάρκεια στη κατηγοριοποίηση των αντικειμένων δηλαδή δεν διαθέτουν τα παιδιά την ικανότητα να τοποθετήσουν αντικείμενα με κοινά χαρακτηριστικά στην ίδια ομάδα. Αυτό που θα μπορέσουν να κάνουν, σύμφωνα με ένα πείραμα που πραγματοποίησε ο Piaget, είναι με τα αντικείμενα που θα δοθούν να

σχηματίσουν μια ομάδα που μπορεί μεν να υφίσταται στην πραγματικότητα με εντελώς όμως διαφορετικά χαρακτηριστικά (Παρασκευόπουλος, χ.χ.).

Επιπρόσθετα, κάτι που συνηθίζεται να κάνουν τα νήπια είναι να υποδύονται άλλα άτομα, για παράδειγμα, κάποιον σούπερ ήρωα ή ένα συγγενικό τους πρόσωπο, ενώ παράλληλα χρησιμοποιούν αντικείμενα που βρίσκονται γύρω τους και τα «μετατρέπουν» με τη φαντασία τους σε οτιδήποτε τους είναι χρήσιμο για το ρόλο τους. Αυτό το παιχνίδι βοηθάει στην ανάπτυξη τους στο κοινωνικό, συναισθηματικό και νοητικό τομέα (Shaffer, 2004).

Τα νήπια πιστεύουν ότι και τα αντικείμενα έχουν ζωή. Αυτό ονομάζεται ανιμισμός. Νομίζουν δηλαδή ότι ένα κολιέ που πριν ήταν τυλιγμένο και τώρα δεν είναι ήθελε να ξετυλιχθεί και το έκανε από μόνο του. Για να κατανοήσουν ότι τα αντικείμενα δεν έχουν ζωή θα περάσουν από κάποια στάδια και έπειτα από την προσωπική τους εμπειρία θα το αντιληφθούν. Ο συλλογισμός τους είναι μεταγωγικός, δηλαδή από το ειδικό στο ειδικό. Μπορεί να συμπεράνουν ότι από δύο άσχετα μεταξύ τους περιστατικά, επειδή συνέβησαν την ίδια στιγμή, υπάρχει αλληλεπίδραση. Ο Piaget έδωσε το εξής παράδειγμα: η κόρη του συνήθιζε να κοιμάται τα απογεύματα και επειδή δεν κοιμήθηκε μια μέρα συμπεράνε λανθασμένα ότι δεν ήταν απόγευμα (Shaffer, 2004, Stephen et all, 2008).

Στη βελτίωση της γνωστικής τους ανάπτυξης θα συμβάλλει η γλωσσική ανάπτυξη, όπου με τη βοήθεια των γονιών και αργότερα των νηπιαγωγών θα εμπλουτίσουν το λεξιλόγιο και έτσι θα μπορούν να περιγράφουν και να κατανοούν περισσότερες έννοιες. Η χρήση διάφορων παιχνιδιών, επίσης, θα βοηθήσει, όπως η ζωγραφική και το συμβολικό παιχνίδι, όπου τα παιδιά υποδύονται ότι είναι κάποιο άτομο ή κάποιο αντικείμενο (Παλυβός, 1980, Stephen et all, 2008).

1.2 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΤΑ ΒΙΟΣΩΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Στη σχολική ηλικία τα παιδιά δεν παρουσιάζουν σημαντικές αλλαγές στην ανάπτυξή τους, καθώς βρίσκονται στη φάση κατά την οποία περισσότερο σταθεροποιούνται παρά αλλάζουν, είτε σωματικά είτε νοητικά. Παρόλ' αυτά, συγκριτικά με την προσχολική ηλικία, τα παιδιά αναπτύσσονται με πιο αργούς ρυθμούς. Η ανάπτυξη για τα κορίτσια συνεχίζεται μέχρι την ηλικία των 9 ετών, ενώ για τα αγόρια μέχρι την ηλικία των 11 ετών. Βέβαια, η ανάπτυξη διαφέρει από παιδί σε παιδί ανάλογα με τις δραστηριότητες που πραγματοποιεί το καθένα, τη διατροφή που ακολουθεί ή ανάλογα με το φύλο του. Συνήθως τα αγόρια στην ηλικία των 9 ετών είναι πιο ψηλά και βαρύτερα από τα κορίτσια, ενώ αργότερα η ανάπτυξη των κοριτσιών επιταχύνεται. Κάποια παιδιά, επίσης, είναι υπέρβαρα λόγω της παχυσαρκίας και υπάρχουν πολλές πιθανότητες να συνεχίσουν να είναι υπέρβαρα και στην ενήλικη ζωή τους ή να πάσχουν από καρδιοπάθειες, διαβήτη και άλλα προβλήματα υγείας (Γεώργας και συν., χ.χ., Craig & Baucum, 2007).

Προς το τέλος την ηλικίας αυτής, τα κορίτσια παρουσιάζουν σωματικές αλλαγές, όπως ανεπτυγμένο στήθος, αύξηση του ύψους, πρώιμη έμμηνη ρύση, φάρδος στη λεκάνη, χαρακτηριστικά, τα οποία δηλώνουν πως ήδη τα κορίτσια έχουν εισβάλει στα χρόνια της εφηβείας. Η φυσική δύναμη των κοριτσιών μειώνεται και αυτό συνήθως είναι αποτέλεσμα της κοινωνικοποίησης ή μη των δύο φύλων. Υπάρχουν, βέβαια, και κορίτσια τα οποία ασχολούνται με τον αθλητισμό και έχουν βελτιώσει το σωματότυπό τους συγκριτικά με τα

αγόρια της ίδιας ηλικίας, ειδικά αυτά που ασχολούνται από μικρή ηλικία (Γεώργας και συν., χ.χ., Shaffer, 2004).

Όσον αφορά την ανάπτυξη των οστών κατά τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας, πολλές φορές τα παιδιά υποφέρουν, συνήθως τη νύχτα, από έντονους πόνους, καθώς ο σκελετός τους επιμηκώνεται. Επίσης, λόγω της ανωριμότητας του σκελετού, η έντονη σωματική άσκηση υπάρχει πιθανότητα να προκαλέσει τραυματισμούς, ενώ υπάρχουν παιδιά, τα οποία δε νιώθουν πόνο κατά το διάστημα λίγο πριν την εφηβεία. Συνήθως, δεν υποφέρουν από προβλήματα υγείας ή λοιμώξεις (Craig & Baucum, 2007, Γιοβαζολιάς, 2011).

Σε αυτή την ηλικία τα παιδιά χαρακτηρίζονται από αλλαγή των βρεφικών δοντιών και μύωση του λίπους. Τα πρώτα καινούρια δόντια συνηθίζεται να φαίνονται μεγάλα, σχετικά με το μήκος του προσώπου, αλλά με το πέρασμα του χρόνου υπάρχει αρμονία μεταξύ τους. Στην ηλικία των 6 ετών, ειδικά τα αγόρια, χάνουν το λίπος από το σώμα τους και αναπτύσσουν τη μυϊκή τους μάζα. Τα αγόρια, κατά τη σχολική ηλικία, παρουσιάζουν περισσότερη δύναμη από τα κορίτσια. Επιπλέον, στην ηλικία των 6 έως 8 ετών μεταμορφώνεται το μέγεθος του εγκεφάλου πλησιάζοντας το 90% των ενηλίκων. Η ανάπτυξη αυτή εγκυμονεί την καλύτερη λειτουργία και σκέψη των παιδιών (Craig & Baucum, 2007).

Οι κινήσεις των παιδιών στην ηλικία των 6 έως 12 ετών είναι πλέον ξεκάθαρες και έχουν τη δυνατότητα να τις ελέγξουν, όπως να μάθουν να οδηγούν ποδήλατο. Στο διάστημα αυτό, αναπτύσσουν και τις λεπτές κινήσεις, όπως για παράδειγμα, να σχεδιάζουν καλοσχηματισμένα γράμματα. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί πως, παρά τα κοινά χαρακτηριστικά των παιδιών σε αυτή την ηλικία, το καθένα από αυτά είναι διαφορετικό και ενώ κάποια είναι δραστήρια, κάποια άλλα ενδεχομένως είναι λιγότερο κινητικά. Τα παιδιά με έντονη δραστηριότητα συνήθως είναι περισσότερο εξωστρεφή, συγκριτικά με τα πιο ήσυχα. Ιδίως, εάν πρόκειται για αγόρια συνήθως είναι περισσότερο εκδηλωτικά από τα κορίτσια. Οι σωματικές ικανότητες των παιδιών επηρεάζουν τη συμμετοχή τους σε αθλήματα, ακόμη και εάν είναι επικίνδυνα. Τα κορίτσια αναπτύσσουν την ικανότητα της ρίψης και τους πιασίματος. Ακόμη, το κάθε παιδί παρουσιάζει διαφορετικά βιοσωματικά χαρακτηριστικά, ανάλογα με το χρονικό όριο που αφιερώνει σε κάθε άθλημα (Γεώργας και συν., χ.χ., Craig & Baucum, 2007).

Σημαντικό χαρακτηριστικό της σχολικής ηλικίας είναι πως τα παιδιά δεν εκτίθενται τόσο συχνά σε ασθένειες όσο σε μικρότερη ηλικία, καθώς είτε έχουν πάθει ανοσία είτε έχουν βελτιώσει τη διατροφή τους. Ένα ακόμη βιοσωματικό χαρακτηριστικό, αποτελεί η εμφάνιση της μυωπίας, εξαιτίας της οποίας πολλά παιδιά αναγκάζονται να φορούν φακούς επαφής ή γυαλιά (Craig & Baucum, 2007).

Επίσης, σε αυτή την ηλικία αναπτύσσεται η σεξουαλική ανάγκη των παιδιών και η διάθεση για εύρεση συντρόφου. Ακόμη, αναγνωρίζουν τα ερωτικά και σεξουαλικά αγγίγματα και καταλήγουν στην εμφάνιση αυνανισμού. Οι σεξουαλικές συμπεριφορές παρατηρούνται, επίσης, μεταξύ αδερφών, κυρίως με τη μορφή οπτικής παρατήρησης και αγγίγματος, εφόσον υπάρχει συγκατάθεση και των δύο (Σταματοπούλου, χ.χ.).

ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Ο συναισθηματικός κόσμος των παιδιών της σχολικής ηλικίας μεταβάλλεται ραγδαία συγκριτικά με την προσχολική ηλικία. Δεν επικεντρώνονται, πλέον, στον εαυτό τους αλλά συναναστρέφονται περισσότερο με τους συνομήλικούς τους και τους γονείς τους. Κατακλύζονται από συναισθήματα αγάπης και στοργής, καθώς δημιουργούν στενές σχέσεις και κατάλληλο περιβάλλον για συνεργασία. Έτσι, ξεκινούν να βιώνουν το αίσθημα της συντροφικότητας ή της συμπάθειας, τα οποία είναι απαραίτητα για την επίτευξη της

συναισθηματικής κάλυψης των παιδιών σε αυτή την ηλικία. Τα κορίτσια που συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες αισθάνονται περισσότερο ικανά από άλλα κορίτσια της ίδιας ηλικίας, όπως επίσης, αισθάνονται ότι αξίζουν και δεν εμφανίζουν αισθήματα κατάθλιψης, συγκριτικά με άλλα κορίτσια που απέχουν από τον αθλητισμό (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ., Shaffer, 2004).

Τα παιδιά της σχολικής ηλικίας πολλές φορές, ενώ είναι χαρούμενα και γεμάτα επιθυμία να προσφέρουν αγάπη και φροντίδα, εμφανίζουν ταυτόχρονα συναισθήματα μίσους, αγανάκτησης και ζήλιας. Ακόμη και στις πιο στενές φιλίες, τα συναισθήματα είναι ανάμεικτα. Ενώ νιώθουν εμπιστοσύνη και αμοιβαιότητα, ξαφνικά τα παιδιά σχολικής ηλικίας μπορεί να συγκρουστούν με τον καλύτερο φίλο τους ή να τον ανταγωνιστούν (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ., Craig & Baucum, 2007).

Επίσης, σε μια στενή φιλία το ένα παιδί συμβαίνει να συμπληρώνει το άλλο, καθώς το ένα από αυτά είναι περισσότερο υποχωρητικό, ενώ στο άλλο αρέσει να λειτουργεί ως πρότυπο για το φίλο του και να του μαθαίνει όσα γνωρίζει. Τα παιδιά σχολικής ηλικίας επιλέγουν συνήθως φίλους με διαφορετική ιδιοσυγκρασία από τη δική τους. Έτσι, τα εσωστρεφή παιδιά θα επιλέξουν φίλους περισσότερο εκδηλωτικούς και εξωστρεφείς. Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει πως αποκλείεται να επιλέξουν τα παιδιά φίλους με κοινό τρόπο σκέψης και κοινά ενδιαφέροντα. Σε περίπτωση που τα παιδιά χάσουν ένα φίλο τους λόγω αλλαγής του σχολείου θα νιώσουν έντονα το αίσθημα της απώλειας μέχρι να αντικαταστήσουν αυτή τη σχέση. Μάλιστα, αποφεύγουν να δείχνουν τα αρνητικά συναισθήματα, όπως το φόβο στους φίλους τους, καθώς πιστεύουν πως θα τους χλευάζουν και αυτό θα λειτουργήσει αρνητικά στη σχέση τους (Craig & Baucum, 2007, Παρασκευόπουλος, 2005).

Στη σχολική ηλικία υπάρχουν πολλά παιδιά, τα οποία είναι επιθετικά και προσπαθούν να διεκδικήσουν κάτι που επιθυμούν χρησιμοποιώντας τη βία. Σε περίπτωση που απορριφθούν από τους συνομήλικούς τους, εξαιτίας αυτής τη συμπεριφοράς, τα παιδιά ματαιώνονται και γίνονται περισσότερο επιθετικά και εξαρτημένα από τους άλλους. Παρόλα αυτά, υπάρχουν παιδιά που είναι συνεσταλμένα και μοναχικά, αντιμετωπίζουν καταστάσεις με άγχος, απορρίπτονται από συνομήλικους και έτσι εντείνουν το αίσθημα της απογοήτευσης και κυριαρχεί η ανάγκη αποδοχής από την ομάδα. Βέβαια, προσπαθούν να ελέγξουν τα συναισθήματά τους, έτσι ώστε να αναπτύξουν τις κοινωνικές σχέσεις τους (Craig & Baucum, 2007, Παρασκευόπουλος, 2005).

Ακόμη, στα πλαίσια μιας ομάδας τα παιδιά σχολικής ηλικίας, εάν έχουν βιώσει την περιθωριοποίηση από τους συνομήλικούς τους, κυριαρχεί το αίσθημα της κοινωνικής αποφυγής και το φαινόμενο να αποδίδουν ευθύνες σε άλλους για τις αποτυχημένες σχέσεις τους. Αυτό πολλές φορές, έχει ως αποτέλεσμα την εφεύρεση ενός παρατσουκλιού για τα συγκεκριμένα παιδιά, το οποίο επιδεινώνει την ψυχοσύνθεση των παιδιών. Σε αυτή την ηλικία τα παιδιά, συνήθως, πιέζουν ένα νέο μέλος να συμβιβαστεί με τους κανόνες της ομάδας (Craig & Baucum, 2007, Άουερμαχ, 2007).

ΤΑ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Κατά τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας, τα παιδιά αναπτύσσουν διαπροσωπικές σχέσεις με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο, όπως για παράδειγμα τους δασκάλους και τους συμμαθητές τους. Πλέον, συμμετέχουν σε ομαδικά παιχνίδια, ενδοσχολικά και εξωσχολικά και υπακούουν σε ένα σύνολο κανόνων, οι οποίοι εξυπηρετούν στην οριοθέτηση και οργάνωση των παιδιών. Τα ομαδικά παιχνίδια εξυπηρετούν στην ένταξη των παιδιών τόσο σε νέες παρέες όσο και στην κοινωνία, στην κατανόηση των παιδιών πως έχουν αναλάβει συγκεκριμένους ρόλους και πρέπει να αντεπεξέλθουν σε αυτούς. Ακόμη, τα παιδιά μέσω της ομαδικότητας μαθαίνουν να αποδέχονται ανθρώπους με διαφορετική ιδιοσυγκρασία από τη δική τους και να

συνεργάζονται μαζί τους. Αποκτούν την ικανότητα να υπακούουν σε κανόνες και να τους αποδέχονται (Μαλικιώση- Λοϊζου και συν., χ.χ., Γεώργας και συν., χ.χ.).

Τα παιδιά της σχολικής ηλικίας αρχίζουν να σχηματίζουν μια εικόνα για τον εαυτό τους και τους άλλους, γεγονός που εξυπηρετεί στην επιλογή συμπεριφοράς που θα ακολουθήσουν προς αυτούς. Αποκτούν κάποια χαρακτηριστικά, διαφορετικά το καθένα, που απεικονίζουν την προσωπικότητα τους και το χαρακτήρα τους. Βρίσκονται στο στάδιο που συγκρίνουν τον εαυτό τους με τους άλλους, κυρίως τους συνομηλίκους, και έτσι αξιολογούνται και αξιολογούν. Στοιχείο της αξιολόγησης αποτελεί και η αυτοεκτίμηση, η οποία μπορεί να είναι είτε θετική είτε αρνητική. Ακόμη, πολλές φορές συναγωνίζονται για να αποκτήσουν καλύτερη σχολική επίδοση και μια θέση μέσα στην ομάδα, ώστε να προετοιμαστούν και για την ανάληψη ρόλων στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο (Craig & Baucum, 2007, Νόβα-Καλτσούνη, 2010).

Η υψηλή αυτοεκτίμηση δηλώνει πως τα παιδιά είναι ευχαριστημένα από τον εαυτό τους και από τη σχέση τους με τους άλλους, ενώ η χαμηλή αυτοεκτίμηση δηλώνει αισθήματα κατωτερότητας. Η αυτοεκτίμηση των παιδιών επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τη σχολική επίδοσή τους σε συνδυασμό με την εντύπωση που έχουν για αυτά οι γονείς τους και οι φίλοι τους. Τα παιδιά πολλές φορές εναντιώνονται, δεν δέχονται την κριτική των άλλων και τους επιφορτίζουν με ευθύνες με σκοπό να τις αποφύγουν τα ίδια. Εάν τους αντιμετωπίζουν θετικά, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να διαπρέψουν σε κάποιο άλλο τομέα, εκτός από αυτό του σχολείου. Τα περισσότερα παιδιά της σχολικής ηλικίας βρίσκουν τρόπους, έτσι ώστε να αντικαταστήσουν τον αποτυχημένο τομέα με κάποιον άλλο, στον οποίο θα είναι περισσότερο αποδοτικά (Craig & Baucum, 2007, Γιοβαζολιάς, 2011).

Σημαντικό ρόλο για την κοινωνικοποίηση των παιδιών στη σχολική ηλικία διαδραματίζει η μίμηση και η παρατήρηση. Μέσω αυτών τα παιδιά κατανοούν το σωστό και το λάθος ή έστω το κοινωνικά αποδεκτό. Επίσης, υπακούουν σε κοινωνικούς κανόνες και τη δικαιοσύνη διερευνώντας νόμους και αρχές. Αποκτούν την κοινωνική ευθύνη και μέσω αυτής κατανοούν συνήθειες του πολιτισμού τους. Πλέον, πρότυπο των παιδιών αποτελεί ο δάσκαλος, ο οποίος τα βοηθά να ενταχθούν στο πλαίσιο του σχολείου και να ωριμάσουν σε ορισμένο χρονικό διάστημα (Craig & Baucum, 2007, Παπαγεωργίου, 2006).

Η σχολική ηλικία είναι το στάδιο κατά το οποίο τα παιδιά δημιουργούν και αναπτύσσουν φιλίες, κυρίως με το ίδιο φύλο, τους συνομηλίκους, ανάλογα με την κοινωνικοοικονομική κατάσταση της οικογένειας και τα ενδιαφέροντα. Τα παιδιά της σχολικής ηλικίας συνεργάζονται πιο αποτελεσματικά και οργανωμένα με τους συνομηλίκους τους. Επίσης, οι διαπροσωπικές σχέσεις των παιδιών μεταβάλλονται, καθώς επιλέγουν φίλους και σταθεροποιούν τις σχέσεις τους, αποκτώντας μόνιμες φιλίες. Συγκεκριμένα, στην ηλικία των 7 έως 9 ετών τα παιδιά αρχίζουν να κατανοούν τα συναισθήματα των άλλων, στην ηλικία των 9 έως 12 ετών κατανοούν την έννοια της εμπιστοσύνης και ήδη από 11 ετών τα παιδιά είναι σε θέση να κατανοήσουν την οπτική του άλλου σχετικά με τη σχέση που έχουν αναπτύξει (Μαλικιώση- Λοϊζου και συν., χ.χ., Γεώργας και συν., χ.χ., Craig & Baucum, 2007).

Η φιλία στην ηλικία των 6 έως 12 ετών εξυπηρετεί στην εκμάθηση κοινωνικών εννοιών και δεξιοτήτων, δραστηριοποιεί τα παιδιά και τα βοηθά να κατανοήσουν και να διατηρήσουν τις αξίες μιας ομάδας. Μάλιστα, τα παιδιά με σταθερές φιλίες είναι περισσότερο αποδοτικά στις απαιτήσεις του σχολείου. Ειδικότερα, τα παιδιά που έχουν αναπτύξει πολύ στενές σχέσεις μεταξύ τους, διαθέτουν κοινές αξίες και βοηθά ο ένας τον άλλο να αντιμετωπίζουν με θάρρος τους υπόλοιπους. Υπάρχουν, βέβαια, και τα παιδιά τα οποία δεν έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν σταθερές φιλίες και απορρίπτονται από τους άλλους παρακωλύοντας έτσι τη δυνατότητα προσαρμογής στην μετέπειτα ζωή. Συνήθως, στην ηλικία των 9 ετών τα παιδιά συνεργάζονται με τους φίλους τους, δημιουργούν μια δική τους συνθηματική διάλεκτο και κανονίζουν συναντήσεις σε ένα χώρο, τον οποίο θεωρούν μόνο δικό τους, όπως ένα δεντρόσπιτο (Craig & Baucum, 2007, Άουερμαχ, 2007).

Μέσα σε μια φιλία ακολουθούνται κανόνες ομαδικότητας και συνεργασίας. Πολλές φορές μερικά παιδιά αναλαμβάνουν το ρόλο του αρχηγού, ενώ κάποια άλλα αποτελούν του οπαδούς. Συνήθως, οι ομάδες συνομηλικών δημιουργούνται γρήγορα και αποτελούνται από μέλη του ίδιου φύλου και με κοινά ενδιαφέροντα. Το κάθε παιδί μέσα σε μια ομάδα, παρόλο που έχει κοινά ενδιαφέροντα με τα υπόλοιπα μέλη, μπορεί να είναι περισσότερο δημοφιλή από ένα άλλο. Αυτό οφείλεται συχνά στις σχολικές επιδόσεις του παιδιού ή στις αθλητικές του επιδόσεις. Οι μαθητές με χαμηλές επιδόσεις, συνήθως, απομονώνονται από τους συνομηλικούς. Οι φίλιες των παιδιών σε αυτή την ηλικία δημιουργούνται κυρίως στα διαλείμματα, όπου τα παιδιά βιώνουν κοινές εμπειρίες και έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν με ποιον ταιριάζουν (Craig & Baucum, 2007, Νόβα- Καλτσούνη, 2010).

Σε αυτή την ηλικία τα παιδιά διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τις διαπροσωπικές τους σχέσεις. Από τη μία υπάρχουν παιδιά, τα οποία συμμετέχουν σε ομάδες, αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο, είναι περισσότερο φιλικά και εξωστρεφή, συνεργάζονται με τους γύρω τους και είναι αποδοτικά σε διάφορα αθλήματα. Μέσα από τη συμμετοχή τους στην ομάδα αντιλαμβάνονται τη σημασία της αμοιβαιότητας και την αποδοχής των ιδεών των άλλων. Από την άλλη, υπάρχουν παιδιά, τα οποία ακολουθούν τους υπόλοιπους, δυσκολεύονται να εκφραστούν και να αναλάβουν πρωτοβουλίες ή ρόλους, καθώς επίσης παρουσιάζουν μειωμένες δεξιότητες (Γεώργας και συν., χ.χ., Νόβα- Καλτσούνη, 2010).

Σημαντικό ρόλο για τη συμμετοχή των παιδιών σε σχολικές ομάδες διαδραματίζουν οι δάσκαλοί τους. Εάν τα επαινούν σε βαθμό που αρμόζει, τα παιδιά ξεπερνούν κάθε τάση απομόνωσης και κοινωνικοποιούνται με ταχύτερους ρυθμούς. Ο υπερβολικός έπαινος μπορεί να οδηγήσει τα παιδιά αυτής της ηλικίας σε τάσεις εγωκεντρισμού. Η στάση του δασκάλου επηρεάζει, επίσης, και τη σχέση των μαθητών. Τα παιδιά που φαίνεται να εκτιμούνται περισσότερο από τους δασκάλους είναι αποδεκτά από τους συμμαθητές τους, ενώ τα υπόλοιπα περιθωριοποιούνται (Craig & Baucum, 2007, Νόβα- Καλτσούνη, 2010).

Η κοινωνικοποίηση των παιδιών επιτυγχάνεται, επίσης, μέσω της οικογένειας, η οποία εξυπηρετεί στην κατανόηση και την εκμάθηση των κοινωνικών κανόνων και την εξέλιξη του παιδιού. Υπάρχουν παιδιά, τα οποία έχουν στενές σχέσεις με την οικογένειά τους και άλλα παιδιά που δεν είναι τόσο δεμένα με τα υπόλοιπα μέλη. Επίσης, ένα διαζύγιο ή η απουσία ενός γονέα μπορεί να εμποδίσει την ομαλή πορεία προς την κοινωνικοποίηση των παιδιών. Τα παιδιά που προέρχονται από τα μεσαία κοινωνικά στρώματα κοινωνικοποιούνται με ταχύτερους ρυθμούς, καθώς οι γονείς τους είναι περισσότερο ενημερωμένοι για εκπαιδευτικά προγράμματα και τα καθοδηγούν σε αυτά (Craig & Baucum, 2007, Νόβα- Καλτσούνη, 2010).

ΤΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Κατά τη σχολική ηλικία τα παιδιά παρουσιάζουν ορισμένα χαρακτηριστικά που αφορούν το γνωστικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, τα παιδιά στην ηλικία των 6 ετών κατανοούν πλέον, πως τα αντικείμενα, παρά την εξωτερική τους μεταβολή, παραμένουν ίδια. Επίσης, είναι ικανά να ξεχωρίσουν την ποσότητα, τους αριθμούς, το βάρος και τον όγκο. Η σκέψη τους ακολουθεί, πλέον, μία λογική πορεία και έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν τις πράξεις της διαίρεσης, του πολλαπλασιασμού, της πρόσθεσης και της αφαίρεσης. Επίσης, μαθαίνουν να ταξινομούν και να τοποθετούν στη σειρά αντικείμενα, ανάλογα με το μέγεθός τους, όπως και να διατυπώνουν κανόνες γραμματικής. Για παράδειγμα, έχουν τη δυνατότητα να διαχωρίσουν τα διάφορα λουλούδια μιας ανθοδέσμης και να τοποθετήσουν μαζί τα κοινά λουλούδια των διάφορων ειδών. Τα παιδιά στη σχολική ηλικία δεν έχουν τη δυνατότητα να ταξινομήσουν αφηρημένες έννοιες, αλλά συγκεκριμένα πράγματα. Επίσης, τα παιδιά της σχολικής ηλικίας αποκτούν την ικανότητα της σειροθέτησης και της τοποθέτησης αντικειμένων, ανάλογα με το μέγεθός τους (Γεώργας και συν., χ.χ., Μαλικιώση- Λοϊζου και συν., χ.χ.).

Επίσης, στην ηλικία των 7 έως 11 ετών αναπτύσσεται ο προμετωπιαίος φλοιός του εγκεφάλου, ο οποίος ενεργοποιεί τους νευρώνες και διοχετεύεται μεγαλύτερη ποσότητα πληροφοριών στον εγκέφαλο. Έτσι, ενεργοποιείται η επεισοδιακή μνήμη, η οποία εξυπηρετεί στο να επαναφέρουν τα παιδιά σκηνές που έχουν ζήσει στο παρελθόν. Στην ηλικία των 8 ετών τα παιδιά αρχίζουν να κωδικοποιούν τις πληροφορίες που λαμβάνουν και είναι σε θέση, βάση αυτών των πληροφοριών, να αποφασίζουν για τις πράξεις τους. Δέχονται ερεθίσματα και αποκτούν κίνητρα μέσω αυτών, παρατηρούν τη συμπεριφορά των άλλων και κατανοούν τη σχέση μεταξύ γεγονότων και αντικειμένων (Ghetti et al, 2012, Shaffer, 2004).

Γνωστικό χαρακτηριστικό, ακόμη, είναι η έννοια της διατήρησης αντικειμένων. Για παράδειγμα, τα παιδιά είναι σε θέση να διαχωρίσουν πως εάν κόψουν ένα κομμάτι ζυμάρι στη μέση, η ποσότητα θα εξακολουθεί να είναι ίδια. Ακόμη, κατανοούν την έννοια των αριθμών και έχουν τη δυνατότητα να αριθμούν σύνολα. Κατανοούν, πλέον, πολλά χαρακτηριστικά ενός αντικειμένου ταυτόχρονα, όπως το μέγεθος, το σχήμα και το χρώμα (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ.).

Επιπρόσθετα, τα παιδιά κατανοούν πως απαραίτητη είναι η ανάπτυξη του ήθους και της ηθικής και ο διαχωρισμός του σωστού από το λάθος με βάση την πλειοψηφία του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Ακόμη, τα παιδιά στην ηλικία των 6 έως 12 ετών κατανοούν τις έννοιες του σεβασμού, της εμπιστοσύνης και της τήρησης των νόμων. Μέσα από συζητήσεις έχουν τη δυνατότητα, να καταλήγουν σε δικά τους συμπεράσματα, επιλύσεις και προτάσεις για συγκεκριμένα θέματα, καθώς η σκέψη τους είναι πλέον ευέλικτη. Μπορούν να καθοδηγήσουν τη σκέψη τους από το μερικό στο όλο και από το όλο στο μερικό, όπως για παράδειγμα την ταξινόμηση πολλών λουλουδιών, ανάλογα με το χρώμα και το μέγεθος αλλά και το αντίστροφο, την ομαδοποίησή τους. Διαθέτουν την ικανότητα να διατυπώνουν τη γνώμη τους και να πραγματοποιούν τις προβλέψεις τους (Γεώργας και συν., χ.χ., Μαλικιώση-Λοΐζου και συν., χ.χ.).

Η σχολική ηλικία αποτελεί τη μετάβαση από την προενεργητική στην ενεργητική νόηση. Τα παιδιά διατηρώντας την προενεργητική νόηση δυσκολεύονται να κατανοήσουν πως ένα ποτήρι ψηλό και στενό έχει την ίδια ποσότητα νερού με ένα ποτήρι χοντρό και κοντό. Τα παιδιά με την ενεργητική νόηση κατανοούν πως δεν υπάρχει καμία διαφορά στην ποσότητα του νερού. Το ίδιο συμβαίνει και με τις διαστάσεις του ύψους και του πλάτους. Επίσης, τα παιδιά της σχολικής ηλικίας είναι σε θέση να εξερευνούν και να μαθαίνουν μόνα τους το περιβάλλον τους και να αποκτούν έτσι μια ολοκληρωμένη μορφή σκέψης και παρατηρητικότητας. Σημαντικό γνωστικό χαρακτηριστικό των παιδιών με ενεργητική νόηση είναι η μνημονική ικανότητα. Συλλέγουν και ομαδοποιούν στοιχεία, τα οποία επαναφέρουν στη μνήμη τους επανειλημμένα και έτσι δημιουργούν ιστορίες που τα βοηθούν να θυμούνται συγκεκριμένες πληροφορίες (Craig & Baucum, 2007, Γιοβαζολιάς, 2011).

Όσον αφορά τον γραπτό και τον προφορικό λόγο των παιδιών της σχολικής ηλικίας, παρουσιάζουν σημαντική βελτίωση, καθώς εμπλουτίζουν και βελτιώνουν το λεξιλόγιο και τις γραμματικές τους γνώσεις. Επίσης, μαθαίνουν να διαβάζουν και έτσι βλέποντας τα γράμματα της αλφαβήτου έχουν τη δυνατότητα να τα χρησιμοποιήσουν γραπτώς. Ιδιαίτερα, στο χώρο του σχολείου τα παιδιά προσπαθούν να μάθουν αυτά που τους διδάσκει ο δάσκαλος, ώστε να είναι σε θέση να τεκμηριώσουν τα επιχειρήματά τους (Craig & Baucum, 2007, Παπαγεωργίου, 2006).

1.3 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΤΑ ΒΙΟΣΩΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Είναι δύσκολο να προσδιοριστεί η έναρξη και η λήξη της εφηβικής ηλικίας, ωστόσο, ως αφετηρία θεωρείται το χρονικό σημείο, όπου οι έφηβοι αποκτούν την ικανότητα αναπαραγωγής, ενώ ως λήξη θεωρείται η ικανότητά τους να λάβουν το ρόλο του ενήλικα. Στο στάδιο της εφηβείας, υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στο σώμα. Κατά τη διάρκεια της εφηβείας, βιώνεται και η ήβη, η οποία έχει διάρκεια 2 έως 4 έτη, με βασικό χαρακτηριστικό την ανάπτυξη του συστήματος της αναπαραγωγής, μαζί με την αλλαγή των εξωτερικών χαρακτηριστικών (Παπαχριστόπουλος, 2011, Παρασκευόπουλος, 1985).

Συγκεκριμένα, όσον αφορά το βιοσωματικό τομέα, οι αλλαγές στο σώμα των εφήβων είναι εμφανείς τόσο στο μέγεθος όσο και στο σχήμα του σώματος. Επίσης, οι συγκεκριμένες αναπτυξιακές αλλαγές λογίζονται οι πιο σημαντικές και απαιτητικές στην ζωή του ανθρώπου. Ειδικότερα, παρουσιάζεται το φαινόμενο της απότομης ανάπτυξης, όπου πρακτικά το άτομο μπορεί να τεκνοποιήσει, έχοντας καταστήσει τον εαυτό του σεξουαλικά ώριμο. Η απότομη ανάπτυξη προμηνύει την έναρξη της εφηβείας. Συνήθως, στα κορίτσια εμφανίζεται σε ηλικία 10 ½ ετών όπου η κορύφωση βρίσκεται στα 12 έτη και έπειτα εμφανίζεται ένας μικρότερος ρυθμός ανάπτυξης περίπου στα 13 ½ έτη (Tanner, 1981). Η απότομη ανάπτυξη στα αγόρια εμφανίζεται 2 με 3 χρόνια μετέπειτα από ότι στα κορίτσια, περίπου στα 13, η κορύφωση γίνεται διακριτή στα 14 και συνεχίζεται η ανάπτυξη με φυσιολογικούς ρυθμούς στα 16. Γι' αυτό το λόγο, τα κορίτσια στο γυμνάσιο μπορεί να είναι πιο ψηλά από τους συμμαθητές τους (Tanner 1981 στο Shaffer, 2004, Conger, 1981).

Υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στο σώμα των εφήβων, οι οποίες αφορούν το ύψος και το βάρος τους. Το σώμα μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα υφίσταται μεγάλη αλλαγή. Οι έφηβοι βρίσκονται σε διαδικασία επεξεργασίας και προσπάθειας συνήθειας του σώματός τους. Γι' αυτήν την αιτία, μπορεί να κλείνονται στο μπάνιο με τις ώρες και να κοιτάζουν στον καθρέπτη το σώμα τους από όλες τις πλευρές. Έτσι, ανιχνεύουν τα πρώτα ηβικά σημάδια. Παρατηρείται μεγάλη αλλαγή στα όργανα και γενικότερα στα οργανικά συστήματα (αναπνευστικό, πεπτικό, κυκλοφοριακό) με βασικές αλλαγές την γενετήσια λειτουργία, αλλά και την επιμήκυνση των οστών. Ωστόσο, και στα δυο φύλα γίνεται εμφανές ότι φαρδαίνουν οι ώμοι τους, αλλάζουν τα χαρακτηριστικά και οι αναλογίες του προσώπου τους, το μέτωπο προεξέχει προς τα έξω, ενώ η μύτη και το σαγόι εξέχει πιο πολύ και τα χείλη αποκτούν περισσότερο μέγεθος (Shaffer, 2004, Κουράκης, 2004, Μπρακονιέ και Μαρτσέλι, 2002).

Επιπρόσθετα, στα κορίτσια εμφανίζεται η έμμηνος ρύση (εμμηναρχή), η αύξηση του στήθους, η εμφάνιση τρίχας και ακμής καθώς και η αύξηση ύψους και βάρους. Στα αγόρια γίνονται αντιληπτά η αλλαγή της φωνής, λόγω του ότι ο λάρυγγας μεγαλώνει και οι φωνητικές χορδές καθίσταται μακρύτερες, οι πρώτες εκσπερματώσεις, η εμφάνιση τρίχας στο πρόσωπο, πάνω από τα χείλη, στο σαγόι και στα μάγουλα αλλά και εμφάνισης αρκετής τριχοφυΐας στα πόδια, στα χέρια και στο στήθος. Γίνονται αντιληπτά, όπως και στα κορίτσια, η ακμή, η αύξηση ύψους αλλά και βάρους. Επίσης, υπάρχουν διαφορές στην αναλογία του σώματος, ακόμη και στη θέση και τη λειτουργία των οργάνων και του γενικότερου οργανικού συστήματος, κυρίως της ωρίμανσης των γεννητικών οργάνων (Παπαχριστόπουλος, 2011, Παρασκευόπουλος, 1985, Shaffer, 2004).

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Tanner (1978) σχετικά με την σεξουαλική ανάπτυξη των κοριτσιών, τα κορίτσια ψηλώνουν ξαφνικά, το στήθος τους αυξάνεται, ο κόλπος τους μεγαλώνει και στα τοιχώματα της μήτρας παίρνει ανάπτυξη ένα σύνολο από γερούς μυς, όπου μετέπειτα θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη του εμβρύου, κατά την περίοδο της εγκυμοσύνης (Tanner 1978 στο Shaffer, 2004).

Στα αγόρια, κατά τον Tanner (1990) η σεξουαλική ανάπτυξη ξεκινά στα 11 με 12 χρόνια του εφήβου, όπου αυξάνονται σε μέγεθος οι όρχεις παράλληλα με την εμφάνιση ενός άχρωμου ηβικού τριχώματος. Στα 14 έτη περίπου, τα γεννητικά όργανα του εφήβου έχουν πάρει την τελική τους μορφή και βρίσκεται πλέον ο έφηβος σε κατάσταση αναπαραγωγής (Tanner 1990 στο Shaffer, 2004).

ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Από την άλλη, στο συναισθηματικό τομέα κυριαρχεί μία αμφιθυμική διάθεση, μία ξαφνική μετατροπή των συναισθημάτων των εφήβων, η οποία συνοδεύεται από υπερβολική ευαισθησία και συγκίνηση και οφείλεται στην αύξηση ορμονών. Η συναισθηματική διάθεση των εφήβων χαρακτηρίζεται από αναταραχή, αστάθεια και αρρυθμία. Επιπρόσθετα, υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στην συμπεριφορά τους, οι οποίες δεν μένουν απαρατήρητες. Είναι μία δύσκολη περίοδος με διάφορες εναλλαγές συναισθημάτων και αμφισβήτησης προς όλους και όλα και κυρίως στο άλλο φύλο, εναντίωσης προς κάθε είδους εξουσίας, ενασχόλησης με το σεξ, ονειροπόλησης αλλά και τάσης φυγής. Υπάρχει μεν η επιθυμία για αποξένωση, αλλά υπάρχει δε και η επιθυμία για κοινωνικοποίηση, υπάρχει ένα αίσθημα δύναμης, αλλά από την άλλη και ένα αίσθημα φόβου (Παπαχριστόπουλος, 2011, Παρασκευόπουλος, 1985).

Συγκεκριμένα, οι έφηβοι θέλουν κατά καιρούς να απομονώνονται από το κοινωνικό περιβάλλον τους και από τις πιέσεις που μπορεί να υφίστανται. Αισθάνονται την επιθυμία να είναι αυτόνομοι αλλά και ανεξάρτητοι. Η απομάκρυνσή τους, τους βοηθά να πάρουν τον χρόνο τους, όσον αφορά την προσαρμογή τους απέναντι στις αλλαγές. Επίσης, τους έφηβους τους καταβάλλουν περίπλοκα συναισθήματα, τα οποία είναι πρωταρχικής φύσεως στην ζωή τους και οδηγούν σε μειωμένη σχολική αποδοτικότητα. Κάποιες φορές αφορμή σε αυτό, αποτελεί η αντίδραση των εφήβων απέναντι σε άτομα και θεσμούς που εκπροσωπούν για τον ίδιο την εξουσία ή κοινωνικούς κανόνες (Κουρκούτας, 2001, Μπρακονιέ και Μαρτσέλι, 2002).

Ορισμένες φορές, οι έφηβοι καταβάλλονται από πλήξη, μια έλλειψη ενδιαφέροντος που μπορεί να οφείλεται στο ότι δεν έχουν καταλήξει στη νέα τους ταυτότητα. Από την άλλη, είναι δυνατόν να τους κυριεύει ο εκνευρισμός, το άγχος, η ανησυχία και να έχει μεγάλα ξεσπάσματα, τα οποία προέρχονται από την αυξημένη έκκριση ορμονών αλλά και του αισθήματος σωματικής και κοινωνικής ανασφάλειας. Μπορεί, επίσης, να παρουσιάζουν εχθρική και βίαιη συμπεριφορά προς την οικογένειά τους, θέλοντας να χειριστούν τη συμπεριφορά των γονέων τους, η οποία σχετίζεται με την απαγόρευση και τον περιορισμό. Καμία φορά, ξεσπάνε και στους φίλους τους, λόγω της απογοήτευσης και της συσσωρευμένης οργής που εκδηλώθηκε από την οικογένειά τους. Τέτοιου είδους συμπεριφορά, συνήθως συμβαίνει, διότι επιθυμεί να διεκδικήσουν την ανεξαρτησία τους από τους γονείς τους. Ορισμένες φορές, επίσης, οι έφηβοι δείχνουν επιθετικότητα απέναντι στο άλλο φύλο, γιατί φοβόνται την απόρριψη. Το συγκεκριμένο αίσθημα δεν τους επιτρέπει να εκφράσουν ελεύθερα τα συναισθήματά τους. Στους εφήβους, η ονειροπόληση αποτελεί συχνό φαινόμενο. Αυτό συμβαίνει, γιατί θέλουν να απομακρυνθούν από την καταπιεστική και δυσάρεστη για τους ίδιους πραγματικότητα που βιώνουν (Κουρκούτας, 2001).

Η συνεχής αλλαγή συναισθημάτων είναι βασικό χαρακτηριστικό στην εφηβεία. Από ένα αίσθημα διστακτικότητας και ενδοιασμού, είναι δυνατόν να περάσουν σε ένα αίσθημα χαράς και ερωτικής διέγερσης. Από την ηρεμία, πάλι, να περάσουν σε κατάσταση οργής, όπου ο οργή θα υποδεχτεί σύντομα την γαλήνια κατάσταση. Συνήθως, ωστόσο, τα συναισθήματα των εφήβων χαρακτηρίζονται από ένταση, ενδεχομένως, εξαιτίας της ευαισθησίας που τους διακατέχει, αλλά και της δυσκολίας έκφρασης των συναισθημάτων τους, με τον φόβο ότι

ίσως δεχτούν κριτική από το κοινωνικό περιβάλλον που τους πλαισιώνει. Ένα επιπρόσθετο χαρακτηριστικό, είναι και η αστάθεια, η οποία είναι συνέπεια βιολογικών αιτιών (νευροφυσιολογικές αλλαγές), αλλά και αιτιών που οφείλονται στην επιτυχία και την αποτυχία. Τέτοιες καταστάσεις, οδηγούν τους έφηβους είτε σε συναισθήματα χαράς, είτε σε συναισθήματα απογοήτευσης και λύπης. Παρόλα αυτά, σίγουρα, η εφηβεία θεωρείται ως η περίοδος ανάδυσης συναισθημάτων, καθώς και συγκινήσεων (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ., Μπρακονιέ και Μαρτσέλι, 2002).

ΤΑ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Όσον αφορά τον ψυχοκοινωνικό τομέα των εφήβων, είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι κατά την διάρκεια της εφηβείας, οι φιλικές σχέσεις διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στην συγκεκριμένη περίοδο. Η εμπλοκή ενός νέου σε μία ομάδα συνομηλίκων είναι αναγκαία έως και απαραίτητη. Από την άλλη, θα ήταν περιέργο και ανησυχητικό να βλέπει κανείς ένα νέο παιδί, να μην έχει παρέες, να απομονώνεται στον εαυτό του και στο οικογενειακό του περιβάλλον, να αποφεύγει την οποιαδήποτε επαφή και να είναι ντροπαλό απέναντι στους άλλους. Αυτό, συνακόλουθα, μπορεί να οδηγήσει στην κοινωνική φοβία ή ακόμη χειρότερα, σε διαταραχές συμπεριφοράς που βάζουν σε κίνδυνο την ανάπτυξη των εφήβων (Μπρακονιέ και Μαρτσέλι, 2002).

Είναι αλήθεια, ότι οι ομάδες αποτελούν το μέσο συναλλαγής ιδεών, απόψεων, πεποιθήσεων, είναι ο τόπος όπου λαμβάνουν χώρα οι δραστηριότητες και βιώνεται ο ελεύθερος χρόνος, τα ατομικά ενδιαφέροντα που οι νέοι μεταφέρουν στην παρέα τους. Κατά τον Youniss & Smollar, (1985), οι έφηβοι επιλέγουν φίλους με τους οποίους έχουν κοινά ενδιαφέροντα και αξίες, διότι με τέτοιους φίλους υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες υποστήριξης και κατανόησης. Η παρέα είναι μία κοινωνική ανάγκη, η οποία δίνει την ευκαιρία στους έφηβους να νοιώθουν ενσωματωμένοι στην κοινωνία και ιδιαίτερα σε μία συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα. Επιπρόσθετα, η ομάδα καθίσταται τόσο σημαντική, διότι αφενός "απομακρύνει" τους έφηβους από τους γονείς τους και αφετέρου βοηθά τους έφηβους να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν σε καλύτερο βαθμό τις κοινωνικές σχέσεις που είναι στοιχειώδες στο μέλλοντα ενήλικα (Youniss & Smollar 1985 στο Μπρακονιέ και Μαρτσέλι, 2002, Cole & Cole, 2002).

Πέραν των θετικών στοιχείων που επιφέρει η ενσωμάτωση των εφήβων σε παρέα, είναι εξίσου επικίνδυνο η παρέα αυτή να προκαλέσει αρνητικές αντιδράσεις αλλά και συμπεριφορές. Ο προσηλυτισμός είναι ένα συχνό φαινόμενο σε συνδυασμό με την ανάγκη των νέων να μοιάσουν σαν τους «άλλους», έτσι ώστε να γίνουν μέλη της ομάδας (Μπρακονιέ και Μαρτσέλι, 2002).

Ωστόσο, οι σχέσεις των εφήβων με τους συνομηλίκους τους, λαμβάνουν διάφορες διαστάσεις με βάση την εφηβική περίοδο που διανύουν οι έφηβοι. Συγκεκριμένα, κατά την αρχή της εφηβείας οι ομάδες με τις οποίες εμπλέκονται οι έφηβοι είναι του ίδιου φύλου και δυαδικές, με την φιλία που υπάρχει μεταξύ τους να εντοπίζεται πιο πολύ σε κοινά ενδιαφέροντα και δραστηριότητες. Κατά την μέση της εφηβείας, τα άτομα με τα οποία συναναστρέφονται οι έφηβοι είναι ετερόφυλα και οι μεταξύ τους σχέσεις εστιάζονται στην αμοιβαία αποδοχή, την αλληλοϋποστήριξη, την αλληλοβοήθεια και την ασφάλεια. Κατά το τέλος της εφηβείας, οι σχέσεις μεταξύ των εφήβων χαρακτηρίζονται από λιγότερο πάθος και ορμή, αλλά να δίνεται έμφαση στην διαφορετικότητα, η οποία φαίνεται ότι εμπλουτίζει τη σχέση (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ.).

Γενικότερα, οι εφηβικές ομάδες είναι αναγκαίες για τους έφηβους, διότι τους δίνουν την δυνατότητα να δοκιμάσουν καινούργιους κοινωνικούς ρόλους, να διαμορφώσουν κυρίως την σεξουαλική τους ταυτότητα, να ξετυλίξουν απόψεις και τρόπους συμπεριφοράς, να

ξεχωρίσουν από τους ενήλικες, με το να υπάγεται στη δική τους ηλικιακή ομάδα, πράγμα αρκετά ευχάριστο και ικανοποιητικό για τους ίδιους, καθώς και να έχουν την συναισθηματική υποστήριξη που χρειάζεται, η οποία λειτουργεί βοηθητικά στην σταδιακή απόκτηση της αυτονομίας. Επίσης, η συναναστροφή με παρέες, βοηθά στην διερεύνηση πρωτόγνωρων συναισθημάτων, στην αντιμετώπιση και στον έλεγχο επιθετικών συμπεριφορών, στην ενδυνάμωση της αυτοεκτίμησης και στην προσπάθεια ενσωμάτωσης των ίδιων των εφήβων να γίνουν αποδεκτοί από τους συνομηλίκους τους στηριζόμενοι στην δική τους πυγμή (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ.).

ΤΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Όσον αφορά το γνωστικό τομέα, οι αλλαγές είναι εξίσου αντιληπτές και αφορούν την επικοινωνία και την γενικότερη σκέψη των εφήβων σε διάφορα ζητήματα. Σε γενικές γραμμές, η αίσθηση του χώρου και της λογικής, κορυφώνονται γύρω στα 14 έτη και ο βαθμός ενηλικίωσης της μνήμης συνήθως σημειώνεται στα 16 έτη. Ο γενικός όρος της διανοητικής ανάπτυξης στα αγόρια, αλλά και στα κορίτσια, γίνεται αντιληπτός γύρω στα 18-19 έτη. Ωστόσο, αν και δεν διαφαίνεται κάποια αξιοσημείωτη διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα όσον αφορά τον βαθμό νοημοσύνης, υπάρχει διαφορά σε συγκεκριμένες ικανότητες. Αναφορικά, τα κορίτσια έχουν την τάση να είναι καλύτερες σε λεκτικές δοκιμασίες στην ηλικία των 10-12 χρόνων, ενώ τα αγόρια να είναι ικανά σε χώρο-οπτικά θέματα (Νομικού, 2004, Conger, 1981).

Οι έφηβοι είναι δυνατόν να εντοπίσουν διάφορες εναλλακτικές λύσεις για θέματα που τους απασχολούν, καθώς η σκέψη τους μπορεί να κινηθεί όχι μόνο με βάση την πραγματικότητα αλλά να διαφύγει στο χώρο των υποθέσεων, των θεωριών και των πιθανοτήτων. Ανταλλάσσουν απόψεις με το κοινωνικό τους περιβάλλον και γενικότερα αναπτύσσουν ολοκληρωμένους και ακέραιους συλλογισμούς. Αναπτύσσονται, παράλληλα, οι τομείς της γνωστικής τους λειτουργίας, όπου προσφέρουν στους έφηβους την ευκαιρία για θεωρητικούς και υποθετικούς συλλογισμούς, οι οποίοι οδηγούν στη συλλογική σκέψη. Επίσης, η ικανότητα κριτικής και η λογική της σκέψης τους ωριμάζουν (Παπαχριστόπουλος, 2011, Παρασκευόπουλος, 1985, Κουρκούτας, 2001).

Επιπλέον, η γλωσσική ικανότητα των εφήβων αναπτύσσεται με τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου τους, μαθαίνοντας σημαντικές έννοιες, λέξεις και όρους που δεν γνώριζαν το περιεχόμενό τους μέχρι πριν, παρέχοντας κατά αυτόν τον τρόπο στους έφηβους, το χαρακτηριστικό της αναπτυγμένης έκφρασης. Επίσης, εξαιτίας της αυξημένης παρατηρητικότητας που έχουν, λαμβάνουν γνώσεις, μέσα από τα πρότυπα που έρχονται σε καθημερινή συναναστροφή, π.χ. εκπαιδευτές, παρέες, αλλά και από το διάβασμα βιβλίων, την παρακολούθηση της τηλεόρασης και των γενικότερων μέσων ενημέρωσης. Ωστόσο, η πνευματική εξέλιξη των εφήβων, η ικανότητά τους για ορθή σκέψη και συνάμα η ανάπτυξη του πνευματικού τους ορίζοντα, διαφαίνεται τόσο στις σχολικές τους επιδόσεις όσο και στην επικοινωνία με το κοινωνικό περιβάλλον (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ., Κουρκούτας, 2001, Χασάπης, 1980).

Ο Daniel Keating (1980) υπογραμμίζει πέντε βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα που διαχωρίζουν την σκέψη των εφήβων με αυτή της μέσης παιδικής ηλικίας και είναι τα εξής:

- Σκέψεις για τις δυνατότητες: Σε αντίθεση με τα παιδιά μικρότερης ηλικίας, τα οποία αισθάνονται πιο άνετα όταν σκέφτονται αυτό που μπορούν να δούνε άμεσα, οι έφηβοι συλλογίζονται εναλλακτικές δυνατότητες, οι οποίες δεν είναι άμεσα αντιληπτές.

- Σκέψεις για το μέλλον: Οι έφηβοι βρίσκονται σε μία περίοδο κατά την οποία προσπαθούν να καταλήξουν στο τι ακριβώς θα κάνουν και με τι θα ασχοληθούν στο μέλλον. Ωστόσο, δεν σημαίνει ότι προγραμματίζουν συνεχώς, απλώς από την στιγμή που συμβαίνει αυτό, γίνονται περισσότερο συστηματικοί από ότι ένα μικρό παιδί του οποίου στόχος είναι να περνάει καλά και να είναι μακριά από ευθύνες.
- Σκέψη μέσω υποθέσεων: Οι έφηβοι είναι δυνατόν να κάνουν σκέψεις για τις οποίες είναι αναγκαίο να κάνουν υποθέσεις και να συλλογίζονται γεγονότα, τα οποία έρχονται σε αντίθεση με τα συμβάντα. Για παράδειγμα, αναλογιζόμενο ένα κορίτσι εάν θα πάει σε ένα πάρτι με ένα αγόρι, το οποίο δεν γνωρίζει καλά, σκέφτεται «τί θα γίνει εάν πει πολύ, πώς θα γυρίσει σπίτι, τι πρέπει να κάνει και πώς πρέπει να το αντιμετωπίσει;»
- Σκέψεις για την σκέψη: Κατά τη διάρκεια της εφηβείας η σκέψη των εφήβων γίνεται όλο και πιο περίπλοκη. Μπορούν να σκεφτούν παράλληλα, περισσότερο οργανωμένα και μεθοδικά τις γνώμες, απόψεις, πεποιθήσεις των άλλων ατόμων (Daniel Keating 1980 στο Cole & Cole, 2002).

1.4 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Συνοψίζοντας, στο παραπάνω κεφάλαιο, αναφέρθηκαν τα χαρακτηριστικά των παιδιών, προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας, τόσο σε βιοσωματικό-ψυχοκινητικό τομέα όσο και σε συναισθηματικό, γνωστικό και ψυχοκοινωνικό επίπεδο.

Ωστόσο, οι αλλαγές στους τομείς που προαναφέρθηκαν, γίνονται έντονα αντιληπτές και στις τρεις διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, αλλαγές που έχουν την δική τους ιδιοσυγκρασία και τα δικά τους χαρακτηριστικά με βάση την ηλικία αλλά και το φύλο.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά την προσχολική ηλικία (2 έως 5 ετών), τα παιδιά διακατέχονται από φαντασία, καθώς μπορεί να πλάθουν στο μυαλό τους φανταστικούς φίλους, αλλά και περιέργεια, θέτοντας συνέχεια ερωτήσεις. Η σκέψη τους είναι εγωκεντρική, μιας και σε αυτό το στάδιο, τα παιδιά έχουν την τάση να μιλούν συνέχεια για τον εαυτό τους και να αναζητούν την προσοχή από τους άλλους, ενώ το λεξιλόγιό τους εμπλουτίζεται. Η σωματική τους διάπλαση είναι ιδιαίτερα σημαντική και καθορίζεται από την τροφή που προσλαμβάνουν και την τήρηση των συνθηκών υγιεινής, ενώ στην κοινωνικοποίησή τους, συμβάλλει το γεγονός ότι αρχίζουν σταδιακά να συνεργάζονται στο παιχνίδι και να παίζουν με άλλα παιδιά.

Απεναντίας, στα παιδιά της σχολικής ηλικίας (6 έως 11 ετών) είναι διακριτή η σωματική ανάπτυξη τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια με διαφορετικούς ρυθμούς. Τα οστά των αγοριών αναπτύσσονται περισσότερο από ότι των κοριτσιών και έτσι τα αγόρια έχουν περισσότερη δύναμη συγκριτικά με τα κορίτσια. Επίσης, σε αυτό το στάδιο κυριαρχεί η εξωτερική των συναισθημάτων με το αίσθημα και την επιθυμία της προσφοράς και της βοήθειας να είναι πρωταρχικής σημασίας. Απεναντίας, υπάρχει και εκείνο το παιδί, το οποίο ενδεχομένως, να εκφράσει αισθήματα μίσους και ζήλιας είτε προς τους φίλους του είτε προς την οικογένειά του. Επιπρόσθετα, τα παιδιά συναναστρέφονται πλέον με συνομηλίκους ή δασκάλους και αναπτύσσουν φιλίες τηρώντας κανόνες. Χαρακτηρίζονται από αυτογνωσία και αυτοπειθαρχία, ενώ παράλληλα, παρουσιάζουν εξέλιξη στον τρόπο της σκέψης τους, εμπλουτίζοντας το λόγο τους και εκφράζοντας την άποψή τους.

Τέλος, σχετικά με τους έφηβους (12 έως 18 ετών), οι αλλαγές τόσο στο σώμα, όσο και στο συναίσθημα, στη σκέψη, στη κοινωνικοποίηση είναι διαφορετικές ανάλογα με το φύλο, ωστόσο παρουσιάζουν αρκετά κοινά χαρακτηριστικά. Το σώμα, αποδέχεται την τελική αναπτυξιακή αλλαγή, οι έφηβοι θεωρείται ότι γίνονται άνδρες και αναπαραγωγικοί με την πρώτη εκσπερμάτωση, ενώ οι έφηβες μετατρέπονται σε γυναίκες με την έναρξη της εμμήνου ρύσεως. Η συμπεριφορά των εφήβων χαρακτηρίζεται από αμφιθυμία, οι στιγμές χαλάρωσης

και χαράς είναι δυνατό να μετατραπούν σε στιγμές άγχους και θυμού. Επιπλέον, οι έφηβοι έχουν περισσότερο οργανωμένη σκέψη από πριν, συμμετέχουν σε δημόσιες συζητήσεις, εκφέρουν απόψεις, τις οποίες υποστηρίζουν σθεναρά, θέτοντας ανάλογα επιχειρήματα. Η κοινωνικοποίησή τους και η συναναστροφή τους με συνομήλικα άτομα είναι ιδιαίτερα καταλυτική. Οι δεσμοί φιλίας σε αυτό το σημείο είναι ισχυροί και οι έφηβοι βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην φιλία με άτομα κυρίως του ίδιου φύλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ- ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

2.1 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ-ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Το οικογενειακό περιβάλλον παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των ατόμων, καθώς στα σημαντικότερα στάδια της ζωής τους, δηλαδή τα πρώτα χρόνια, ζουν με την οικογένεια τους. Τα πρώτα χρόνια λέγονται ότι είναι τα σημαντικότερα στάδια της ζωής τους, διότι τότε τα άτομα διαμορφώνουν την προσωπικότητά τους. Οι δεσμοί που προκύπτουν στην οικογένεια είναι τόσο δυνατοί, όπου οι αλληλεπιδράσεις των ατόμων της οικογένειας χαρακτηρίζονται από ένταση και διάρκεια (Κοσμόπουλος, 1990).

Τα παιδιά χρειάζονται ένα σταθερό περιβάλλον που να τα ενισχύουν για να μπορέσουν να αναπτυχθούν. Η παρουσία της μητέρας βοηθάει σε αυτό. Ήδη τα παιδιά από τη γέννηση τους αναγνωρίζουν ως οικείο τους πρόσωπο τη μητέρα και αργότερα την έχουν ως πρότυπο. Ωστόσο, και ο πατέρας συμβάλλει στη ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών και μάλιστα περισσότερο από τη μητέρα (Παρασκευόπουλος, χ.χ., Κοσμόπουλος, 1990).

Είναι σημαντικό να δώσουν οι γονείς τη κατάλληλη προσοχή στα παιδιά τους σε αυτή την ηλικία. Εάν οι γονείς καλύψουν, ακόμη και στο ελάχιστο, τις ανάγκες που έχει τα παιδιά, τότε ως ενήλικες θα εκδηλώνουν εμπιστοσύνη και αισιοδοξία. Ενώ, αν δεν τις καλύψουν οι γονείς τα παιδιά θα εμφανίσουν εσφαλμένη ανάπτυξη. Η σχέση των γονέων-παιδιών μπορεί να έχει επιπτώσεις ακόμη και στη σχολική επίδοση των παιδιών (Κυριακίδης, 2000).

Τα παιδιά προσκολλούνται και στους δύο γονείς και προσμένουν εκδηλώσεις στοργής και από τους δύο. Ωστόσο, από τη μητέρα αναζητούν το ενδιαφέρον και την προστασία της. Όπως σε κάθε ηλικία που βρίσκονται τα παιδιά, έτσι και στη νηπιακή χρειάζονται αγάπη και ειλικρινή έπαινο (Χουρδάκη, χ.χ.).

Ο αριθμός των μελών της οικογένειας συμβάλλει στη σχέση γονέων-παιδιών. Ενώ στο ένα παιδί δίνεται αποκλειστική προσοχή στις ανάγκες του και στις προσδοκίες του, όταν υπάρχουν πολλά άτομα οι ανάγκες και οι προσδοκίες καλύπτονται μαζικά. Η υπερπροστασία που παρατηρείται από τους γονείς στο ένα παιδί παύει να είναι εφικτή με την απόκτηση περισσότερων παιδιών. Επιπλέον, τα παιδιά που ζουν σε μια μεγάλη οικογένεια ταυτίζονται με τα αδέρφια τους και όχι με τους γονείς τους (Παρασκευόπουλος, χ.χ.).

Η σχέση γονέων-παιδιών στιγματίζεται όταν οι γονείς ασκούν βία στο παιδί. Οι γονείς δεν έχουν την πρόθεση να ασκήσουν βία στα παιδιά τους, αλλά όταν υπάρχει το στοιχείο της ευερεθιστότητας στο χαρακτήρα τους, μπορεί να προκαλέσουν κακό στα παιδιά. Τα παιδιά στη συνέχεια πιθανώς να αποκτήσουν στοιχεία που πριν δεν είχαν στο χαρακτήρα τους, όπως επιθετικότητα και άρνηση στο να υπακούνε σε οποιοδήποτε είδους εξουσίας (Κυριακίδης, 2000).

Σε περίπτωση που οι γονείς πάρουν διαζύγιο, οι σχέσεις με τα παιδιά τους αλλάζουν. Ο γονέας που αποχώρησε βλέπει το παιδί για λίγη ώρα και όχι τόσο συχνά. Τα παιδιά ανάλογα με την ηλικία παρουσιάζουν διαφορετικά συναισθήματα και αντιδράσεις. Στη προσχολική ηλικία τα παιδιά αρνούνται ότι οι γονείς τους έχουν χωρίσει και ονειρεύονται ότι ο γονιός που έφυγε ξαναγυρνάει. Επιπλέον, επαναφέρουν στη ζωή τους συνήθειες που είχαν κόψει, όπως το πιπίλισμα και η νυχτερινή ενούρηση και αισθάνονται φόβο γιατί πιστεύουν ότι μπορεί να μείνουν μόνα τους και απροστάτευτα (Κυριακίδης, 2000).

Υπάρχουν διαφορετικών ειδών γονείς, ο οποίοι ανάλογα με τα χαρακτήρα τους είτε συμβάλλουν στη καλή σχέση με τα παιδιά τους είτε όχι. Οι εχθρικοί-απορριπτικοί και οι περιοριστικοί-αυταρχικοί γονείς δεν συμβάλλουν στη καλή σχέση με τα παιδιά τους. Πιο

συγκεκριμένα, οι εχθρικοί-απορριπτικοί γονείς χαρακτηρίζονται από οξυθυμία και βιαιότητα, αποδοκιμάζουν συχνά τα παιδιά τους με τη στάση τους, δεν δίνουν την κατάλληλη προσοχή στις ανάγκες των παιδιών τους και τονίζουν τα λάθη τους και τα μειονεκτήματά τους. Οι περιοριστικοί-αυταρχικοί γονείς ασκούν και προβάλλουν τη δύναμή τους στα παιδιά χωρίς να σκέφτονται τα δικά τους θέλω, εμμένουν στην απόφασή τους, η οποία παίρνεται μόνο από τους ίδιους χωρίς να έχει προηγηθεί κάποια συζήτηση με τα παιδιά και δεν σέβονται τα δικαιώματα και την ατομικότητα, ενώ έχουν και πολλές απαιτήσεις από τα παιδιά τους (Παππά, 2006, Παρασκευόπουλος, χ.χ.).

Απεναντίας, οι στοργικοί-φιλικόι και οι δημοκρατικοί-διαλεκτικοί γονείς βοηθάνε στο να αναπτυχθεί μια καλή σχέση με το παιδιά τους. Ειδικότερα, οι στοργικοί-φιλικόι γονείς δείχνουν αγάπη στα παιδιά τους, όπως επίσης τα ενθαρρύνουν και τα εμπυχώνουν. Οι δημοκρατικοί-διαλεκτικοί γονείς λαμβάνουν υπόψη τα θέλω των παιδιών τους, δεν εμμένουν στη δική τους απόφαση, αλλά ψάχνουν να βρουν εναλλακτικές λύσεις ανταλλάσσοντας σκέψεις με τα παιδιά τους, εξετάζουν το πώς συμπεριφέρονται σαν γονείς και κάνουν τις ανάλογες αλλαγές και βελτιώσεις (Παππά, 2006, Παρασκευόπουλος, χ.χ.).

2.2 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ-ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Η οικογένεια αποτελεί βασικό παράγοντα για την κοινωνικοποίηση και την ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών. Επίσης, στα πλαίσια της οικογένειας αναπτύσσονται σχέσεις μεταξύ των μελών της, οι οποίες επηρεάζουν τη συμπεριφορά τους. Η οικογένεια επηρεάζεται από την ύπαρξη παιδιών, καθώς και η ανάπτυξη των παιδιών επηρεάζεται από αυτή. Τα συναισθήματα των παιδιών εξαρτώνται από τη σχέση που δημιουργείτε είτε με τα αδέρφια τους είτε με τους γονείς τους. Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας τα παιδιά παρουσιάζουν έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις, όπως άγχος, το οποίο οδηγεί σε συγκρούσεις (Craig & Baucum, 2007, Γεώργας και συν., χ.χ.).

Τα παιδιά στην ηλικία των 6 έως 11 χρονών ξεσπούν με θυμό ή παράπονα προς τους γονείς τους, καθώς οι ίδιοι δεν επικεντρώνονται τόσο στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών όσο στη βελτίωση της σχολικής επίδοσής τους, δίχως αυτό να σημαίνει πως παραμελούν τα παιδιά. Τα παιδιά δυσανασχετούν με τη συνεχή παρακολούθηση των γονέων τους παρόλο που εξακολουθεί να είναι πολύ σημαντική. Τα παιδιά στη σχολική ηλικία παύουν να προσκομίζουν στο πρόσωπο του πατέρα τους το ιδανικό και θαυμαστό είδωλο και στη μητέρα τους την μοναδική γυναίκα που είναι ικανή να καλύψει τις ανάγκες τους. Σε αυτή την ηλικία οι γονείς επιθυμούν να γνωρίζουν ανά πάσα στιγμή πού βρίσκονται τα παιδιά τους και εάν αυτό που πράττουν είναι κοινωνικά και ηθικά αποδεκτό. Μάλιστα, τα παιδιά με προστατευτικούς γονείς είναι περισσότερο αποδοτικά στις σχολικές τους υποχρεώσεις από τα παιδιά με πιο ελαστικούς γονείς (Craig & Baucum, 2007, Παχριστόπουλος και Σαμαρτζή, 2009).

Οι γονείς καταβάλουν προσπάθειες να κινητοποιήσουν τα παιδιά τους, ώστε να είναι ικανά να αυτοεξυπηρετούνται και να ελέγχουν τη συμπεριφορά τους. Τα ζωηρά παιδιά παρουσιάζουν σημαντική ημέρευση όταν οι γονείς τους εξηγούν και συζητούν μαζί τους παρά όταν τα μαλώνουν ή τα χτυπούν. Τα παιδιά με γονείς που τους μαθαίνουν κανόνες ηθικής είναι ικανά να τηρούν την αξία και το σεβασμό προς το συνάνθρωπό τους, σε αντίθεση με τους αυταρχικούς γονείς που ασκούν εξουσία και πίεση στα παιδιά τους. Ακόμη, το παιδιά αναπτύσσουν την προσωπικότητά τους, όταν τους επιτρέπουν οι γονείς να συμμετέχουν στην λήψη αποφάσεων που αφορούν οικογενειακά ζητήματα και ακολουθούν ένα δομημένο διάλογο. Οι γονείς συμβαδίζουν με τα παιδιά τους και συνεργάζονται παρακινώντας τα να λάβουν αποφάσεις για τον εαυτό τους. Τα παιδιά, έτσι, αναπτύσσονται σε ένα περιβάλλον στοργής και αγάπης, αντιλαμβάνονται την ανταπόκριση των γονέων στα

συναισθήματά τους και ευαισθητοποιούνται περισσότερο (Craig & Baucum, 2007, Γεώργας και συν., χ.χ.).

Οι γονείς, λόγω της εμπειρίας που έχουν αποκτήσει από τις σχέσεις τους με άλλα πρόσωπα, ενημερώνουν τα παιδιά τους για τις δυσκολίες που τυχόν συναντήσουν στη ζωή τους, ώστε να τα προστατέψουν και να είναι προετοιμασμένα για οποιαδήποτε αποτυχία. Επίσης, πολλοί γονείς στον αιώνα που βιώνουμε είναι κάτοχοι πτυχίων σε παραπλήσιους τομείς με αυτούς που διδάσκονται τα παιδιά τους στο σχολείο, όπως μαθηματικοί, κοινωνικοί επιστήμονες, εκπαιδευτικοί. Επομένως, είναι σε θέση να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της σύνδεσης του σχολείου με την οικογένεια, για την βελτίωση της ανάπτυξης της προσωπικότητας των παιδιών τους (Craig & Baucum, 2007, Παπαχριστόπουλος και Σαμαρτζή, 2009).

Επίσης, αν όχι όλοι, οι περισσότεροι γονείς με την εκπαίδευση και τη μόρφωση που κατέχουν είναι ικανοί να εξυπηρετήσουν στην νοητική και γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών. Έτσι, οδηγούν τα παιδιά τους στην επίτευξη της κοινωνικοποίησης, καθώς τα εκπαιδεύουν για να μπορούν να ενταχθούν σε μια ομάδα ή να λειτουργούν ως ανεξάρτητα μέλη. Οι γονείς είναι αυτοί που δέχονται το μεγαλύτερο θαυμασμό από τα παιδιά τους συγκριτικά με άλλα μέλη της οικογένειας, διότι τους βοηθούν να χειριστούν καταστάσεις και διαπροσωπικές σχέσεις (Γεώργας και συν., χ.χ.).

Οι σχέσεις των παιδιών σχολικής ηλικίας με τους γονείς τους εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το μέγεθος της οικογένειας. Εάν μία οικογένεια είναι πολυμελής, υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες τα παιδιά να διαθέτουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και νοημοσύνη. Το πρώτο παιδί σε μια οικογένεια πάντα επωφελείται περισσότερο από τα επόμενα παιδιά, καθώς οι γονείς αρχικά δεν είναι εξοικειωμένοι με την ύπαρξη ενός παιδιού, ενώ στα επόμενα παιδιά έχουν λάβει μια εμπειρία ανατροφής. Στις οικογένειες με ένα παιδί, οι γονείς είναι πιο ελαστικοί καθώς έχουν την ευθύνη ενός μόνο μέλους, ενώ στις πολυμελείς οικογένειες οι γονείς είναι περισσότερο αυταρχικοί, καθώς αφιερώνουν λιγότερο χρόνο στο κάθε παιδί (Γεώργας και συν., χ.χ.).

Επίσης, υπάρχουν γονείς οι οποίοι είναι είτε παραχωρητικοί είτε αδιάφοροι. Στην περίπτωση των παραχωρητικών γονέων, αφήνουν τα παιδιά τους να παίρνουν αποφάσεις και να διαμορφώνουν απόψεις. Δεν τα ελέγχουν και δεν θέτουν κανόνες συμπεριφοράς απέναντι στα μέλη της οικογένειας και στα άλλα άτομα. Αυτή η συμπεριφορά των γονέων επηρεάζει αρνητικά τα παιδιά στη σχολική ηλικία, καθώς φαίνεται να μην ωριμάζουν, να εξαρτώνται από τους άλλους και να μην υπακούν. Το ίδιο συμβαίνει και με τους αδιάφορους γονείς. Με την αδιαφορία τους οδηγούν το παιδί στην απραξία και στη μη συμμετοχή σε ομάδες συνομηλίκων ή σε σχολικές δραστηριότητες. Πολλές φορές το παιδί γίνεται βίαιο, καθώς βιώνει την αδιαφορία των γονέων του. Υπάρχουν πολλοί γονείς, οι οποίοι κατά την ανατροφή των παιδιών τους παρουσιάζουν αυταρχισμό και επιβολή. Αυτό οφείλεται στα προσωπικά βιώματα του κάθε γονέα όταν ήταν παιδί και στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του. Πολλές φορές αντιλαμβάνονται την τιμωρία ως μέσο διαπαιδαγώγησης και έτσι τιμωρούν και ελέγχουν τα παιδιά τους δημιουργώντας σχέσεις εξουσίας και συμβιβασμού. Θέτουν όρια στα παιδιά τους, προκαλούν αρνητικά συναισθήματα και μείωση του αυθορμητισμού. Ακόμη, υπάρχουν γονείς, οι οποίοι χτυπούν τα παιδιά τους μαθαίνοντάς τους πως είναι καλό να χτυπάς αυτόν που αγαπάς (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ., Γεώργας και συν., χ.χ.).

Οι διαπληκτισμοί των γονέων εμποδίζουν την κάλυψη των αναγκών των παιδιών και το ματαιώνουν. Οι γονείς με αυτό τον τρόπο διδάσκουν στα παιδιά τους μορφές επιθετικότητας και τα οδηγούν στην αυταρχική αντιμετώπιση των συνομηλίκων τους. Επίσης, τα παιδιά δεν γνωρίζουν την έννοια της ελευθερίας, υποτάσσονται και αποτελούν θύματα εκφοβισμού. Πολλές φορές, οι γονείς απασχολούνται με τη συμμόρφωση των παιδιών τους, χωρίς να τα επιτρέπουν να εκφέρουν τη γνώμη τους ή να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων που

αφορούν την οικογένεια. Αντιθέτως, προσδίδουν ευθύνες και ποινές στα παιδιά τους θέτοντας ακόμη και περιοριστικά μέτρα (Γεώργας και συν., χ.χ., Shaffer, 2004).

Στη σχέση μεταξύ αδερφών έχουν παρατηρηθεί αρκετές συγκρούσεις ήδη από μικρή ηλικία. Αυτό συνήθως συμβαίνει στην περίπτωση που τα παιδιά δεν είναι συνομήλικα. Από τη γέννηση των μικρών αδερφών, τα μεγαλύτερα παιδιά ξεκινούν να ζηλεύουν και να εκδηλώνουν μνησικακία. Επίσης, τα μεγαλύτερα αδέρφια ανταγωνίζονται τα μικρότερα, καθώς θεωρούν πως έτσι θα κερδίσουν την εύνοια των γονιών τους, γίνονται επιθετικά και διατηρούν την κυριαρχία στη σχέση με τα αδέρφια τους. Έτσι, εκδηλώνουν αρνητικά έντονες συναισθηματικές φορτίσεις, ακόμη και μίσος (Μαλικιώση- Λοΐζου, χ.χ., Shaffer, 2004).

Η ζήλια κυριαρχεί, καθώς τα παιδιά νιώθουν πως κάτι που τους ανήκει το παίρνει το μικρότερο αδερφάκι τους, όπως η αγάπη και η φροντίδα των γονέων. Η ζήλια συνεπάγεται την επιθυμία της δύναμης και την υπεροχή των μεγαλύτερων αδερφών. Τα παιδιά της σχολικής ηλικίας χαρακτηρίζονται από εγωκεντρισμό και δυσκολία να κατανοήσουν την έννοια του μοιράσματος, της παραχώρησης ή τη θέση και την προσωπικότητα του άλλου και έτσι συγκρούονται με τα αδέρφια τους. Βέβαια, σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και την επικράτηση τέτοιας συμπεριφοράς διαδραματίζουν οι γονείς (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ., Shaffer, 2004).

Οι γονείς επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των αδερφών. Συγκεκριμένα, οι συγκρούσεις μεταξύ των παιδιών παρατηρούνται κυρίως σε οικογένειες, όπου το ζευγάρι συχνά καβγαδίζει ή είναι λιγότερο φιλικό σε κάποιο από τα παιδιά του. Μάλιστα, τα μικρότερα παιδιά αντιμετωπίζουν την ανισότιμη στάση των γονέων τους αντιδραστικά και ξεσπούν στη σχέση με τα αδέρφια τους. Βέβαια, το αντίστοιχο υπάρχει πιθανότητα να συμβεί και στα μεγαλύτερα αδέρφια. Εάν τα παιδιά από μικρή ηλικία βιώνουν την αντιπαλότητα του ζευγαριού, υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες η σχέση αυτή να μεταφερθεί και στη σχέση των αδερφών (Μαλικιώση-Λοΐζου και συν., χ.χ.).

Βέβαια, το αίσθημα της ζήλιας δεν καταργεί το αίσθημα της αγάπης μεταξύ των αδερφών. Πολύ σημαντικό είναι οι συγκρούσεις των αδερφών να αντιμετωπιστούν εγκαίρως και οι γονείς να πραγματοποιήσουν τις απαραίτητες παρεμβάσεις, έτσι ώστε τα παιδιά να μην υιοθετήσουν τέτοιου είδους συμπεριφορά και σε άλλα συστήματα εκτός της οικογένειας, όπως το σύστημα του σχολείου και τις σχέσεις με τους συνομήλικους (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ.).

2.3 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ-ΕΦΗΒΩΝ

Η σχέση των εφήβων με την οικογένειά τους, είναι αρκετά πολύπλοκη και κατακλύζεται από διάφορες δυσκολίες. Οι έφηβοι κατά κάποιον τρόπο, επιδιώκουν την ανεξαρτητοποίησή τους, κόβοντας τον «ομφάλιο λώρο» από την οικογένειά τους και διαμορφώνοντας τη δική τους προσωπικότητα και τη δική του άποψη, υποστηρίζοντάς την σθεναρά. Η επιθυμία τους για αυτονομία, πολλές φορές, γίνεται η αιτία διάφορων συγκρούσεων και δυσκολίας στην επικοινωνία με τους γονείς τους. Ο διάλογος, αν και είναι απαραίτητος σε αυτή την ηλικία, δεν είναι και τόσο αποδοτικός. Για τους έφηβους, η επικοινωνία με τους γονείς τους, συχνά γίνεται με τη δημιουργία σύγκρουσης, γεγονός το οποίο δημιουργεί αμηχανία στους γονείς. Οι έφηβοι, επιθυμούν, επίσης, να περάσουν τις δικές τους απόψεις στους γονείς τους για θέματα, όπως φιλοσοφικές συζητήσεις, θρησκευτικού, μουσικού και αθλητικού τύπου. Αυτό συμβαίνει, αφενός γιατί θέλουν να προκαλέσουν τους γονείς τους και αφετέρου διότι έχουν την ανάγκη να πλάσουν έναν δικό τους κόσμο, ο οποίος είναι κρυφός και άγνωστος. Συνήθως, για τους εφήβους, ο πρώτος στόχος της επιθετικότητάς τους, είναι οι γονείς (Μπρακονιέ και Μαρτσέλι, 2002, Παπαχριστόπουλος, 2011, Παρασκευόπουλος, 1985).

Ένας άλλος τομέας στον οποίο μπορεί να υπάρξει διαμάχη, σχετίζεται με τον προσωπικό χώρο των εφήβων αλλά και του τρόπου με τον οποίο ζουν μέσα σε αυτόν. Για παράδειγμα, συνήθως η πόρτα του δωματίου είναι για ώρες κλειστή, απαγορεύοντας την είσοδο σε κάποιο μέλος της οικογένειας, όπως επίσης και οι πολλές ώρες κλεισμένες στο μπάνιο είναι συνηθισμένο, χωρίς οι έφηβοι να έχουν κατά νου, ότι μπορεί ο χώρος να χρειάζεται και σε κάποιον άλλον, αλλά και η δυνατή μουσική πολλές φορές, είναι δυνατό να προκαλέσει αναστάτωση μέσα στην οικογένεια (Μπρακονιέ και Μαρτσέλι, 2002).

Επιπροσθέτως, ένας διαφορετικός τομέας συγκρούσεων είναι το χρονοδιάγραμμα των εφήβων. Πιο συγκεκριμένα, λόγοι εντάσεων αποτελούν οι ώρες που θα διασκεδάσουν οι έφηβοι π.χ. «θα έχεις γυρίσει σπίτι μέχρι της 23:00», η απουσία από την οικία, ή αντίθετα, η συνεχής παρουσία μέσα στο σπίτι. Εάν υπογραμμιστεί από τους γονείς το στιδήποτε για τους φίλους του παιδιού τους, τότε γίνεται αυτόματα αντικείμενο ενδιαφέροντος για τους εφήβους. Οι γονείς επιθυμούν να γνωρίζουν τις σχέσεις του παιδιού τους και τα άτομα με τα οποία συναναστρέφεται, όμως τακτική των εφήβων, είναι η προσπάθεια αποφυγής τέτοιου είδους ελέγχου (Μπρακονιέ και Μαρτσέλι, 2002).

Ωστόσο, η οικογένεια των εφήβων, δεν χρειάζεται να ανησυχεί, απεναντίας, οφείλει να στηρίζει τα παιδιά της και να τα δημιουργεί ένα περιβάλλον κατάλληλο για την ανάπτυξη της αυτονομίας τους, χωρίς βέβαια, οι έφηβοι να νοιώθουν αποκομμένοι και ότι δεν τους νοιάζεται η οικογένειά τους. Η στάση των γονιών, καλό θα ήταν να είναι υποστηρικτική και όχι διαμεσολαβητική και αποστασιοποιημένη, αλλά να βρίσκονται δίπλα στα παιδιά τους, ελέγχοντας τις επιθυμίες τους και τις επιλογές τους, όπου και όποτε χρειαστεί, χωρίς να τα περιορίζουν. Ο γονέας, οφείλει να είναι ο εαυτός του, έχοντας στο μυαλό του, ότι τα πράγματα μπορεί να γίνουν πιο ευνοϊκά, είτε με την δική του την συμβολή είτε ζητώντας βοήθεια από κάποιον ειδικό (Παπαχριστόπουλος, 2011, Κουρκούτας, 2001).

Επίσης, ο γονέας οφείλει να ισορροπεί μεταξύ της επιθυμίας του να λέει «ναι» και της υποχρέωσής του να λέει «όχι». Εάν σε αυτήν την ηλικία, δεν μπορεί ο γονέας να αρνηθεί στα παιδιά του, τότε δεν τοποθετεί όρια και δεν τα μαθαίνει να αντέχουν τις στέρσεις της πραγματικότητας, την απογοήτευση και τη θλίψη. Γενικότερα, οι γονείς, από τη μία, οφείλουν να παρέχουν στα παιδιά τους ένα προστατευτικό περιβάλλον, κατά βάθος το έχουν ανάγκη και οι έφηβοι, αλλά από την άλλη, να παρέχουν την δυνατότητα στα παιδιά τους να βιώσει νέες εμπειρίες, να αντιμετωπίσει την αποτυχία και να επιλέξει και να ανακαλύψει τις δικές του ανάγκες μόνος του (Μπρακονιέ και Μαρτσέλι, 2002, Κουρκούτας, 2001).

Εν συνεχεία, οι γονείς, οφείλουν να κατανοούν τις επιθυμίες των παιδιών τους και να δείχνουν ενδιαφέρον, να συζητούν με άλλους γονείς και εφήβους, να έχουν λογικές απαιτήσεις και να μην ταυτίζουν τα παιδιά τους με τον εαυτό τους, αλλά να τα αποδέχονται έτσι όπως είναι. Οφείλουν, να σέβονται τις αποτυχίες που μπορεί να έχουν οι έφηβοι και να μην ξεσπούν με επιθετικότητα και θυμό, αλλά να μάθουν να αποδέχονται τις αδυναμίες τους. Επίσης, οι γονείς δεν θα πρέπει να συγκρίνουν τον εαυτό τους με τους έφηβους και να μην έχουν την πεποίθηση ότι οι έφηβοι θα πραγματώσουν τα δικά τους απωθημένα όνειρα και τις δικές τους φιλοδοξίες (Μπρακονιέ και Μαρτσέλι, 2002, Κουρκούτας, 2001).

2.4 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Στο Κεφάλαιο που προηγήθηκε, έγινε αναφορά των σχέσεων των παιδιών προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας με την οικογένειά τους και του ρόλου της οικογένειας στην ανατροφή των παιδιών σε κάθε ηλικιακό στάδιο. Ωστόσο, για τον κάθε γονέα, η θέση που θα ακολουθήσει για να διαπαιδαγωγήσει με τον καλύτερο τρόπο τα παιδιά του, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ηθικές αρχές με τις οποίες έχει μεγαλώσει και ενστερνιστεί αλλά και με την προσωπικότητά του.

Από την στιγμή της γέννησης των παιδιών μέχρι και την ενηλικίωσή τους και μετέπειτα, η στάση των γονέων ως προς την αγωγή των παιδιών τους, είναι σημαντική και θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από σύνεση, υπευθυνότητα, εμπιστοσύνη και επικοινωνία. Σε γενικές γραμμές, η σχέση των γονέων με τα παιδιά τους, επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τις συνθήκες που επικρατούν μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον. Εάν το περιβάλλον προσφέρει θετικά ερεθίσματα και χαρακτηρίζεται από σταθερότητα και τήρηση κανόνων και ορίων, τότε τα παιδιά θα μπορέσουν να αναπτυχθούν φυσιολογικά μέσα σε αυτό.

Συγκεκριμένα, κατά την προσχολική ηλικία, οι γονείς οφείλουν να διδάξουν στα παιδιά τους βασικούς κανόνες συμπεριφοράς, όπου τα ίδια τα παιδιά θα ακολουθούν και θα τηρούν σε καθημερινή βάση, όπως είναι η τακτοποίηση των παιχνιδιών τους ή ακόμη και η αυτονομία τους να πάνε μόνοι τους τουαλέτα και να μάθουν τους κανόνες υγιεινής. Οι γονείς, επίσης, οφείλουν να κατευνάσουν τον θυμό και την έντονη διεκδίκηση που εμφανίζει το κάθε παιδί αυτής της ηλικίας.

Στην σχολική ηλικία, επειδή τα παιδιά συνήθως, κατακλύζονται από το άγχος για τις σχολικές επιδόσεις και συχνά έρχονται σε σύγκρουση με τους γονείς τους για αυτό το θέμα, ο ουσιαστικός διάλογος είναι μείζονος σημασίας από την πλευρά τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα. Οι γονείς, οφείλουν να είναι περισσότερο ελαστικοί και να συζητούν με τα παιδιά τους.

Όσον αφορά την εφηβική ηλικία, η σχέση μεταξύ οικογένειας και εφήβων, χαρακτηρίζεται από αστάθεια και αναταραχή. Πολλοί γονείς με την άθελη τους επικριτική στάση να μαθαίνουν πού βρίσκεται και με ποιους είναι ο έφηβος, δημιουργούν συγκρούσεις και συγχύσεις. Η εφηβεία, χαρακτηρίζεται ως μία μεταβατική περίοδος και η στάση των γονέων είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η ενδοεπικοινωνία είναι πρωτίστης σημασίας. Οι γονείς οφείλουν να ακούνε με κατανόηση και υπομονή το παιδί τους και να μην το πιέζουν συναισθηματικά, αλλά και να ενθαρρύνουν την επιθυμία του εφήβου για αυτονομία.

Ο ρόλος των γονέων δεν είναι εύκολος, χρειάζεται θέληση, υπομονή, επιμονή και αγάπη. Εξάλλου, η κάθε προσπάθεια που καταβάλλουν οι γονείς για μια χαρούμενη οικογένεια αποτελεί επιβεβλημένο καθήκον, διότι από τη στάση που θα τηρήσουν οι γονείς, εξαρτάται η συμπεριφορά των παιδιών τους, αλλά και το είδος των γονιών που θα έχουν οι επόμενες γενιές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΟΙ ΣΧΟΛΕΣ ΓΟΝΕΩΝ

3.1 Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Η ορολογία που στα ελληνικά μεταφράζεται ως «σχολή» έχει τις ρίζες από την αντίστοιχη γαλλική «école» και την αγγλική «school», όπου τελικά αυτές οι δύο χρησιμοποιούνται σε διεθνή κλίμακα. Άλλες ονομασίες που ταυτίζονται με τη Σχολή είναι η «ομάδα γονέων», «προγράμματα για γονείς», «εκπαίδευση γονέων» κ.α (Μπεχράκη, 2002).

Στο άκουσμα της λέξης «Σχολή» κάποιιοι ίσως δυσανασχετούν, καθώς πιστεύουν ότι πρόκειται για ένα είδος σχολείου. Ωστόσο, αυτή η παρανόηση ενδεχομένως γίνεται γιατί δεν έχουν ολοκληρωμένη γνώση για το τί είναι Σχολή Γονέων. Εδώ και αρκετά χρόνια η Σχολή Γονέων ασχολείται με νέους, έφηβους, ζευγάρια, ηλικιωμένους κ.α. Επειδή η Σχολή Γονέων, δεν συμπεριλαμβάνει μόνο τους γονείς, ο όρος «εκπαίδευση οικογένειας», που είναι σε δοκιμαστικό στάδιο, πιθανώς να είναι καταλληλότερος (Μπεχράκη, 2002).

Το 1962 η Μαρία Χουρδάκη συνέβαλε, ώστε να πραγματοποιηθεί η επίσημη ίδρυση του θεσμού των Σχολών Γονέων. Επιπλέον, διευθέτησε την ύπαρξη παραρτημάτων σε όλη την Ελλάδα όπου ο συντονισμός τους γινόταν και συνεχίζει να γίνεται από τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο (Μπεχράκη, 2002).

Προβλήματα, όπως η έλλειψη επιστημόνων, καθώς και η μη παροχή οικονομικής αρωγής από το κράτος συντέλεσαν αρνητικά στην ανάπτυξη των Σχολών Γονέων από το 1980. Η τότε σύγχρονη οικογένεια είχε αρκετές ανάγκες και ο συντονιστής έπαιζε καθοριστικό ρόλο στην κάλυψη αυτών των αναγκών, πράγμα που τον επιβάρυνε με πολλά καθήκοντα (Μπεχράκη, 2002).

Προς τιμή της Μαρίας Χουρδάκη και του έργου που προσέφερε οργανώθηκε ένα συνέδριο που είχε ως τίτλο «Σχολές Γονέων: επιστημονική παρέμβαση στις προκλήσεις της σύγχρονης οικογένειας, εμπειρίες – προοπτικές». Μέχρι τότε την ανάγκη ενημέρωσης που είχαν οι γονείς την κάλυπταν άλλες υπηρεσίες όπως τα ΜΜΕ, κοινωνικές υπηρεσίες, η εκκλησία κ.α. Οι γονείς, όμως, εκτός από την ενημέρωση ήθελαν να ενισχύσουν την αυτοεικόνα τους και να διαφοροποιήσουν τη στάση τους. Τελικά, μετά από αιτήματα των πολιτών και διαφόρων τοπικών αρχών, στα τέλη του 1999 φτιάχτηκε μια ομάδα από επιστήμονες για να συμβάλλει στην ανάδειξη των Σχολών Γονέων (Μπεχράκη, 2002).

Το ελληνικό κράτος αναγνώρισε επισήμως τις Σχολές Γονέων με καθιέρωση νόμου (ΦΕΚ 2621) στις 28 Ιουνίου 1998. Οι σύλλογοι γονέων αλλά και οι δήμοι έχουν τη δικαιοδοσία να εγκαθιδρύουν μια σχολή γονέων (Μπεχράκη, 2002).

Ο 21^ο αιώνας αποτελεί ορόσημο για τις Σχολές Γονέων. Αρχικά, οι Σχολές Γονέων «μετατρέπονται» σε επιστήμη. Επιπλέον, η εισαγωγή των Σχολών Γονέων στα προγράμματα προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών κρίνεται αναγκαία. Οι γονείς και οι φορείς επιζητούν περισσότερες Σχολές Γονέων στην Ελλάδα και τα ΜΜΕ μέσω διαφήμισης υποστηρίζουν το θεσμό των Σχολών Γονέων. Για την εύρυθμη και επιστημονική λειτουργία των Σχολών Γονέων θα συντελέσουν η συστηματική εργασία και η δεοντολογία (Μπεχράκη, 2002).

3.2 Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΟΝΕΩΝ (International Federation for parents Education-IFPE)

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ

Το έτος 1928, το Παρίσι πρωτοτυπεί ανοίγοντας Σχολή Γονέων και άλλων παρόμοιων οργανισμών, που είχαν ως στόχο την παροχή αρωγής στους γονείς για τον εκπαιδευτικό τους ρόλο μέσα στην οικογένεια. Σε σύντομο χρονικό διάστημα, εξαπλώθηκε η καινοτομία τους ακόμη και σε παγκόσμιο επίπεδο. Συγκεκριμένα, στις 24 Απριλίου του 1964 ο Andre Isambert, ο dr. Berge καθώς και ο καθηγητής Kineberg δημιούργησαν στη Γαλλία τη Διεθνή Ομοσπονδία Γονέων, όπου η ανάπτυξή της συντέλεσε στην ευρύτερη διάδοση της σε όλο τον κόσμο. Ακολούθως, το έτος 1978 συγκροτήθηκε η Διεθνής Ομοσπονδία για την Εκπαίδευση Γονέων, η οποία έφερε σε επαφή σωματεία και οργανώσεις διαφόρων χωρών (Μπεχράκη, 2002).

Ο σκοπός της Ομοσπονδίας, είναι η ενίσχυση της οικογένειας να φέρει εις πέρας το εκπαιδευτικό κομμάτι σχετικά με τον ρόλο της. Επιδιώκει σε διεθνές επίπεδο, τη διαρκή βελτίωση, αλλά και εξέλιξη του γονεϊκού ρόλου. Γενικότερα, προσπαθεί να αναπτύξει τους γονεϊκούς δεσμούς παγκοσμίως, έτσι ώστε μέσω εμνησχωτικών επαφών και μελετημένων ερευνών να καταστεί αρωγός, υποστηρικτής των Σχολών Γονέων. Η Διεθνής Ομοσπονδία έχει συνδέσει περισσότερα από 60 σωματεία σε 40 χώρες. Η IFPE (Διεθνής Ομοσπονδία) είναι μέλος του Οικονομικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών, της Unicef και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Μπεχράκη, 2002).

Επιπρόσθετα, η Ομοσπονδία συγκεντρώνει και μεταδίδει το έργο των μελών από το σωματείο, στοιχεία και πληροφορίες που έχουν σχέση με τις δράσεις των σωματείων σε διάφορες χώρες, που στοχεύουν στην εκπαίδευση των γονιών. Επίσης, προωθεί, μέσα από έρευνες και μελέτες, προγράμματα της Unesco. Κάθε χρονιά, οργανώνει Forum Colloquia και International Congresses, στα οποία παίρνουν μέρος εκπρόσωποι Σχολών Γονέων, όπως ψυχολόγοι, παιδαγωγοί και επιστήμονες από διάφορα μέρη της γης (Μπεχράκη, 2002).

Ειδικότερα, η Διεθνής Ομοσπονδία, καταπάνεται με τις σχέσεις μεταξύ γονέων-παιδιών. Παράλληλα με τα Ηνωμένα Έθνη και την Unesco, στοχεύουν στην μετάδοση του διαλόγου και της επικοινωνίας, δίνοντας μεγάλη σημασία στο συναίσθημα των ανθρώπων και όχι τόσο στην κοινωνικότητά τους. Κύριες απόψεις σχετικά με τις σχέσεις της οικογένειας, είναι ότι η οικογένεια αντικατέστησε το παλιό της μοντέλο, με ένα περισσότερο φιλελεύθερο. Επίσης, υπογραμμίζει την αναγκαιότητα της οικογένειας να διαβιεί μαζί, χωρίς βέβαια, να περιορίζεται η ελευθερία και η αυτονομία των μελών, καθώς και να υπάρχει ισοτιμία μεταξύ των δύο φύλων για να μπορέσει η οικογένεια να λειτουργήσει ομαλά (Μπεχράκη, 2002).

3.3 Ο ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Οι Σχολές Γονέων έχουν ως σκοπό την υποστήριξη, τη βοήθεια και την ήρεμη λειτουργία του συνολικού οικογενειακού μοντέλου στην ελληνική κοινωνία του τώρα, καθώς και στο σχηματισμό υπεύθυνων και υπόλογων πολιτών, οι οποίοι είναι ικανοί να λαμβάνουν υπό την ευθύνη τους, αξιοσημείωτες πρωτοβουλίες στο κοινωνικό και ευρύτερο περιβάλλον τους και να αλληλοβοηθούνται. Επιπρόσθετα, οι Σχολές Γονέων έχουν ως σκοπό την στήριξη των γονιών, έτσι ώστε να είναι ικανοί να αντεπεξέλθουν με τον καλύτερο τρόπο στον πολυσύνθετο ρόλο τους. Μέσα από την διαδικασία της εκπαίδευσης θα αποκτήσουν γνώσεις και θα προβληματιστούν (Μπεχράκη, 2002, Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης, 2012).

Οι ευρύτεροι στόχοι των Σχολών Γονέων αφορούν την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και της αυτοεπίγνωσης των γονέων, με την κατάλληλη απόκτηση δεξιοτήτων-ικανοτήτων αλλά και την όσο το δυνατό μεγαλύτερη σε βαθμό ενεργοποίηση των εσωτερικών τους δυνάμεων. Επίσης, μέσα από τις Σχολές Γονέων, παρέχονται στους γονείς οι απαραίτητες και κατάλληλες γνώσεις και πληροφορίες που αποσκοπούν στην καλύτερη ηθική, κοινωνική και οικογενειακή αγωγή των παιδιών τους. Παράλληλα, παρέχεται στους γονείς η αρμόζουσα και ανάλογη υποστήριξη για το οικογενειακό τους ρόλο και την γενικότερη στάση τους, προκειμένου να μπορέσουν να καταλάβουν τη συμπεριφορά των παιδιών τους και ειδικότερα των εφήβων, μία μεταβατική και δύσκολη ηλικία, η οποία χρειάζεται λεπτή διαχείριση από την πλευρά τους. Επίσης, έργο των Σχολών είναι η μεταβίβαση γνώσεων που έχουν σχέση με τις ανάγκες των παιδιών σε κάθε αναπτυξιακό στάδιο (Μπεχράκη, 2002, Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης, 2012).

Μέλημα των Σχολών είναι η καλύτερευση των ενδοοικογενειακών σχέσεων και η βελτίωση της ενδοεπικοινωνίας και του οικογενειακού προγραμματισμού, έτσι ώστε να μην διαταραχθεί η αρμονική λειτουργία της οικογένειας. Πρωτίτερα, όμως, οι γονείς οφείλουν να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες για επικοινωνία και επαφή για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στην αγωνία, στην εσωτερική ένταση και στο στρες που ενδεχομένως να τους διακατέχει. Αυτή η αντιμετώπιση των εσωτερικών διεργασιών μπορεί να επιτευχθεί με την προσπάθεια διαχείρισης ή τροποποίησης ή και ρύθμισης των συναισθηματικών τους αντιδράσεων (Μπεχράκη, 2002, Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης, 2012).

Επιπρόσθετα, οι Σχολές Γονέων στοχεύουν στην ουσιαστική συνεργασία και επικοινωνία γονιών-σχολείου, μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ οικογένειας και εκπαιδευτικών. Έργο των Σχολών είναι η ενθάρρυνση και παρότρυνση των γονιών στις δράσεις του σχολείου μαζί με την κατάλληλη συνεργασία των δασκάλων-εκπαιδευτικών. Προτείνεται η γονική εμπλοκή στην ακαδημαϊκή επίδοση των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον. Ακόμη, παρέχεται, αρωγή στην οικογένεια ως ομάδα για να αναπτυχθούν θετικές διαπροσωπικές επαφές, οι οποίες συντελούν στην ισορροπημένη ψυχική υγεία των μελών. Επίσης, οι Σχολές Γονέων, αποβλέπουν στην ευαισθητοποίηση των γονιών, μία διεργασία για να αντιληφθούν οι γονείς ότι η ψυχολογική τους κατάσταση επηρεάζει συγχρόνως και την ψυχολογία των παιδιών τους. Μέσα από διάφορες διεργασίες, οι γονείς, θα εκπαιδευτούν στο να αποδέχονται τον χαρακτήρα τους, πράγμα το οποίο βοηθά τους ίδιους στο να αποδέχονται τα παιδιά τους όπως είναι και όχι όπως θα ήθελαν οι ίδιοι να είναι. Θα λάβουν γνώση για βασικές αξίες και τρόπους διαχείρισης συμπεριφορών, όπως το να μάθουν να κερδίζουν τον σεβασμό από τα παιδιά τους και όχι να το απαιτούν θεωρώντας αυτήν την κίνηση ως ηθική επιταγή (Μπεχράκη, 2002, Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης, 2012).

Τέλος, πέραν όλων των παραπάνω, μέσα από αυτές τις ομάδες, οι γονείς μαθαίνουν να ακούν, να κατανοούν και να χρησιμοποιούν το διάλογο, ο οποίος στοχεύει στη συζήτηση, προσέγγιση, ανταλλαγή απόψεων πάνω σε ένα ζήτημα ή και στην επίλυση κάποιων προβλημάτων, καθώς αποτελεί το κύριο μέσο επικοινωνίας. Μέσα από αυτή την διαδικασία, οι γονείς, θα ανακαλύψουν τον εαυτό τους, άγνωστες πλευρές της προσωπικότητάς τους. Επίσης, οι Σχολές Γονέων πληροφορούν αναλυτικά και ευαισθητοποιούν τους γονείς σε θέματα υγείας των ίδιων και των παιδιών τους, σε θέματα που αφορούν τους τρόπους σεξουαλικής αγωγής των παιδιών, ανάλογα με την ηλικία που έχουν, αλλά και σε θέματα προφύλαξης των παιδιών από τους κινδύνους που εγκυμονεί η τεχνολογία. Επιπρόσθετα, ενημερώνουν και βοηθούν σε ψυχολογικό επίπεδο, γονείς που έχουν παιδιά με αναπηρίες, προσφέρουν συμβουλευτική υποστήριξη σε οικογένειες που προέρχονται από ευάλωτες κοινωνικά ομάδες και προσπαθούν να ευαισθητοποιήσουν και να ενημερώσουν τα μέλη για τη θέση των ηλικιωμένων στην ευρύτερη κοινωνία (Μπεχράκη, 2002, Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης, 2012).

3.4 Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Η έναρξη της λειτουργίας των Σχολών Γονέων επιτυγχάνεται από φορείς που είναι ενήμεροι για τα προγράμματά τους και στοχεύουν στην βελτίωση της ψυχικής υγείας της οικογένειας. Δεν υπάρχει κάποιος αρμόδιος κρατικός φορέας που να αναλαμβάνει τέτοιες δραστηριότητες, αλλά υπάρχουν οι αντίστοιχες επιστημονικές επιτροπές που ελέγχουν τις δραστηριότητες των Σχολών Γονέων. Οι ενδιαφερόμενοι φορείς λαμβάνουν ενημερωτικό έντυπο που συμπεριλαμβάνει τις απαραίτητες πληροφορίες για τις Σχολές Γονέων, όπως τον τρόπο λειτουργίας τους και το σκοπό τους και έπειτα συμπληρώνουν την αίτησή τους και ένα ερωτηματολόγιο (Μπεχράκη, 2002).

Ειδικότερα, τα στελέχη των Σχολών Γονέων υποχρεούνται να επικοινωνήσουν με τους τοπικούς φορείς με σκοπό να ελέγξουν τις ανάγκες των ανθρώπων της περιοχής, όπου επρόκειτο να δημιουργηθεί η Σχολή Γονέων, δίνοντας τη δυνατότητα στους ενδιαφερόμενους να εμπλακούν στη διοργάνωσή της. Σημαντικό είναι να συνεργαστούν οι τοπικές αρχές με τους συντονιστές των Σχολών Γονέων, έτσι ώστε να διοργανώσουν τον τρόπο λειτουργίας τους και να προσκαλέσουν το κοινό και να το επενδύσουν με την κατάλληλη υλικοτεχνική κάλυψη (Μπεχράκη, 2002).

Η πρώτη συνάντηση πραγματοποιείται από όλα τα στελέχη και τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, τους δημοσιογράφους και τους επιστήμονες που στοχεύουν να ευαισθητοποιήσουν τους γονείς σε ότι αφορά την πρόληψη. Προς το τέλος των συναντήσεων το εκπαιδευόμενο στέλεχος αναλαμβάνει να συντονίσει τις ομάδες, αναπτύσσοντας και τηρώντας τις αρχές της εργασίας και της συνεργασίας των μελών. Οι εργασίες ξεκινούν από τη στιγμή που οι γονείς δηλώνουν συμμετοχή στην ομάδα, η οποία τους ενδιαφέρει, σύμφωνα με την ηλικία των παιδιών τους (Μπεχράκη, 2002).

3.5 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Εν κατακλείδι, οι Σχολές Γονέων ξεκίνησαν τη λειτουργία τους το 1962 από τη Μαρία Χουρδάκη και απευθύνονται σε πληθυσμό όλων των ηλικιών με σκοπό τη βελτίωση της καθημερινότητάς τους, σε περίπτωση που παρεμποδίζεται από διάφορους προβληματισμούς, όπως αυτούς των γονέων που αφορούν την ανατροφή και την εκπαίδευση των παιδιών τους. Πρόκειται για ομάδες, προγράμματα και δεν σχετίζεται με σχολείο ή τη φοίτηση των γονέων σε κάποια σχολή.

Οι Σχολές Γονέων αναγνωρίστηκαν από το ελληνικό κράτος το 1998. Στη λειτουργία τους συνέβαλε και η δημιουργία της Διεθνούς Ομοσπονδίας Γονέων στη Γαλλία της 24^{ης} Απριλίου του 1964 και της Διεθνούς Ομοσπονδίας για την εκπαίδευση των γονέων το 1978.

Η εφεύρεση και εγκαθίδρυση των Σχολών Γονέων εξυπηρετεί πολλές ομάδες του πληθυσμού, νέους, ηλικιωμένους, γονείς, μελλοντικούς γονείς για την εξέλιξη της προσωπικότητάς τους και την εξωτερίκευση των προβληματισμών τους και των ανησυχιών τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Η ΔΟΜΗ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Η οικογένεια είναι μία κοινωνικά αποδεκτή και κατά παραδοσιακό τρόπο καθιερωμένη μορφή, όπου μέσα σε αυτήν συμβιώνουν μέλη της κοινωνίας, μιας και μέσα από την οικογένεια αναπαράγεται η κοινωνία. Στα πλαίσιά της, υπάρχει μία κοινότητα όπου τα άτομα έχουν κοινούς δεσμούς, ψυχικούς και αίματος και διαμένουν όλοι μαζί, κάτω από την ίδια οικία. Η οικογένεια, λοιπόν, συμβάλλει αυστηρά στην κοινωνία, διότι μεταλαμπαδεύει τον πολιτισμό, την παιδεία, τη γλώσσα και διαμορφώνει ανάλογες συμπεριφορές. Παράλληλα, με βάση την κλασική κοινωνιολογική θεώρηση, η οικογένεια αποτελεί μία κοινωνική ομάδα, όπου τα μέλη της ενώνονται με δεσμούς αίματος, παντρείας ή υιοθεσίας, συμβιώνουν μαζί, αλληλοβοηθούνται οικονομικά και μεριμνούν για τους απογόνους τους (Τσαρδάκη, 1984, Hughes & Kroehler, 2007).

Δύο έννοιες έχουν βαρύτητα στη μελέτη της οικογένειας: η δομή και η λειτουργία της. Η δομή της οικογένειας προσδιορίζει τον αριθμό των μελών της οικογένειας αλλά και την σύνθεση των ρόλων και το αξίωμα των μελών της, όπως είναι ο πατέρας, η μητέρα, ο γιος, η θυγατέρα, οι παππούδες, οι γιαγιάδες, τα ανίψια, οι θείοι και άλλοι συγγενείς. Από την άλλη, η λειτουργία της οικογένειας καθορίζεται ως το άθροισμα των μέσων, όπου η οικογένεια ανταποκρίνεται θετικά στις φυσικές και ψυχολογικές ανάγκες των μελών, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η βιολογική, ψυχολογική και κοινωνική επιβίωσή της. Μερικές από τις λειτουργίες της οικογένειας, μπορεί να είναι η παροχή τροφής και στέγης, η επικοινωνία και οι σχέσεις με φιλικά άτομα, οι σχέσεις με την πατρική οικογένεια και άλλους συγγενείς, καθώς και η αναγνώριση και η εκτίμηση από το κοινωνικό περιβάλλον (Γεώργας, χ.χ.).

Σύμφωνα με τον Acherman (1958), οι βασικές λειτουργίες μιας οικογένειας αφορούν την παροχή των βασικών αγαθών, όπως τροφή, στέγη και προστασία των μελών από ενδεχόμενους κινδύνους. Επίσης, η παροχή συντροφικότητας και συναισθημάτων αγάπης και στοργής αποτελούν κύριες λειτουργίες μιας οικογένειας. Επιπρόσθετα, η προσφορά δυνατοτήτων για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου αλλά και η δημιουργία σεξουαλικών προτύπων και ρόλων που θα οδηγήσουν στην σεξουαλική ωρίμανση και στην ευχαρίστηση είναι στοιχεία της προαναφερόμενης λειτουργίας. Τέλος, δύο άλλες λειτουργίες αφορούν την κοινωνικοποίηση των παιδιών για την αποδοχή των ευθυνών τους, καθώς και την καλλιέργεια παιδείας και υποστήριξης της εφευρετικότητας και της αυτοβουλίας του κάθε μέλους (Acherman 1958 στο Τάνταρος, 2004).

Ωστόσο, ο ρόλος των γονέων δεν σταματά στη γέννηση των παιδιών και στο μεγάλωμά τους κατά τα παιδικά χρόνια, αλλά συνεχίζει με τον εφοδιασμό τους, με όλες εκείνες τις ικανότητες που θα τα βοηθήσουν στην όσο το δυνατόν καλύτερη αντιμετώπιση των δυσκολιών της ζωής τους. Για αυτό τον λόγο, οι γονείς οφείλουν να μεταδώσουν στα παιδιά τους, βασικές αξίες και αρχές, καλούς τρόπους συμπεριφοράς απέναντι σε πρόσωπα, πράγματα και συνθήκες (Χαραλαμπίδης, 2000).

Η ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Τόσο η οικογένεια όσο και το σχολείο, συνθέτουν το φυσικό περιβάλλον των παιδιών. Όσον αφορά το σχολείο, βασικοί στόχοι του είναι η μετάδοση και η μεταλαμπάδευση πληροφοριών και γνώσεων στα παιδιά, καθώς και η κοινωνικοποίησή τους. Επιπλέον, επιδρά θετικά στους μαθητές, διότι τους βοηθά να αξιοποιήσουν τις ικανότητες και τις δυνατότητές τους, να δημιουργήσουν θετική αντίληψη για τον εαυτό τους αλλά και να βελτιώσουν την αυτοπεποίθησή τους (Ζαφειροπούλου και Καλαντζή-Αζίζι, 2011, Χαραλαμπίδης, 1987).

Ωστόσο, σχετικά με τον όρο «προσαρμογή», εννοείται η προσπάθεια των παιδιών και των εφήβων να λειτουργήσουν ομαλά στις απαιτήσεις του σχολείου, διαφορετικά παρουσιάζεται δυσκολία προσαρμογής, όπου θεωρείται η ανεπαρκής, μάταιη, αποτυχημένη απόπειρα του ατόμου να ενσωματωθεί στο σχολικό κλίμα. Η δυσκολία προσαρμογής, είναι πιθανό να είναι μία αντίδραση που οφείλεται σε σοβαρά προβλήματα που φέρει η ζωή, όπως είναι ο θάνατος ενός αγαπημένου προσώπου, το διαζύγιο των γονέων ή ακόμη και να οφείλεται σε καθημερινά γεγονότα, όπως κάποια μετακόμιση ή και διαμάχη μεταξύ φίλων (Ζαφειροπούλου και Καλαντζή-Αζίζι, 2011).

Τα παιδιά, αλλά και οι έφηβοι σε μικρότερο βαθμό, δυσκολεύονται να εκφράσουν τα συναισθήματά τους. Για παράδειγμα, ένα μικρό παιδί νοιώθει ενοχές, διότι πιστεύει ότι είναι υπαίτιο για το χωρισμό των γονιών του και αισθάνεται ανήμπορο στο να ζητήσει βοήθεια για τον ίδιο του τον εαυτό και την οικογένειά του. Αντίστοιχα, ένας έφηβος νοιώθει θλίψη, απομόνωση, συστολή και εξευτελισμό για την μη αποδοχή των συμμαθητών του, μη γνωρίζοντας πώς να ψάξει βοήθεια. Είναι πιθανόν αυτά που θέλει να εκφράσει, να τα καταγράψει σε ημερολόγιο (Ζαφειροπούλου και Καλαντζή-Αζίζι, 2011).

Ο εντοπισμός της δυσκολίας της προσαρμογής των παιδιών ή των εφήβων, είναι δυνατόν να εντοπιστεί μέσα από διάφορα κριτήρια–ερωτήματα που οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να γνωρίζουν. Συγκεκριμένα, οφείλουν να αναρωτηθούν εάν η συμπεριφορά του παιδιού και του εφήβου συμβαδίζει με την ηλικία και το φύλο του. Σε ένα παιδί νηπιακής ηλικίας είναι φυσιολογικό να το φοβίζεται το σκοτάδι ή ο αποχωρισμός από τους γονείς. Σε έναν έφηβο είναι φυσιολογικό να τον αγχώνει η εξωτερική εμφάνιση, η αποτυχία σε μαθήματα του σχολείου ή και η επαγγελματική ιδιότητα που πρόκειται να ακολουθήσει. Το δεύτερο ερώτημα είναι εάν η «ανάρμοστη» συμπεριφορά επιμένει και διαρκεί για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ένα παιδί μπορεί να μην θέλει να πάει σχολείο για μία ημέρα ή για μία εβδομάδα, εάν συνεχιστεί η άρνηση όμως, καθίσταται μεγάλο πρόβλημα που χρειάζεται να εξεταστεί. Μερικά επόμενα κριτήρια κατανόησης της δυσκολίας της προσαρμογής διακρίνονται στο είδος της δυσκολίας. Παραδείγματος χάρη, η ονυχοφαγία των παιδιών είναι ένα σύνηθες φαινόμενο, ενώ οι διαταραγμένες σχέσεις με συνομήλικους μπορεί να θεωρηθεί ανησυχητικό, λόγω της μη ομαλής κοινωνικό-συναισθηματικής εξέλιξης των παιδιών. Ένα άλλο ερώτημα από τα πολλά που μπορεί να ειπωθούν, είναι εάν η «περίεργη» συμπεριφορά εκδηλώνεται σε μεμονωμένα πρόσωπα ή πλαίσια. Παρόλα αυτά, εάν ένα από τα παραπάνω ερωτήματα ταιριάζει με την συμπεριφορά ενός παιδιού, δεν είναι απαραίτητο να θεωρηθεί προβληματικό το άτομο (Ζαφειροπούλου και Καλαντζή-Αζίζι, 2011).

Οι γονείς αλλά και οι εκπαιδευτικοί είναι αυτοί που μπορούν να εντοπίσουν συμπεριφορές που αναδεικνύουν μη προσαρμοστικότητα. Η γνώμη τους για τη μορφή της παρέμβασης και η συμμετοχή τους σε αυτή, είναι ιδιαίτερα σημαντική. Ωστόσο, μετά την έναρξη της παρέμβασης, ο τρόπος που οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς συνειδητοποιούν την αλλαγή, αποτελεί σπουδαίο ρόλο στη συνέχιση και στη λειτουργικότητα της παρέμβασης. Από την άλλη πλευρά όμως, καμιά φορά, συμβαίνει οι γονείς αλλά και οι εκπαιδευτικοί να είναι μεροληπτικοί, με την έννοια ότι παρουσιάζουν, χωρίς να το καταλαβαίνουν, τα δικά τους συναισθήματα ή τα συναισθήματα που ένοιωθαν όταν οι ίδιοι ήταν παιδιά και πολλές φορές προσπαθούν να εκπληρώσουν τις δικές τους ανάγκες. Αυτού του είδους η συμπεριφορά,

συχνά μετριάζεται όταν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να την αποδεχτούν και να την εμποδίσουν να δράσει αρνητικά στις παρεμβάσεις (Ζαφειροπούλου και Καλαντζή-Αζίζι, 2011).

Η ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΚΑΠΝΟ, ΑΛΚΟΟΛ, ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

Οι γονείς οφείλουν να είναι ενημερωμένοι για την εξάρτηση είτε αυτή είναι από καπνό, είτε από αλκοόλ είτε από τα ναρκωτικά. Αυτές οι ουσίες, μπορούν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό τόσο το σώμα, όσο και τον ψυχισμό του ανθρώπου. Ωστόσο, από την πλευρά των γονιών δεν χρειάζεται η υπερβολή, μιας και ένα ποτήρι κρασί ή ένα τσιγάρο δεν σημαίνει ότι το άτομο είναι ουσιοεξαρτημένο. Ιδιαίτερη σημασία έχει ο τρόπος που χρησιμοποιεί κανείς τις ουσίες, καθώς η υπερβολική δόση είναι αυτή που μπορεί να οδηγήσει στην εξάρτηση (OKANA, 2012, Κυρίτση και συν., 2005).

Παρόλο που τα συμπτώματα της εξάρτησης μπορεί να μην είναι εμφανή, ειδικά εάν το παιδί βρίσκεται στα πρώτα στάδια του εθισμού, οι γονείς οφείλουν να έχουν αναπτύξει μία σταθερή συναισθηματική σχέση για να μπορέσουν να κατανοήσουν ορισμένες ενδείξεις που απαιτούν προσοχή από την πλευρά τους. Συγκεκριμένα, οι αιφνίδιες και χωρίς λόγο μεταβολές στη συμπεριφορά του παιδιού, η αδιαφορία επίλυσης συμπλοκών, η κυκλοθυμική διάθεση, η απομάκρυνση από το κοινωνικό περιβάλλον, η έλλειψη αυτοπεποίθησης και ενδιαφέροντος για δραστηριότητες αλλά και η εχθρική στάση, μπορεί να αποτελούν σημάδια που επιδεικνύουν ότι ίσως το παιδί είναι μπλεγμένο με τις ουσίες. Επιπλέον, άλλα γνωρίσματα μπορεί να είναι η δυσκολία σύναψης και διατήρησης φιλικών σχέσεων ή η απομάκρυνση από παλιούς φίλους, η απόλυτη αμέλεια για τη ζωή, τα ψέματα και η απόκρυψη πραγμάτων. Τα γνωρίσματα συνεχίζονται με την απουσία ενδιαφέροντος για τις σχολικές επιδόσεις, τις αδικαιολόγητες απουσίες από το σχολείο, τις ξαφνικές αλλαγές στην ένδυση, τις τηλεφωνικές κλήσεις από αγνώστους, τις ανεξήγητες απώλειες χρημάτων από το σπίτι, τις ασυνήθιστες μυρωδιές και τα στίγματα στα ρούχα ή και στο σώμα (OKANA, 2012, Κυρίτση και συν., 2005).

Ορισμένες φορές, καθίσταται αρκετά δύσκολο να αντιληφθεί κανείς τη διαφορά ανάμεσα στην εφηβική συμπεριφορά και στην εξάρτηση από ουσίες. Αυτό συμβαίνει, διότι οι παραπάνω καταστάσεις μπορεί να θεωρηθούν ως ομαλές διαστάσεις της ανεξαρτητοποίησης και της ενηλικίωσης ενός εφήβου. Υπερβολικές αλλαγές ή μεταβολές που έχουν διάρκεια, μπορεί να θεωρηθούν ενδείξεις εξάρτησης. Δεν χρειάζεται οι γονείς να αποβούν σε βεβιασμένα συμπεράσματα. Οι γονείς οφείλουν να δώσουν ιδιαίτερη σημασία στις αλλαγές που υφίστανται τα παιδιά τους, αφιερώνοντας χρόνο και συζητώντας για τα προβλήματα που το απασχολούν (OKANA, 2012, Κυρίτση και συν., 2005).

Για να αποφευχθεί η εμπλοκή με τις ουσίες, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η πρόληψη. Οι γονείς οφείλουν να συζητήσουν με τα παιδιά τους για τον καπνό, το ποτό, τα ναρκωτικά, να ακούνε τα παιδιά τους με αφοσίωση, να τα επιβραβεύουν στις επιτυχίες τους, να τα στηρίζουν στις αποτυχίες τους και να τα βοηθούν να αναπτύξουν ισχυρές αξίες και αυτοπεποίθηση. Μέσα από αυτές τις διαδικασίες, τα παιδιά θα μάθουν να ελέγχουν τον εαυτό τους, να έχουν ισχυρό εγώ και να μπορούν χωρίς φόβο να λένε το «όχι». Εάν οι γονείς δεν καπνίζουν, δεν πίνουν, δεν λαμβάνουν κάποιες ουσίες, οι συνήθειες τους είναι δυνατόν να αποτελέσουν θετικό πρότυπο ως προς τα παιδιά. Επίσης, εάν ένα παιδί έχει μάθει να λέει «ναι» δίχως να φέρει αντιρρήσεις στους άλλους, η ενθάρρυνση των γονέων, θα βοηθήσει σε μεγάλο βαθμό στην αντιμετώπιση των πιέσεων. Η διατύπωση κανόνων μέσα στην οικογένεια είναι εξίσου σημαντική, με την παραβίασή τους να επιφέρει και τις ανάλογες κυρώσεις. Μία άλλη τακτική που μπορούν να ακολουθήσουν οι γονείς, είναι η ενθάρρυνση των παιδιών για τη συμμετοχή ή παρακολούθηση δραστηριοτήτων που θα επιδρούν θετικά στην ψυχολογία

τους. Τέλος, εάν οι γονείς υποψιαστούν ότι τα παιδιά τους κάνουν χρήση ουσιών πρέπει να ζητήσουν άμεσα βοήθεια από ειδικούς, πλαισιωμένοι από εξειδικευμένες δομές και υπηρεσίες (OKANA, 2012, Κυρίτση και συν., 2005).

Η ΟΔΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Η κυκλοφοριακή αγωγή είναι πολύ σημαντική για την οδική ασφάλεια, καθώς είναι δυνατόν να συντελέσει αποτελεσματικά στη δημιουργία και στη μεταβολή στάσεων που έχουν σχέση με την ασφαλή και υπεύθυνη διαγωγή στο δρόμο. Συγκεκριμένα, οι γονείς οφείλουν να γνωρίζουν τους κανόνες οδικής ασφάλειας, οι οποίοι καθίστανται προστατευτικοί ως προς τα παιδιά τους (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2012).

Αναλυτικότερα, παιδιά που είναι κάτω από εννιά χρονών, πρέπει να συνοδεύονται από τους γονείς τους, ενώ όσα είναι μεγαλύτερα από εννιά, μπορούν να διανύουν μικρές και εύκολες αποστάσεις. Στα μεγαλύτερα και ανεξάρτητα από την γονική παρουσία παιδιά, πρέπει να διδάσκονται από μικρότερη ηλικία οι κανόνες της οδικής ασφάλειας, έτσι ώστε όταν θα πορεύονται οδικώς μόνα τους, να γνωρίζουν τους κανόνες ασφάλειας και τους επικείμενους κινδύνους. Γενικότερα, τα παιδιά θα πρέπει να διδαχτούν ότι για να περάσουν τη διάβαση θα πρέπει να είναι σταματημένα τα αυτοκίνητα και αφού κοιτάξουν με προσοχή, να διασχίσουν τον δρόμο. Πριν περάσει το δρόμο ένα παιδί, οφείλει να σκέφτεται, να ακινητοποιείται, να ακούει, να κοιτάζει, να περιμένει όσο πρέπει και έπειτα να περνά με προσοχή (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2012).

Όσον αφορά τους γονείς, οφείλουν να είναι και οι ίδιοι υπάκουοι και να σέβονται τους κανόνες ή συμπεριφορές που θα αποτελούν θετικά πρότυπα στα παιδιά. Η διακίνηση με το αμάξι, λοιπόν, δεν θα είναι ασφαλής, εάν ο οδηγός δεν κρατά το τιμόνι με τα δυο του χέρια και οι επιβάτες δεν φοράνε ζώνες ασφαλείας. Επίσης, δεν κάθονται στην θέση που τους αρμόζει ή βγάζουν από το αυτοκίνητο το χέρι τους ή ακόμη και μέρος του σώματος έξω από το τζάμι του αμαξιού. Ιδιαίτερα, τα μικρά παιδιά οφείλουν να διαθέτουν ειδικό κάθισμα ανάλογα με την ηλικία, το βάρος και το ύψος που έχουν. Από 12 ετών και άνω και ύψος 1,50 μέτρα και άνω, τα παιδιά μπορούν να κάθονται μπροστά στην θέση του συνοδηγού ή στις πίσω θέσεις χωρίς το ειδικό κάθισμα. Επίσης, η ζώνη θα πρέπει να περνάει ανάμεσα στο στήθος και γύρω από τη μέση. Για να μπορεί να ταιριάξει σωστά σε παιδιά με ύψος μικρότερου των 1.50 μέτρων, είναι αναγκαίο το ανυψωτικό κάθισμα για παιδιά. Επιπλέον, για λόγους ασφαλείας, είναι καλό οι επιβάτες να βγαίνουν αλλά και να μπαίνουν από την πλευρά του πεζοδρομίου και όχι από την πλευρά που πηγαινοέρχονται αυτοκίνητα και διακινδυνεύσουν την ζωή τους (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2012).

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Τα παιδιά έρχονται στον κόσμο έχοντας την τάση να διδαχτούν για τα είδη των φαγητών, να μάθουν κατά κάποιον τρόπο, τί είναι καλό να καταναλώνουν και τί να απορρίπτουν. Η οικογένεια είναι ο κύριος παράγοντας που μπορεί να κατευθύνει τις συνήθειες των παιδιών στο φαγητό, ειδικότερα σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, διαμορφώνοντας ουσιαστικά την διατροφική συμπεριφορά τους. Οι γονείς, καθώς αποτελούν πρότυπα, μπορούν να επηρεάσουν είτε με θετικό είτε με αρνητικό τρόπο τα παιδιά ή τους έφηβους σε θέματα σχετικά με τη διατροφή (Ζαμπέλας, 2003, Καρασούλη, 2008).

Όσον αφορά τη διαχείριση των παιδιών σε διατροφικά θέματα, οι γονείς μπορούν να ασκήσουν μεγάλη επιρροή σε αυτό. Έχουν την ευθύνη για την υγιεινή του φαγητού, την ποσότητα και το είδος που θα δοθεί, την ποικιλία, το ωράριο που θα σερβιριστούν τα παιδιά

αλλά και για το κλίμα του τραπέζιού. Για παράδειγμα, δεν είναι ωφέλιμο τα παιδιά να τρώνε μόνα τους χωρίς την ύπαρξη των μελών της οικογένειας. Παράλληλα, ένας γονέας θα πρέπει να αποφεύγει να επαινεί ή να τιμωρεί το παιδί του με διάφορα τρόφιμα, γιατί ο συγκεκριμένος τρόπος, μπορεί να λειτουργήσει αρνητικά, καθώς μετέπειτα, το παιδί θα αρνείται το τρόφιμο με το οποίο τιμωρήθηκε, αφού θα του θυμίζει μία κακή εμπειρία. Επίσης, οι περιορισμοί σε τρόφιμα, όπως γλυκίσματα ή σοκολάτες καθιστούν τα τρόφιμα αυτά ελκυστικά, κάνοντας τα παιδιά να θέλουν να τα καταναλώσουν σε περιστάσεις που οι γονείς δεν θα βρίσκονται στην οικία (Ζαμπέλας, 2003, Καρασούλη, 2008).

Συγκεκριμένα, όσον αφορά τα παιδιά, συνήθως επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από την εμφάνιση που θα έχει το φαγώσιμο. Τόσο η υφή όσο και το σχήμα, η μυρωδιά, η γεύση, η ποσότητα, καθορίζουν σημαντικά στο πώς ένα παιδί θα αποδεχτεί ή όχι την τροφή του. Στα παιδιά, ως επί το πλείστον, δεν αρέσκεται το σκληρό και στεγνό φαγητό, καθώς προτίμησή τους είναι κάτι τρυφερό και μαλακό. Προτιμάνε, τρόφιμα που μπορεί να προκαλούν διάφορους θορύβους όταν τα μασουλάνε, όπως τα ωμά λαχανικά, ή τρόφιμα που έχουν χρώμα. Επίσης, οι ήπιες γεύσεις και μυρωδιές συνιστώνται, σε αντίθεση με τα μπαχαρικά που θα πρέπει να αποφεύγονται και να χρησιμοποιούνται με όριο. Επιπλέον, οι μεγάλες ποσότητες φαγητού, ίσως τρομάζουν τα παιδιά, απορρίπτοντας την τροφή τους. Οι γονείς, ωστόσο, οφείλουν να συμβουλεύουν τα παιδιά τους να τρώνε με ηρεμία και όχι βεβιασμένα, διότι γίνεται καλύτερη πέψη και απορρόφηση της τροφής, αλλά και να πίνουν λίγο νερό πριν φάνε γιατί διευκολύνει την πέψη και κυρίως ησυχάζει το πεπτικό σύστημα (Ζαμπέλας, 2003, Μηνούδης, 2012).

Πέραν όλων των παραπάνω, οι γονείς, οφείλουν να γνωρίζουν ότι το πιο βασικό και πλούσιο γεύμα της ημέρας είναι το πρωινό, γιατί το πρωί ο ανθρώπινος οργανισμός έχει ανάγκη από θρεπτικά συστατικά και ενέργεια. Η πέψη το πρωί λειτουργεί καλύτερα από το βράδυ. Σε περίπτωση που το παιδί δεν φάει πρωινό, τότε οι συνέπειες μπορεί να είναι εμφανείς καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας, όπως η έλλειψη προσοχής και συγκέντρωσης την ώρα των σχολικών μαθημάτων, η υπερδραστηριότητα και η υπνηλία. Εν κατακλείδι, η σωστή και η θρεπτική σε συστατικά διατροφή είναι απαραίτητη σε όλες τις ηλικίες, απλώς τα παιδιά και οι έφηβοι έχουν μεγαλύτερες ανάγκες λόγω της γρήγορης ανάπτυξής τους (Μηνούδης, 2012).

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ

Η σωματική άσκηση είναι ιδιαίτερα σημαντική και ευεργετική για τον άνθρωπο σε κάθε ηλικία, γιατί βοηθάει και ενισχύει τη φυσική κατάσταση του σώματος, την αντοχή και δρα θετικά στον ψυχισμό και στο σώμα. Επομένως, η άσκηση είναι καλό να είναι ενσωματωμένη στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα του ατόμου. Η γυμναστική, το περπάτημα, ο αθλητισμός και τα διάφορα σπορ είναι ιδιαίτερα ευεργετικά, μιας και τέτοιων ειδών ασκήσεις επιφέρουν αξιοσημείωτα αποτελέσματα στον οργανισμό και στο σώμα (Ζηλίδης, 1995).

Όσον αφορά τα παιδιά και τους γονείς, η εύκολη λύση για αυτούς, εάν εργάζονται και οι δύο, είναι να αφήνουν τα παιδιά να παρακολουθούν τηλεόραση ή να ασχοληθούν με τον υπολογιστή τα απογεύματα στο σπίτι. Απεναντίας, οφείλουν να ενεργοποιούν τα παιδιά τους, έτσι ώστε να γυμνάζονται, να μελετούν, να παίζουν παιχνίδια, να κάνουν διάφορες δραστηριότητες που αποσκοπούν στην κοινωνικοποίησή τους και ενσωμάτωσή τους στο κοινωνικό σύνολο. Ο χρόνος για αθλητισμό και άσκηση είναι αρκετά σημαντικός, διότι προωθεί την υγεία και δημιουργεί ένα σώμα υγιές και έναν δυνατό οργανισμό όχι μόνο στην παιδική ηλικία αλλά και στην μετέπειτα ζωή. Η συνεχής άσκηση αποτελεί προϋπόθεση για την καλή λειτουργία των κυττάρων του οργανισμού. Αυτό που ενδεχομένως αγνοούν οι γονείς, είναι ότι η άσκηση ενισχύει την ανάπτυξη ενός περισσότερο υγιούς εγκεφάλου και

βελτιώνει την νοημοσύνη. Παρόλα αυτά, σημασία έχει όλα να γίνονται με μέτρο και ισορροπία (Μηνούδης, 2012).

Η άσκηση βοηθά τόσο στη σωματική όσο και στην ψυχική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών και των εφήβων. Συγκεκριμένα, μέσω της άσκησης, τα παιδιά αναπτύσσουν γερούς μυς και δυναμώνουν οι αρθρώσεις τους και τα κόκαλά τους. Παράλληλα, ενδυναμώνεται και το καρδιαγγειακό σύστημα με την εκγύμναση της καρδιάς και των πνευμόνων. Μέσω της γυμναστικής, μαθαίνεται στα παιδιά ο έλεγχος των κινήσεων, όπου κατά αυτόν τον τρόπο βελτιώνονται τα αντανακλαστικά τους. Διατηρείται, επίσης, το φυσιολογικό βάρος, εάν αναλογιστεί κανείς ότι η παχυσαρκία είναι ένα σύνθετο φαινόμενο. Η σωματική άσκηση επιδρά θετικά και στην ψυχολογία των παιδιών, διότι το άγχος μειώνεται και η εμφάνιση των συμπτωμάτων κατάθλιψης είναι περιορισμένη. Πέραν των παραπάνω, η συμμετοχή σε κάποια δραστηριότητα βοηθά και στην ουσιαστική κοινωνικοποίηση των παιδιών ή των εφήβων, δίνοντάς τους την δυνατότητα για ανάπτυξη των αισθημάτων συνεργασίας, ομαδικότητας αλλά και προσαρμογής μέσα στο κοινωνικό σύνολο και στη συλλογική ζωή. Επιπλέον, τα άτομα που ασχολούνται με την άθληση, ακολουθούν σε γενικές γραμμές ένα υγιεινό τρόπο ζωής, δίχως να πίνουν υπερβολικά, να καπνίζουν ή ακόμη και να κάνουν χρήση ουσιών κατά την εφηβική ηλικία ή και την ενηλικίωση (ΕΥΖΗΝ, 2013, Σακελλαρίου, 1985).

Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Αξιοσημείωτος είναι ο τομέας της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Η σεξουαλικότητα αποτελεί στοιχείο του καθενός ανεξαρτήτως φύλου και ηλικίας, είναι ανάγκη και μορφή ψυχικής ενέργειας που οδηγεί στη σύναψη σχέσεων που χαρακτηρίζονται από ευχάριστα συναισθήματα, όπως η ασφάλεια, η φροντίδα και η χαρά. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, ενώ παλαιότερα αποτελούσε θέμα ταμπού, πλέον τοποθετείται στο επίκεντρο των συζητήσεων και των αναλύσεων, κυρίως μέσα στην οικογένεια, στο χώρο του σχολείου αλλά και στους κοινωνικούς φορείς (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ.).

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών αποτελούν η γνώση των γονέων αναφορικά με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους και η απόκτηση της ταυτότητας φύλου. Όσον αφορά τις γνώσεις των γονέων, είναι υποχρεωμένοι να γνωρίζουν πως τα παιδιά τους από τη στιγμή της γέννησης τους αποτελούν σεξουαλικά όντα. Ήδη από μικρή ηλικία τα παιδιά εκδηλώνουν το αίσθημα του ερωτισμού. Ο ερωτισμός εκδηλώνεται με συμπεριφορές όπως τον αυνανισμό, ο οποίος εντείνεται συνήθως στην εφηβική ηλικία και ιδιαίτερα στα αγόρια, το αίσθημα της περιέργειας για κάτι καινούριο και την επιδειξιμανία. Οι συμπεριφορές αυτές καλό θα ήταν να αναγνωρίζονται από τους γονείς και να είναι σε θέση να διαπαιδαγωγήσουν κατάλληλα τα παιδιά τους απαντώντας τους σε ερωτήματά τους δίχως άγχος ή ντροπή. Άλλωστε, είναι θετικό το γεγονός πως τα παιδιά μπορούν να αποκτήσουν την κατάλληλη εμπειρία σχετικά με τη σεξουαλικότητα ήδη από μικρή ηλικία δεχόμενα πολλά ερεθίσματα (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ.).

Αναφορικά με την απόκτηση της ταυτότητας φύλου, δημιουργείται ήδη από μικρή ηλικία και ολοκληρώνεται κατά την εφηβεία. Είναι απαραίτητο να κατανοηθεί η σημαντικότητα της απόκτησης της ταυτότητας του φύλου, έτσι ώστε τα παιδιά να λάβουν την κατάλληλη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Οι γονείς είναι αυτοί που επιδρούν σημαντικά στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας των παιδιών τους, η οποία επιτυγχάνεται με την αποδοχή τους από αυτούς. Σε περίπτωση που τα παιδιά βιώσουν αρνητικά την έννοια της αποδοχής ενδέχεται να περιπλέξουν την έννοια της φυλετικής τους ταυτότητας. Η φυλετική ταυτότητα επηρεάζεται, επίσης, από την στάση των αδελφών κάθε παιδιού ανάλογα με το φύλο του, καθώς η ύπαρξη αδερφών διαφορετικού φύλου βοηθά τα παιδιά να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με τις προτιμήσεις του αντίθετου φύλου (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ.).

Σημαντικό ρόλο στην απόκτηση της ταυτότητας φύλου διαδραματίζει η παρουσία και των δύο γονέων, οι οποίοι μεταδίδουν το δικό τους τρόπο αντιμετώπισης διάφορων καταστάσεων. Η απόρριψη ή η αποδοχή του ενός συντρόφου από τον άλλο δυσκολεύει ή διευκολύνει αντίστοιχα την κατάκτηση της ταυτότητας του φύλου των παιδιών. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών επιτυγχάνεται από τους γονείς με την παροχή της απαραίτητης προσοχής σε αυτά. Ακούγοντάς τα προσεκτικά, βοηθούν οι γονείς τα παιδιά να θέσουν ερωτήματα και απορίες που αφορούν το φύλο, ώστε να αποκτήσουν την αρμόζουσα σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση επιτυγχάνεται με πρωτοβουλίες των γονιών να συμβουλευθούν τα παιδιά τους ήδη από μικρή ηλικία και με τη δυνατότητα να αντιληφθούν τους προβληματισμούς τους. Με τον τρόπο αυτό οδηγούν τα παιδιά στην γνώση αντί της άγνοιας, στην μάθηση αντί της αμάθειας. Οι γονείς αποτελούν τους δασκάλους των παιδιών τους, συνοδευόμενοι από το σχολείο, την εκκλησία και άλλους φορείς που συμβάλλουν στη δια βίου μάθηση (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ.).

Πολλές φορές οι γονείς υποτιμούν την αξία της ενημέρωσης και συμβουλής των παιδιών τους και είναι αρνητικοί προς την απάντηση στις ερωτήσεις των παιδιών τους, πολλές από τις οποίες σε μικρή ηλικία αφορούν τη σεξουαλικότητα. Έτσι, λοιπόν, οι γονείς πρέπει να αποδεχτούν το ρόλο τους ως σεξουαλικοί δάσκαλοι των παιδιών τους καταπολεμώντας κάθε συναίσθημα αμηχανίας και ζητώντας ακόμη και από τα παιδιά τους τη κατάλληλη υποστήριξη ώστε να αποκτήσουν θάρρος, όπως τη συμβουλή από κάποιον ειδικό ή τη μελέτη σχετικών βιβλίων. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση επιτυγχάνεται, επίσης, με τον απλό διάλογο μεταλαμπαδεύοντας μηνύματα στα παιδιά σχετικά με τη σεξουαλικότητα. Οι γονείς αποτελούν το παράδειγμα για τα παιδιά, επομένως οι γονείς υποχρεούνται να είναι ειλικρινείς και στοργικοί με τα παιδιά τους (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ.).

Σημαντικό γεγονός, ακόμη, για την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών αποτελεί η αναγνώριση και εκτίμηση των γονέων για τις δικές τους σεξουαλικές προτιμήσεις, καθώς και η ανάπτυξη των θετικών διαπροσωπικών σχέσεων με τα παιδιά τους. Η ανάπτυξη του αισθήματος της αγάπης προδιαγράφει την επικράτηση της εμπιστοσύνης και την προώθηση θετικών μηνυμάτων (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ.).

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Ένα πολύ σημαντικό θέμα το οποίο απασχολεί τις Σχολές Γονέων είναι η διαχείριση του ελεύθερου χρόνου. Ο ελεύθερος χρόνος αποτελεί το χρόνο ξεκούρασης και ψυχαγωγίας, χρόνο τον οποίο αξιοποιεί το κάθε παιδί ανάλογα με τα προσωπικά του ενδιαφέροντα. Η συνεπής διαχείριση του ελεύθερου χρόνου ήδη από τη μικρή ηλικία εξυπηρετεί τα άτομα να αποκτήσουν έναν ομαλό προγραμματισμό αυτού ακόμη και στην εφηβική ή ενήλικη ζωή τους (Lupu et all, 2013).

Τα παιδιά μπορούν να αξιοποιήσουν τον ελεύθερο χρόνο τους μόνα τους, με φίλους ή με γονείς. Με τον τρόπο αυτό ψυχαγωγούνται σε συνεργασία με τον περίγυρό τους. Οι προτιμήσεις των παιδιών κλείνουν περισσότερο προς τις εξωσχολικές δραστηριότητες αντί των σχολικών ή των δραστηριοτήτων στο χώρο του σπιτιού και διαφέρουν από ηλικία σε ηλικία και σύμφωνα με το χαρακτήρα του κάθε παιδιού. Παρόλα αυτά, κατανοούν και εφαρμόζουν την έννοια της διατήρησης των αξιών και των δικαιωμάτων. Για παράδειγμα, τα παιδιά αντιλαμβάνονται την έννοια της ελευθερίας της επιλογής. Στις εξωσχολικές δραστηριότητες συμπεριλαμβάνονται τα παιχνίδια στις παιδικές χαρές, η παρακολούθηση παιδικών σειρών στην τηλεόραση, η συμμετοχή σε αθλητικές ομάδες, η ακρόαση μουσικής για χαλάρωση. Τα αγόρια προτιμούν τα αθλήματα όπως, ποδόσφαιρο και μπάσκετ, ενώ τα κορίτσια αφοσιώνονται στο χορό, την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων (Lupu et all, 2013).

Λόγω της ενεργότερης συμμετοχής των γονέων στον εργασιακό χώρο τα παιδιά περνούν ελάχιστο ελεύθερο χρόνο με τους γονείς τους από ότι με τους φίλους τους. Όσον αφορά τις μητέρες αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στα παιδιά τους, ενώ οι πατεράδες αφοσιώνονται περισσότερο στην οικονομική ενίσχυση της οικογένειας και την κάλυψη των υλικών αναγκών της (Lupu et all, 2013).

Οι γονείς πολλές φορές είναι επιφυλακτικοί ως προς την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους με παιχνίδια εκτός του σπιτιού. Αυτό συμβαίνει διότι ανησυχούν για το εάν τα παιδιά τους θα ενοχλήσουν τους γείτονες ή εάν θα τραυματιστούν από κάποιο ατύχημα. Επίσης, τα κρούσματα εγκληματικότητας παρουσιάζουν ιδιαίτερη αύξηση και έτσι ο φόβος των γονέων εντείνεται περισσότερο. Βέβαια, και οι ίδιοι επιθυμούν να περάσουν χρόνο με τα παιδιά τους συνοδεύοντάς τα σε πάρκα και εξωτερικούς χώρους, όπως το θέατρο. Τα παιδιά έτσι καταναλώνουν ενέργεια και βελτιώνουν και τη σωματική τους ευεξία (Lupu et all, 2013).

Οι γονείς υποστηρίζουν πως ο καλύτερος ελεύθερος χρόνος για να ψυχαγωγηθούν τα παιδιά είναι από πέντε έως έξι ώρες καθημερινά, αλλά λόγω εργασίας μερικοί από αυτούς αδυνατούν να αφιερώσουν τόσες ώρες (Lupu et all, 2013).

Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Το θέμα της χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών από τα παιδιά απασχολεί αρκετούς γονείς. Με την εξέλιξη της τεχνολογίας η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών από τα παιδιά έχει αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό και έχει επηρεάσει σημαντικά την καθημερινότητά τους. Πολλοί εκπαιδευτικοί θεωρούν πως η ύπαρξη των ηλεκτρονικών υπολογιστών στα σχολεία εξυπηρετεί στην εκπαίδευση, στη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών και τη διασκέδασή τους. Βέβαια, κυριαρχούν και εγκυμονούν ταυτόχρονα πολλοί κίνδυνοι (Shaffer, 2004).

Συγκεκριμένα, η χρήση των υπολογιστών στα σχολεία εξυπηρετεί τη διαδικασία της διδασκαλίας. Τα παιδιά πραγματοποιούν διάφορες ασκήσεις στον υπολογιστή κατά τη διάρκεια των οποίων καθοδηγούνται και τους υποδεικνύεται εάν έχουν κάνει κάποιο λάθος. Επίσης, υπάρχουν παιχνίδια στο υπολογιστή που βοηθούν τα παιδιά να ενεργοποιήσουν τη σκέψη τους και να επιχειρηματολογήσουν. Επίσης, η ύπαρξη των υπολογιστών εξυπηρετεί σε μεγάλο βαθμό στη βελτίωση της γραφής και της επικοινωνίας, καθώς διαθέτουν προγράμματα επεξεργασίας κειμένων που ελαφρύνουν τα παιδιά από τη διαδικασία γραφής δια χειρός και τους προσφέρουν τη δυνατότητα να διαμορφώσουν την εικονική μορφή των κειμένων. Ακόμη, οι μαθητές με τη χρήση των υπολογιστών μαθαίνουν να είναι αυτοδύναμοι και να εμπλουτίζουν τη σκέψη τους (Shaffer, 2004).

Πολλοί γονείς ανησυχούν μήπως τα παιδιά τους οδηγηθούν στην κοινωνική απομόνωση και δημιουργήσουν ένα δικό τους ηλεκτρονικό δίκτυο με ηλεκτρονικούς φίλους και μια πλασματική εικόνα της πραγματικότητας. Επίσης, κυριαρχεί ο προβληματισμός μήπως τα παιδιά κατά τη διάρκεια επίλυσης μιας άσκησης στον υπολογιστή σε συνεργασία με κάποιο φίλο τους ενδέχεται να αντιμετωπίσουν προβλήματα στη συνεργασία. Επίσης, κυριαρχεί η ανησυχία πως μερικά παιδιά αδυνατούν να αντεπεξέλθουν στις εξελίξεις της τεχνολογίας και έτσι αποστασιοποιούνται από τη χρήση υπολογιστών που κάποιες φορές θεωρείται χρήσιμη. Για παράδειγμα, υπάρχουν οικογένειες που δεν διαθέτουν την οικονομική δυνατότητα να προσφέρουν έναν υπολογιστή στα παιδιά τους και έτσι τα παιδιά δεν ευκαιρούν να εξασκηθούν σε έναν υπολογιστή στο σπίτι, παρά μόνο στο χώρο του σχολείου (Shaffer, 2004).

Μια ακόμη κυρίαρχη ανησυχία σχετικά με τη χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών είναι η έκθεση στο διαδίκτυο. Συγκεκριμένα, δεν υπάρχει η κατάλληλη

επίβλεψη από τους γονείς καθώς η ενασχόληση των παιδιών με το διαδίκτυο είναι πολύωρη και οι γονείς δεν έχουν τη δυνατότητα λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων να παρακολουθούν τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια όλης τη ημέρας. Για παράδειγμα, οι γονείς ανησυχούν μήπως τα παιδιά τους συνάψουν ερωτική σχέση μέσω διαδικτύου με αποτέλεσμα να εκτεθούν στο διαδίκτυο και πέσουν θύματα εκμετάλλευσης είτε από ενήλικους είτε από συνομήλικους (Shaffer, 2004).

Όπως και η τηλεόραση, έτσι και η χρήση των υπολογιστών μπορεί να επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά ένα παιδί. Τα παιδιά επηρεάζονται αρνητικά όταν χρησιμοποιούν τους υπολογιστές για να ξεφύγουν από το διάβασμα. Αντίθετα, επηρεάζονται θετικά τα παιδιά που χρησιμοποιούν τους υπολογιστές δημιουργικά με σκοπό την ενημέρωση και την μάθηση (Shaffer, 2004).

Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Ένα σημαντικό θέμα που αναλύεται στα προγράμματα των Σχολών Γονέων αφορά τον επαγγελματικό προσανατολισμό, ο οποίος απασχολεί ιδιαίτερα τη νεολαία. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός εξυπηρετεί στην αναγνώριση των επαγγελματικών κλίσεων του κάθε παιδιού και στην κατεύθυνση προς την κατάλληλη για τα ενδιαφέροντά του απασχόληση. Η επιλογή του επαγγέλματος έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τις οικονομικές και εκπαιδευτικές εξελίξεις, οι οποίες συμβάλλουν είτε στην καθυστέρηση της επαγγελματικής αποκατάστασης είτε στην επιλογή επαγγέλματος διαφορετικού από τις κλίσεις του καθενός. Η κατάσταση αυτή ενδεχομένως να οδηγήσει σε καθημερινά προβλήματα, όπως τη μείωση του ενδιαφέροντος και κατά επέκταση της απόδοσης στην επαγγελματική ενασχόληση (Γιοβαζολιάς, 2011).

Το επάγγελμα αποτελεί ένα βασικό κομμάτι της ζωής με το οποίο οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να αισθάνονται ευχάριστα και να δημιουργούν με αυτό ώστε να αναπτύσσεται παράλληλα και η προσωπικότητα. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός εξυπηρετεί στην επιλογή ενός επαγγέλματος που αρμόζει στην προσωπικότητα του ατόμου. Το κατάλληλο διάστημα για την ενασχόληση με τον επαγγελματικό προσανατολισμό είναι η εφηβεία, κατά την οποία λαμβάνονται οι αρμόζουσες αποφάσεις ανάλογα με τις επαγγελματικές κλίσεις (Γιοβαζολιάς, 2011).

Για τον επαγγελματικό προσανατολισμό απαιτείται μια συγκεκριμένη διαδικασία. Αρχικά ο ενδιαφερόμενος πραγματοποιεί μία συνάντηση με τον σύμβουλο του επαγγελματικού προσανατολισμού, ο οποίος του χορηγεί κάποια ερωτηματολόγια που συμπεριλαμβάνουν ερωτήσεις σχετικές με την προσωπικότητα του παιδιού, τα ενδιαφέροντα αλλά και τις μαθησιακές δυσκολίες. Μετά τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων και τη συνέντευξη ο σύμβουλος ετοιμάζει μια έκθεση η οποία περιλαμβάνει στοιχεία της προσωπικότητας και των ενδιαφερόντων του ατόμου όπως και προτεινόμενες επαγγελματικές κατευθύνσεις. Η έκθεση αυτή παραχωρείται στον ενδιαφερόμενο και συζητά με τον ειδικό τα αποτελέσματα. Στην περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος είναι ανήλικος απαραίτητη κρίνεται η συνοδεία από το γονέα (Γιοβαζολιάς, 2011).

Σημαντικό κομμάτι για την λήψη αποφάσεων αποτελεί η εικόνα του εαυτού και η αναγνώριση των ικανοτήτων, η οποία δημιουργεί προοπτικές στο χώρο εργασίας. Όσο καλύτερα γνωρίζει κάποιος τον εαυτό του τόσο περισσότερες πιθανότητες υπάρχουν να επιλέξει ένα επάγγελμα που να συμπίπτει με τις κλίσεις του. Επίσης, πριν από κάθε επιλογή απαιτείται η αναζήτηση και η ενημέρωση σχετικά με τις προοπτικές που υπάρχουν στην αγορά εργασίας για κάθε τομέα που επιλέγεται. Βέβαια, υπάρχουν άτομα, τα οποία είναι απογοητευμένα και αξιολογούν αυστηρά τον εαυτό τους ή παρουσιάζουν ηττοπάθεια (Γιοβαζολιάς, 2011).

Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Ένα θέμα που αφορά τους γονείς και αναλύεται στα προγράμματα των Σχολών Γονέων είναι η κατανάλωση και η διαφήμιση. Συγκεκριμένα, τα παιδιά παρακολουθούν τις περισσότερες ώρες της ημέρας τηλεόραση με αποτέλεσμα να επηρεάζονται από τις διαφημίσεις και να ζητούν παιχνίδια και τρόφιμα που οι γονείς δεν επιθυμούν να αγοράσουν για τα παιδιά τους. Παρά την άρνηση των γονέων σε αυτή την κατανάλωση των παιδιών τους, τα παιδιά επιμένουν να αποκτήσουν προϊόντα που βλέπουν να προωθούνται μέσω της διαφήμισης. Λόγω του νεαρού της ηλικίας τους, τα παιδιά δεν αντιλαμβάνονται τις προθέσεις και το σκοπό της διαφήμισης, ο οποίος είναι η προώθηση και η κατανάλωση προϊόντων, και υποστηρίζουν πως οι διαφημίσεις είναι μέσο πληροφόρησης που εξυπηρετεί τα παιδιά να αναζητήσουν το κατάλληλο παιχνίδι για αυτά (Shaffer, 2004).

Στην ηλικία των 9 έως 11 ετών τα παιδιά κατανοούν το σκοπό των διαφημίσεων, ενώ στην ηλικία των 13 έως 14 ετών έχουν αποκτήσει τη δική τους άποψη σχετικά με την προώθηση των προϊόντων και την επιλογή αυτών προς αγορά. Εν τούτοις, η επιρροή της διαφήμισης για κατανάλωση είναι τόσο αυξημένη που ακόμη και οι έφηβοι πολλές φορές αποχωνώνονται στο χάος των διαφημίσεων και πέφτουν θύματα της άσκοπης σπατάλης και κατανάλωσης των προωθούμενων προϊόντων. Ιδιαίτερα σε μικρή ηλικία, τα παιδιά αδυνατούν να κατανοήσουν το σκοπό των διαφημίσεων και απλώς εθίζονται και προσκολλούνται στο προωθούμενο προϊόν, ειδικά εάν πρόκειται για κάποιο παιχνίδι. Η έλλειψη βασικών γνώσεων λόγω της ηλικίας τους τα οδηγεί στην ευαισθησία και την αποτύπωση λανθασμένων προτύπων που επηρεάζουν τη συναισθηματική και γνωστική κατάσταση των παιδιών, όπως και την συμπεριφορά τους. Τα παιδιά διδάσκονταν τις αξίες από τους γονείς τους, οι οποίοι λόγω του εργασιακού άγχους τα έχουν παραμελήσει και διοχετεύουν τις αξίες που θεωρούν απαραίτητες μέσω της τηλεόρασης. Ακολουθούν περισσότερο την συμπεριφορά που προωθείται μέσω της διαφήμισης, παρά αυτή που προτείνεται από τους γονείς (Shaffer, 2004, Lenka, 2014).

Οι γονείς είναι ιδιαίτερα προβληματισμένοι όσον αφορά την επίδραση των διαφημίσεων στα παιδιά τους και αναζητούν τρόπους να τα απομακρύνουν από αυτές. Φοβούνται όχι μόνο για την άσκοπη κατανάλωση προϊόντων αλλά και για την λήψη φαρμάκων χωρίς ιατρική συνταγή ή αλκοολούχων ποτών, καθώς τα παιδιά δεν κατανοούν την επικινδυνότητά τους. Ο ελάχιστος ελεύθερος χρόνος των γονιών λόγω εργασίας έχει οδηγήσει τα παιδιά στο να επικεντρώσουν την προσοχή και το ενδιαφέρον τους στην παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων και διαφημίσεων καθώς έτσι ανακαλύπτουν ένα νέο τρόπο απασχόλησης κατά τον ελεύθερο χρόνο τους (Shaffer, 2004, Lenka, 2014).

Βέβαια, υπάρχουν τρόποι που εξυπηρετούν τους γονείς να μειώσουν τη συνήθεια των παιδιών να παρακολουθούν βλαβερά προγράμματα και διαφημίσεις που στόχο έχουν την κατανάλωση αντί την εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, οι γονείς μπορούν να θέσουν ένα όριο παρακολούθησης τηλεοπτικών προγραμμάτων χωρίς να το θέσουν σαν τιμωρία. Εάν συμβεί κάτι τέτοιο, τα παιδιά θα πεισώσουν και θα επιμένουν περισσότερο σε αυτό. Επίσης, καλό θα ήταν οι γονείς να προτείνουν στα παιδιά τους να παρακολουθούν περισσότερο προγράμματα με εκπαιδευτικό και κοινωνικό περιεχόμενο και να αποφεύγουν την παρακολούθηση καναλιών με ακατάλληλο για τα παιδιά περιεχόμενο, όπως τη βία ή την κακοποίηση (Shaffer, 2004).

Ένας ακόμη τρόπος μείωσης της παρακολούθησης ανεπιθύμητων προγραμμάτων είναι να παρακολουθήσουν οι γονείς μαζί με τα παιδιά ένα πρόγραμμα και να συζητήσουν μαζί τους τις αρνητικές συνέπειες και το σκοπό του. Τα παιδιά θα είναι έτσι σε θέση να κατανοήσουν και να κρίνουν εάν τους ωφελεί να παρακολουθούν άσκοπα προγράμματα. Οι γονείς θα λειτουργήσουν ως πρότυπα για τα παιδιά τους και θα επηρεάσουν τις τηλεοπτικές συνήθειές τους αποφεύγοντας οι ίδιοι την παρακολούθηση ακατάλληλων για τα παιδιά προγραμμάτων.

Ο ευγενικός τρόπος των γονέων οδηγεί τα παιδιά στην υπακοή και τη δεκτικότητα, επομένως καλό θα ήταν να ακολουθήσουν αυτό το μονοπάτι, ώστε να περιοριστεί η επίδραση των διαφημίσεων και των τηλεοπτικών προγραμμάτων που οδηγούν στη μίμηση λανθασμένων προτύπων και στην κατανάλωση ακατάλληλων για τα παιδιά προϊόντων. Πολλές φορές τα παιδιά, λόγω του μειωμένου χρόνου των γονιών τους που δύνανται να τους αφιερώσουν, καταφεύγουν στην τηλεόραση. Αυτό καθησυχάζει πολλούς γονείς και αγοράζουν στα παιδιά τους οτιδήποτε είδαν στην τηλεόραση και τους άρεσε. Ο τρόπος αυτός πρέπει να αλλάξει και ο κάθε γονιός να οριοθετήσει τα παιδιά του αφιερώνοντάς τους περισσότερο χρόνο (Shaffer, 2004, Lenka, 2014).

Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Ο οικογενειακός προϋπολογισμός αποτελεί μια από τις κεντρικές θεματολογίες των Σχολών Γονέων, καθώς απασχολεί μεγάλο τμήμα των οικογενειών της κοινωνίας. Ο οικογενειακός προϋπολογισμός είναι μια διαδικασία με την οποία διευκολύνεται η οικονομική διαχείριση των μελών μιας οικογένειας και κατά επέκταση η καθημερινότητά τους. Οι περισσότεροι αντιλαμβάνονται τον οικογενειακό προϋπολογισμό ως ένα δύσκολο κομμάτι, καθώς θεωρούν πως όσα χρήματα εισπράττονται πρέπει απευθείας να εξαργυρωθούν. Οι υποχρεώσεις και τα έξοδα μιας οικογένειας αυξάνονται συνεχώς και έτσι κρίνεται απαραίτητο να προγραμματίσει τον καταμερισμό των εσόδων, ώστε να καλυφθούν τα έξοδα. Ο οικονομικός οικογενειακός προϋπολογισμός εξυπηρετεί στην κάλυψη των υλικών αναγκών και στον προγραμματισμό για μια καλύτερη αντιμετώπιση των οικονομικών δυσκολιών. Επίσης, εξυπηρετεί στη μείωση των χρεών και την ανάπτυξη του αυτοελέγχου (Μπλέτσας, 2011).

Πολλοί είναι αυτοί που φοβούνται να ξεκινήσουν τη διαδικασία του προϋπολογισμού, καθώς είναι άγνωστη για αυτούς και συνηθίζουν να ξοδεύουν τα χρήματά τους σε όσα θεωρούν πως χρειάζονται ενώ στην ουσία απλώς τα επιθυμούν, είτε πρόκειται για ρούχα είτε πρόκειται για διοργάνωση διακοπών. Πρέπει, όμως, να σκεφτεί κανείς και ιδιαίτερα οι γονείς πως με τον οικονομικό οικογενειακό προϋπολογισμό μαθαίνουν να ξεχωρίζουν τα απαραίτητα από τα ανούσια αγαθά και να διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες. Βέβαια, η κάθε οικογένεια οργανώνει το προϋπολογισμό της ανάλογα με τα χρήματα που έχει στη διάθεσή της, καθώς αυτά διαφέρουν από οικογένεια σε οικογένεια. Πολλές είναι οι οικογένειες που παλεύουν να ξεφύγουν από τα χρέη τους και να καλύψουν τις βασικές ανάγκες τους. Εάν τα μέλη της οικογένειας σκεφτούν όλα τα έξοδά τους, ήδη θα έχουν ξεκινήσει τη διαδικασία του προϋπολογισμού (Μπλέτσας, 2011).

Υπάρχουν ορισμένες οδηγίες τόσο για τις οικογένειες όσο και εξειδικευμένα για τους γονείς που εξυπηρετούν στην εφαρμογή του οικονομικού οικογενειακού προϋπολογισμού και στην επικράτηση της πειθαρχίας. Για παράδειγμα, καλό θα ήταν τα μέλη μιας οικογένειας να αναζητούν προϊόντα που είναι σε προσφορά και να μην ξοδεύουν τα χρήματα στην αγορά προϊόντων και αντικειμένων που δεν τους είναι χρήσιμα. Επίσης, η αποφυγή της χρήσης πιστωτικών καρτών εξυπηρετεί στον καλύτερο έλεγχο των διαθέσιμων χρημάτων. Τα μέλη της οικογένειας που εθίζονται εύκολα στη σπατάλη καλό θα ήταν να μην εμπλέκονται στη διαχείριση και φύλαξη των χρημάτων. Σε μεγάλο βαθμό εξυπηρετεί η αναγνώριση και εκτίμηση της παρούσας οικονομικής κατάστασης της οικογένειας, η οποία απαιτεί χρόνο και υπομονή, και η δημιουργία ενός χρονοδιαγράμματος για την κάλυψη των αναγκών (Μπλέτσας, 2011).

Ακόμη, η διατύπωση βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων στόχων εξυπηρετεί στην εφαρμογή στρατηγικών διαχείρισης των διαθέσιμων χρημάτων. Η κατηγοριοποίηση και ο διαχωρισμός των αναγκών από τις υποχρεώσεις διευκολύνει την αντιμετώπιση των

δυσκολιών και τη διατήρηση της ισορροπίας. Ιδιαίτερα εξυπηρετική είναι η δημιουργία μιας λίστας με τα αναγκαία αγαθά, όπως φαγητό, ένδυση, συντήρηση αυτοκινήτου και διατήρηση του σπιτιού και η αποφυγή αγορών εάν μια οικογένεια έχει τη δυνατότητα να διατηρηθεί με τα ήδη υπάρχοντα. Βασική προϋπόθεση για τον ορισμό και την επίτευξη των στόχων αποτελεί ο ορισμός ρεαλιστικών στόχων. Εάν οι γονείς θέσουν σε ένα πρόγραμμα τα απαιτούμενα έξοδα, τα παιδιά τους θα είναι σε θέση να διδαχτούν και να κατανοήσουν τον τρόπο οργάνωσης των γονέων τους. Επίσης, οι γονείς μπορούν να υπενθυμίζουν ανά πάσα στιγμή στα παιδιά τους την ανάγκη ύπαρξης του προϋπολογισμού προσφέροντάς τους ένα ορισμένο χαρτζιλίκι για συγκεκριμένες μέρες και να το διαχειριστούν τα παιδιά όπως αυτά νομίζουν μέχρι οι γονείς τους να τους δώσουν το επόμενο χαρτζιλίκι. Αντικρίζοντας τα παιδιά τους γονείς ως πρότυπα να λειτουργούν σε ρυθμούς οικονομίας διδάσκονται και ακολουθούν τον ίδιο τρόπο αντιμετώπισης του προϋπολογισμού. Επίσης, για να διδάξουν οι γονείς τον οικογενειακό προϋπολογισμό στα παιδιά τους μπορούν να δημιουργήσουν σε αυτά ένα τραπεζικό λογαριασμό όπου θα καταθέτουν τα χρήματα που συγκεντρώνουν τα ίδια τα παιδιά. Έτσι, τα παιδιά θα είναι σε θέση να ανταποκριθούν στα μελλοντικά έξοδά τους ως ενήλικες και να διαχειριστούν το δικό τους μισθό, ανεξάρτητα πλέον από την οικογένεια (Μπλέτσας, 2011).

Η διατήρηση του προϋπολογισμού είναι πολύ πιθανό να αποτύχει, εάν τα ίδια τα άτομα δεν επιμείνουν μέχρι να αποκτήσουν μια οικονομική ισορροπία. Η αρνητική στάση και άποψη οδηγεί σε αδιέξοδο και αποτυχία. Επίσης, εάν η ίδια η οικογένεια δεν έχει τα απαραίτητα κίνητρα και προσδοκίες, όπως την επικράτηση αρνητικού περιβάλλοντος μέσα στην οικογένεια και άρνηση να διατηρήσουν όλα τα μέλη τον προϋπολογισμό, τότε είναι αρκετά δύσκολο να επιτευχθεί (Μπλέτσας, 2011).

Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ-ΓΟΝΕΩΝ-ΠΑΙΔΙΩΝ

Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς τα παιδιά παρουσιάζουν διάφορες δυσκολίες, όπως αρκετές απουσίες από το χώρο του σχολείου ή χαμηλή σχολική επίδοση. Πολλές φορές τα παιδιά εμφανίζουν τέτοια συμπεριφορά λόγω της δυσλειτουργίας τους οικογενειακού τους περιβάλλοντος και αδυναμίας έκφρασης συναισθημάτων ή ακόμη και λόγω απουσίας ορίων και κανόνων. Έτσι, λοιπόν, κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία των γονιών με τους εκπαιδευτικούς. Οι γονείς ήδη από την αρχή της σχολικής χρονιάς πρέπει να επικοινωνούν με τους δασκάλους των παιδιών τους και να δείξουν ενδιαφέρον για την σχολική τους επίδοση. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι ενήμεροι για τυχόν ιδιαιτερότητες των παιδιών και αλλαγές στην επίδοσή τους. Η επικοινωνία των γονέων με τους εκπαιδευτικούς δύναται να επιτευχθεί έπειτα από ενέργειες που πραγματοποιούνται από το σύλλογο γονέων και κηδεμόνων αλλά και διάφορες συγκεντρώσεις που διοργανώνονται από το σχολείο με θεματολογία που αφορά τους μαθητές και τις οικογένειές τους (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ., Γιοβαζολιάς, 2011).

Οι γονείς στις συναντήσεις τους με τους δασκάλους πρέπει να είναι προετοιμασμένοι να κουβεντιάσουν μαζί τους για την επίδοση των παιδιών τους ή για τυχόν προβλήματα που αντιμετωπίζουν στο σχολείο. Έτσι, θα ενημερωθούν για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να υποστηρίξουν τα παιδιά τους στη διαδικασία της μάθησης. Πρέπει να εκμεταλλεύονται τις συναντήσεις αυτές έτσι ώστε να γνωρίσουν καλύτερα την προσωπικότητα των παιδιού τους αλλά και τις αδυναμίες τους, να αναφέρουν τις δυνατότητες και δεξιότητες των παιδιών τους, ακόμη και να ζητήσουν τη βοήθεια του εκπαιδευτικού. Βέβαια, από τη στιγμή που θα συμβουλευτούν τον δάσκαλο των παιδιών τους θα πρέπει να είναι σε θέση να ακολουθήσουν τις οδηγίες του και έπειτα από μερικό διάστημα να τον ξανασυναντήσουν. Οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί επιθυμούν να βοηθήσουν τους γονείς και στοχεύουν στην πιο ενεργή

συμμετοχή των γονιών. Η επιθυμία αυτή των εκπαιδευτικών μπορεί να επιτευχθεί ανάλογα με το κοινωνικό επίπεδο των γονέων και το βαθμό που οι ίδιοι είναι σε θέση να βοηθήσουν τα παιδιά τους. Βέβαια, οι περισσότεροι επιθυμούν να καθοδηγηθούν από τους εκπαιδευτικούς, καθώς υποστηρίζουν πως η μεταξύ τους συνεργασία εξυπηρετεί στην καλύτερη εκπαίδευση των παιδιών τους (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ., Γιοβαζολιάς, 2011).

Όσον αφορά τις εργασίες των παιδιών για το σπίτι, οι γονείς πρέπει να τα ενθαρρύνουν για να επεκτείνουν τις γνώσεις τους και την αντίληψή τους. Με την προτροπή των γονιών από τους δασκάλους τα παιδιά θα αρχίσουν να συμμετέχουν σε αθλητικές ομάδες ή πολιτιστικά προγράμματα. Με τη συνεχή ενδυνάμωση των γονέων από τους εκπαιδευτικούς θα επιτευχθεί μια υγιής σχέση μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να αντιλαμβάνονται οι γονείς το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών για την παροχή γνώσεων στα παιδιά τους (Μαλικιώση- Λοΐζου και συν., χ.χ.).

Από τη μία υπάρχουν γονείς που θεωρούν πως ελάχιστοι είναι οι εκπαιδευτές που ενημερώνουν κατάλληλα τους γονείς για τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις δραστηριότητες που μπορούν να παρακολουθήσουν τα παιδιά τους ή για τους στόχους του σχολείου. Μερικοί θεωρούν πως οι εκπαιδευτικοί ενδιαφέρονται μόνο για τις σχολικές εργασίες των παιδιών και την εξασφάλιση της καλής βαθμολογίας. Από την άλλη, πολλοί είναι οι εκπαιδευτές που θεωρούν ότι οι γονείς δεν παρακολουθούν την εκπαιδευτική πορεία των παιδιών τους. Επίσης, υποστηρίζουν πως υπάρχει πιθανότητα αυτό να οφείλεται στην άρνηση των ίδιων των παιδιών και την αποφυγή από πλευράς του να ενημερώσουν το γονιό για πρόταση του εκπαιδευτικού να συναντήσει τους γονείς των παιδιών (Γιοβαζολιάς, 2011).

ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ, Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΚΛΙΣΕΩΝ

Η κλίση ενός ατόμου καθορίζει την επαγγελματική του επιλογή, αν βέβαια λειτουργήσει σύμφωνα με αυτή και δεν πάρει επιπόλαιες αποφάσεις. Ενώ τα ενδιαφέροντα μπορεί να αλλάξουν, η κλίση είναι αμετάβλητη. Ο ορισμός που δίνεται από το Λιάντα (1996) είναι ο εξής: «η κλίση είναι ένα συμπαγές σύνολο εσωτερικών δυνάμεων και παρορμήσεων που ζητούν να εκφραστούν και να αξιοποιηθούν μέσω του ατόμου» (Λιάντας, 1996:109).

Οι γονείς θα κληθούν μαζί με τα παιδιά να προσδιορίσουν τις κλίσεις και τις δεξιότητες τους για να επιλεγεί ο κατάλληλος επαγγελματικός προσανατολισμός. Όσον αφορά τις ικανότητες των παιδιών, υποστηρίζεται ότι επηρεάζονται από την κληρονομικότητα και από το περιβάλλον τους. Καθώς πρόκειται αυτή η επιλογή να είναι απόφαση ζωής, οι γονείς ζητάνε επαγγελματική κατεύθυνση την οποία τη βρίσκουν στις σχολές γονέων (Κασσωτάκης, 2006).

Η επιλογή επαγγέλματος καθορίζει την κοινωνική θέση και το ρόλο που θα επιτελέσουν τα παιδιά μέσα στην κοινωνία. Για να βρουν το παιδιά τον σωστό επαγγελματικό προσανατολισμό, υπάρχουν οι ψυχοτεχνικές δοκιμασίες, όπου εντοπίζονται οι ικανότητες, οι κλίσεις και τα ενδιαφέροντά τους. Με αυτά τα τεστ, τα οποία πραγματοποιούνται στο σχολικό περιβάλλον, έχουν τη δυνατότητα οι εκπαιδευτικοί να συγκρίνουν τα αποτελέσματα των μαθητών μεταξύ τους, όπως επίσης να τα δουν και σε ατομικό επίπεδο. Στη συνέχεια, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να δώσουν τις κατάλληλες πληροφορίες για αυτά τα επαγγέλματα (Κασσωτάκης, 2006, Δραγώνα, χ.χ.).

Στην οικογένεια τα παιδιά αποκτούν τα κίνητρα για την επιλογή του επαγγέλματος. Παραδείγματος χάρη, το επάγγελμα των γονιών τους μπορεί να τα ωθήσει να επιλέξουν παρόμοιο επάγγελμα, η ενασχόληση των γονέων με το διάβασμα βιβλίων να τα παροτρύνουν να επιλέξουν μια σχολή θεωρητικής κατεύθυνσης, τα ιδανικά των γονιών τους και οι αξίες σχετικά με το πώς βλέπουν τη δική τους εργασία να καθορίσει το πώς θα βλέπουν και αυτά τη δική τους (Λιάντας, 1996).

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι σημαντικός, καθώς τα παιδιά μετά την οικογένεια τους έχουν συνήθως ως πρότυπα τους εκπαιδευτικούς, μιμούμενα τη συμπεριφορά τους, καθώς και με το να ενστερνίζονται τις αξίες τους. Με τη θετική ενίσχυση οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην επιλογή επαγγελματικού προσδιορισμού των παιδιών. Ειδικότερα, αν ένας μαθητής είναι καλός, όσον αφορά τις σχολικές του επιδόσεις, και ο εκπαιδευτικός τον ενθαρρύνει, ενδεχομένως να επιλέξει ανώτερη εκπαίδευση. Γενικά, η επιλογή του σχολείου σχετίζεται άμεσα με την επαγγελματική επιλογή (Κασσωτάκης, 2006, Λιάντας, 1996).

Οι επιλογές των παιδιών είναι μειωμένες και πρακτικά ακόμη πιο λίγες. Εάν υπάρχει σχολικός ψυχολόγος, θα πρέπει να είναι στήριγμα για τους μαθητές και να βοηθήσει τους γονείς να είναι πιο ευαισθητοποιημένοι σε αυτά που έχουν ανάγκη τα παιδιά τους και σε αυτά που δείχνουν ενδιαφέρον (Δραγώνα, χ.χ.).

Οι σχέσεις εκπαιδευτικών-γονέων στην Ελλάδα είναι αρκετά δύσκολες. Οι γονείς συνήθως δεν είναι σε θέση να δεχτούν συμβουλές για τα παιδιά τους, καθώς πιστεύουν ότι τα γνωρίζουν καλύτερα. Ορισμένοι γονείς επιλέγουν οι ίδιοι το επάγγελμα του παιδιού τους με βάση τα δικά τους όνειρα και φιλοδοξίες. Ωστόσο, δε λαμβάνουν υπόψη ένα σημαντικό παράγοντα, τις κλίσεις και τις προτιμήσεις του παιδιού τους. Επίσης, για τους γονείς έχει μεγαλύτερη σημασία το επάγγελμα που θα διαλέξει το παιδί να έχει κύρος και να προσφέρει οικονομική ασφάλεια, χωρίς να υπολογίζουν τις αδυναμίες και τις δυνατότητές του (Δραγώνα, χ.χ.).

Όταν τα παιδιά δεν έχουν καταλήξει στο επάγγελμα που θέλουν να ακολουθήσουν, οι γονείς γίνονται πειστικοί. Ωστόσο, οι γονείς δεν έχουν τα αποτελέσματα που επιθυμούν και τα παιδιά μπερδεύονται ακόμη πιο πολύ και εκδηλώνουν απογοήτευση και άγχος (Δραγώνα, χ.χ.).

Η ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Στη σημερινή εποχή, ο όρος ισότητα των φύλων είναι πολύ διαδεδομένος, ωστόσο αυτό δεν σημαίνει πως όντως ισχύει. Η οικογένεια, το σχολείο και τα ΜΜΕ παίζουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση της ισότητας. Η οικογένεια έχει το πιο σημαντικό ρόλο στη στάση που θα έχουν τα παιδιά απέναντι στο αντίθετο φύλο. Οι γονείς θα μπορέσουν να προωθήσουν την ισότητα των φύλων μέσα στην οικογένεια αξιοποιώντας τις Σχολές Γονέων, αφού είναι ένα από τα θέματα με τα οποία ασχολούνται (Κουρσουμπά, 2007, Παρασκευόπουλος και συν., 1995).

Η ελληνική οικογένεια παραμένει παραδοσιακή, όσον αφορά τους ρόλους που επιτελεί το κάθε μέλος και συγκεκριμένα οι γονείς. Ο πατέρας δουλεύει και η μητέρα ασχολείται με τις δουλειές του σπιτιού και την ανατροφή των παιδιών. Συχνά, οι ίδιοι οι γονείς χρειάζεται να διαμορφώσουν τις δικές τους απόψεις, όπου πρόκειται για αντιλήψεις βαθιά ριζωμένες και νοοτροπία που μέχρι την τωρινή τους ηλικία τους συνοδεύουν, ώστε στη συνέχεια να βοηθήσουν και τα παιδιά τους. Σε αυτή την προσπάθεια είναι απαραίτητη τόσο η συμβολή της γυναίκας όσο και του άντρα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με το μοίρασμα των οικογενειακών ευθυνών, όπως επίσης με τη συμβολή και των δύο στο οικογενειακό εισόδημα (Κουρσουμπά, 2007, Μαγανί, 2008, Παρασκευόπουλος και συν., 1995).

Οι ρόλοι που επιτελούν ο πατέρας και η μητέρα θα βοηθήσουν τα παιδιά να σχηματίσουν τη δική τους κρίση σχετικά με τις ευθύνες του καθενός. Οι γονείς, ωστόσο, λειτουργούν κι αυτοί με βάση τα δικά τους παιδικά βιώματα από αυτά που έχουν δει από τους δικούς τους γονείς. Παράγοντες που μπορεί να επηρεάζουν τη συμπεριφορά των γονιών είναι, επίσης, οι θρησκευτικές, οι φιλοσοφικές και οι πολιτικές πεποιθήσεις (Παρασκευόπουλος και συν., 1995).

Τα παιδιά μπορούν να λάβουν καλά ερεθίσματα παρατηρώντας τη σχέση των γονιών τους και αυτό κατ' επέκταση θα τα βοηθήσει να έχουν θετική στάση αλλά και να μάθουν με ποιον τρόπο να συμπεριφέρονται, να αποδέχονται και να επικοινωνούν με το αντίθετο φύλο. Αν όμως υπάρχουν διαμάχες μεταξύ των γονέων τα παιδιά θα αντιμετωπίσουν προβλήματα με τις σχέσεις τους με το αντίθετο φύλο. Επίσης, τα παιδιά μπορούν να μάθουν πώς να συμπεριφέρονται στο αντίθετο φύλο από τη στάση που θα έχουν οι γονείς στα αδέρφια του αντίθετου φύλου. Αν, για παράδειγμα, οι γονείς δείχνουν περισσότερη συμπάθεια στο αγόρι, στο κορίτσι θα προκαλέσει ζήλεια και ανταγωνιστικότητα, αντιδράσεις που θα τις εκδηλώσει και μετέπειτα ως γυναίκα απέναντι στους άνδρες (Παρασκευόπουλος και συν., 1995).

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ

Στη σύγχρονη εποχή ζητείται από την οικογένεια να αντιμετωπίσει τα προβλήματα συμπεριφοράς που εκδηλώνουν τα παιδιά. Οι περισσότεροι γονείς δυσκολεύονται να ανταπεξέλθουν σε αυτό τον ρόλο και για αυτό απευθύνονται στη συμβουλευτική που προσφέρουν οι Σχολές Γονέων. Η συμβουλευτική συμβάλλει στη μείωση των εντάσεων και των προβλημάτων που δημιουργούνται μεταξύ των μελών μιας οικογένειας. Για τους παραπάνω λόγους η συμβουλευτική των γονέων καθίσταται απαραίτητη (Γιαβρίνης, 2008).

Η προβληματική συμπεριφορά μπορεί να υποδηλώνει ότι τα παιδιά ζουν μέσα σε μια οικογένεια, όπου δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες και όρια, δεν εκδηλώνονται συναισθήματα, το ένα μέλος προς το άλλο εκδηλώνει αδιαφορία, μπορεί τα παιδιά να καταπιέζονται ή και να κακοποιούνται. Επιπλέον, λόγοι που συμβάλλουν στην προβληματική συμπεριφορά είναι η προσωπικότητα των παιδιών και τα προβλήματα που αφορούν στρεσογόνες καταστάσεις της ζωής τους και τα «αναγκάζουν» να συμπεριφέρονται με αυτό τον τρόπο (Γιαβρίνης, 2008).

Η προβληματική συμπεριφορά εκδηλώνεται με απειθαρχία, λεκτική βία, ανυπακοή, κλοπή, καταστροφές, με αντιδράσεις όπως θυμός, οργή, ξεσπάσματα και επιθετικότητα. Οι γονείς θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί αν παρατηρήσουν κάποιες ενδείξεις όπως αν τα παιδιά τους αντιμετωπίζουν προβλήματα ύπνου, αν αρνούνται να πάνε στο σχολείο, αν εκδηλώνουν επιθετική συμπεριφορά, αν προτιμούν να απομονώνονται, αν είναι ευέξαπτα και αν οι σχολικές τους επιδόσεις είναι χαμηλές ενώ πριν ήταν καλές. Την εκδήλωση αυτής της προβληματικής συμπεριφοράς επηρεάζουν διάφοροι παράγοντες, όπως οικογενειακοί, σχολικοί και ατομικοί (Γιαβρίνης, 2008).

Όταν τα παιδιά εκδηλώνουν προβλήματα συμπεριφοράς στο οικογενειακό του περιβάλλον είναι λογικό να εκδηλώνουν προβλήματα συμπεριφοράς και στο σχολικό περιβάλλον. Η συνεργασία γονιών-εκπαιδευτικών είναι σημαντική για να προληφθούν ή να αντιμετωπιστούν τέτοιου είδους συμπεριφορές. Αυτό προϋποθέτει ενέργειες και από τις δύο πλευρές. Οι γονείς μπορούν να πηγαίνουν σε τακτά χρονικά διαστήματα να ενημερώνονται για την απόδοση των παιδιών τους ή να δώσουν τα τηλέφωνα επικοινωνίας τους. Από την πλευρά των εκπαιδευτικών, θα μπορούσαν να δώσουν συμβουλές στους γονείς, ώστε να διαχειρίζονται με τον καλύτερο τρόπο την προβληματική συμπεριφορά και επίσης να δίνουν ειλικρινή έπαινο για την πρόοδο που διακρίνουν στα παιδιά τους (Χατζηκαλλία, χ.χ.).

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Οι αυξανόμενες αλλαγές που συμβαίνουν στη κοινωνία, όπως οι κοινωνικές και οικονομικές επηρεάζουν τις σχέσεις των μελών της οικογένειας. Ο ρόλος που διαδραματίζουν οι γονείς είναι καθοριστικός τόσο στην ανατροφή όσο στη κοινωνικοποίηση των παιδιών. Αυτό καθιστά το ρόλο των γονιών απαιτητικό και υπεύθυνο, ωστόσο οι γονείς της σημερινής εποχής φαίνονται απροετοίμαστοι. Για αυτό έχουν ανάγκη από υποστήριξη την οποία την βρίσκουν μέσα από θέματα των Σχολών Γονέων, όπως είναι η ψυχολογική υποστήριξη, η οποία βοηθάει στην καλύτερη επικοινωνία παιδιών-γονιών. Καθημερινές καταστάσεις που αντιμετωπίζουν οι γονείς, όπως για παράδειγμα το άγχος σχετικά με τα οικονομικά, το εξαντλητικό ωράριο και οι ανθρώπινες σχέσεις μετατρέπουν πιο δύσκολο το έργο τους (Βερβέρογλου, 2011, Ζαπαντιώτη, 2008).

Οι γονείς έχουν να αντιμετωπίσουν πολλές δυσκολίες μεγαλώνοντας παιδιά, καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν έχουν άλλες ανάγκες και απαιτήσεις από τους γονείς. Στα στάδια της ζωής των παιδιών και μέχρι και την ενηλικίωσή τους προκύπτουν προβλήματα που δυσκολεύονται να διαχειριστούν όπως: όταν εκδηλώνουν επιθετική συμπεριφορά, προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στο σχολικό τους περιβάλλον, ποια καθοδήγηση να τους παρέχουν ώστε να αυτονομηθούν και πώς να οριοθετήσουν τη συμπεριφορά τους. Ο ρόλος των γονέων, όσον αφορά την ανατροφή των παιδιών, συμπεριλαμβάνει τον τρόπο που θα συμπεριφέρονται τα παιδιά, να τα βοηθήσουν να αναπτύξουν σωστή άποψη σχετικά με τη ζωή. Όλα αυτά μπορούν να τα μεταδώσουν στα παιδιά τους μέσω του παραδείγματός τους έχοντας ενστερνιστεί πρώτα οι ίδιοι αυτά που θέλουν να τους μεταδώσουν (Ζαπαντιώτη, 2008).

Η καθημερινότητα τους είναι αρκετά κουραστική, κάτι που το αντιλαμβάνονται και οι ίδιοι. Οι σχέσεις μεταξύ του ζευγαριού ασκούν επιρροή και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας αλλά και στο ρόλο του καθενός που έχει ως γονιός. Μια κακή σχέση που μπορεί να έχει το ζευγάρι μπορεί να προκαλέσει αρνητικά συναισθήματα σε όλα τα μέλη της οικογένειας (Παππά, 2006).

Συγκεκριμένα, οι γονείς που έχουν παιδιά στην προσχολική ηλικία καλούνται να αντιμετωπίσουν προβλήματα και ανησυχίες σχετικά με το αν θα μπορέσουν να ανεξαρτητοποιηθούν στις καθημερινές του ανάγκες όπως να τρώνε, να ντύνονται μόνα τους κ.α.. Μεγαλώνοντας τα παιδιά σε ένα ασφαλές οικογενειακό περιβάλλον στο οποίο θα υπάρχουν κανόνες, όπως επίσης θα θέτονται όρια, οι γονείς θα μπορέσουν να αντιμετωπίσουν πιο εύκολα τις καταστάσεις που θα προκύψουν. Όταν οι γονείς έχουν παιδιά στη σχολική ηλικία, εστιάζουν την προσοχή τους στη σχολική τους επίδοση σε ζητήματα, όπως αν θα τα καταφέρουν, αν αγαπήσουν το σχολείο και αν τελικά θα καταφέρουν να διαβάσουν μόνα τους και όλα τα θέματα που συζητάνε μέσα στην οικογένεια αφορούν το νέο περιβάλλον στο οποίο εισήλθαν τα παιδιά (Παππά, 2006).

Η είσοδος των παιδιών στην εφηβεία προκαλεί συναισθήματα στους γονείς, όπως άγχος και ανησυχία. Σε αυτή την ηλικία οι έφηβοι θέλουν να αυτονομηθούν ενώ οι γονείς φοβούνται αυτή την αυτονομία καθώς νιώθουν ότι τα παιδιά τους απομακρύνονται από αυτούς. Οι γονείς ανησυχούν για τα ναρκωτικά για τη σεξουαλική ζωή, για σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα όπως το AIDS αντιλαμβάνονται ότι δεν έχουν πλέον τον έλεγχο των παιδιών τους και ότι τη θέση τους την παίρνουν οι συνομήλικοί τους. Με τη συμμετοχή τους στις Σχολές Γονέων, οι γονείς επιτυγχάνουν βελτίωση των σχέσεων με τα παιδιά τους και επίσης κατανοούν το γονικό τους ρόλο (Παππά, 2006).

ΑΓΩΓΗ ΥΓΕΙΑΣ

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα παρατηρείται αύξηση των ασθενειών, καθώς οι άνθρωποι δίνουν όλο και λιγότερη προσοχή στην πρόληψη και στην ενημέρωση. Αυτό καθιστά επιτακτική την πληροφόρηση και την ενημέρωση των ατόμων, οι οποίες επιτελούνται μέσω της αγωγής υγείας. Πιο συγκεκριμένα, η αγωγή υγείας, σύμφωνα με τον Αθανασίου (2007), είναι «μια θεμελιώδης εκπαιδευτική διαδικασία που στόχο έχει την υιοθέτηση υγιών στάσεων και συμπεριφορών, βασισμένων στην πολύπλευρη επιστημονική προσέγγιση, στη μάθηση από την πράξη, στην ανάπτυξη των διανοητικών και κοινωνικών ικανοτήτων των μαθητών, ώστε να μάθουν να επικοινωνούν, να συνδιαλέγονται και να βρίσκουν λύσεις στα προβλήματά τους» (Αθανασίου, 2007:14, Καράγιωργα-Δημητακοπούλου, 2008).

Το περιεχόμενο της αγωγής υγείας διαφέρει ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε πληθυσμού και συγκεκριμένα με την ηλικία, την εκπαίδευση που έχει λάβει κάποιος και τις συνθήκες διαβίωσης. Ενδεικτικά, κάποια θέματα είναι η χρήση αλκοόλ και ναρκωτικών, η στοματική υγιεινή, η σωστή διατροφή, η πρόληψη των ατυχημάτων, η χρήση των υπηρεσιών υγείας κ.α. (Τριχόπουλος και Τριχοπούλου, 1986).

Οι γονείς χρειάζεται πρώτα οι ίδιοι να καταλάβουν τι σημαίνει αγωγή υγείας και να ενημερωθούν και στη συνέχεια να μεταδώσουν τις γνώσεις τους στα παιδιά τους. Αυτό επιτυγχάνεται με την πληροφόρησή τους τόσο από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης όσο και μέσα από τις ομάδες γονέων πιο οργανωμένα. Οι Σχολές Γονέων συμβάλλουν σε αυτό, καθώς η αγωγή υγείας είναι θέμα με το οποίο ασχολούνται (Αθανασίου, 2007).

Το πρώτο στάδιο, όπου ξεκινάνε τα παιδιά να έχουν μια πρώτη επαφή με το τι σημαίνει αγωγή υγείας είναι η οικογένεια. Οι γονείς πρέπει να δείχνουν ιδιαίτερη προσοχή στην εκπαίδευση των παιδιών τους, στο θέμα της ατομικής υγιεινής τους αλλά και γενικότερα στην υγεία. Τα παιδιά μέσα στην οικογένεια αποκομίζουν διάφορες συνήθειες που συχνά τα συνοδεύουν για μια ζωή. Ένα παράδειγμα μιας κακής συνήθειας είναι όταν ένα παιδί τρώει πολλά γλυκά, τα οποία προκαλούν σημαντικά προβλήματα στην ενήλικη ζωή. Αντίθετα, η εκμάθηση των παιδιών από τους γονείς να βουρτσίζουν καθημερινά τα δόντια τους από την παιδική ηλικία τα βοηθά να το εφαρμόζουν και στην ενήλικη ζωή τους (Αθανασίου, 2007).

Τα παιδιά επηρεάζονται από τον περίγυρό τους και ειδικότερα στα πρώτα χρόνια της ζωής τους από τους γονείς, την οικογένεια, τους δασκάλους και στα επόμενα χρόνια της ζωής τους μέσα από τη κοινωνικοποίησή τους. Ο ρόλος των γονέων είναι καθοριστικός για τη στάση που θα κρατήσουν τα παιδιά, όσον αφορά την ατομική τους υγιεινή και στη μετέπειτα ζωή τους. Από τη βρεφική κιόλας ηλικία, τα παιδιά δέχονται ερεθίσματα σχετικά με την υγεία τους. Οι γονείς χρειάζεται να είναι προσεκτικοί στα μηνύματα που θέλουν να μεταδώσουν στα παιδιά τους έχοντας τις ίδιες απόψεις μεταξύ τους αλλά και με το να έχουν προηγουμένως συζητήσει με συγγενείς, οι οποίοι φροντίζουν τα παιδιά.. Για παράδειγμα, η μητέρα μπορεί να είναι αρνητική στο να τρώνε τα παιδιά σοκολάτες και όταν αυτή λείπει η γιαγιά να του δίνει συνεχώς γλυκά. Οι γονείς με τα λόγια και τις πράξεις τους θα συμβάλλουν, ώστε τα παιδιά να αποκτήσουν τις σωστές βάσεις για την υπόλοιπη ζωή τους και να συμπεριφέρονται με υπευθυνότητα (Αθανασίου, 2007, Τριχόπουλος και Τριχοπούλου, 1986).

Η ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΓΟΝΕΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

Η οικογένεια είναι αυτή που βοηθάει το άτομο να διαμορφώσει την προσωπικότητα του και που του δίνει τις πρώτες γνώσεις και τα πρώτα ερεθίσματα. Τα μέλη της οικογένειας αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και κάθε αλλαγή που γίνεται μέσα σε αυτή ασκεί επιρροή σε όλα τα μέλη. Μία αλλαγή που θα μπορούσε να ασκήσει επιρροή είναι η αναπηρία ενός μέλους και συγκεκριμένα του παιδιού. Τα συναισθήματα της οικογένειας είναι διαφορετικά και πολλά, οι ανησυχίες και οι απαιτήσεις αυξάνονται και όλα αυτά χρειάζεται να τα διαχειριστούν παράλληλα με την ανατροφή των παιδιών. Οι γονείς για να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες χρειάζεται να καταφύγουν σε επαγγελματική βοήθεια μέσω της συμβουλευτικής. Ένα από τα θέματα που ασχολούνται οι σχολές γονέων είναι η συμβουλευτική γονέων παιδιών με αναπηρίες (Μπουσκάλια, 1993, Dale, 2008).

Ειδικότερα, οι γονείς εκδηλώνουν συναισθήματα και αντιδράσεις, όπως είναι η απώλεια της αυτοεκτίμησης, η ντροπή, το άγχος, η αμφιθυμία, η κατάθλιψη, η αυτοθυσία και η αμυντική στάση. Αυτά είναι απόρροια παραγόντων, όπως είναι η προσωπικότητα των γονιών, η σταθερότητα της οικογένειας και η σύνθεση της οικογένειας (Καίλα και συν., 1994, Μπουσκάλια, 1993).

Οι καταστάσεις που αντιμετωπίζουν οι γονείς παιδιών με αναπηρίες φέρνουν αλλαγές στους ρόλους και τις σχέσεις των μελών της οικογένειας αλλά και στη θέση τους στη κοινωνία. Η μητέρα στην αρχή θα φροντίζει συνεχώς τα παιδιά, λόγω των αυξημένων αναγκών που θα έχει, γεγονός που θα της προξενήσει κούραση και συνεπώς θα αφιερώνει λιγότερο χρόνο στον εαυτό της και στα άλλα μέλη της οικογένειας. Επίσης, εμφανίζονται οικονομικές δυσκολίες, η περιθωριοποίηση που δέχονται από μέλη της κοινωνίας και επιπτώσεις στο επάγγελμά τους (Μπουσκάλια, 1993, Χαρίση, 2010).

Οι αλλαγές ξεκινάνε ήδη από την ανακοίνωση του γιατρού ότι τα παιδιά έχουν γεννηθεί με αναπηρία και στην αρχή οι γονείς εκδηλώνουν έντονα συναισθήματα. Οι γονείς ανησυχούν συνεχώς για το μέλλον των παιδιών τους και για το αν θα υπάρξει βελτίωση της κατάστασής τους. Όλα τα μέλη της οικογένειας κυριεύονται από λύπη και απογοήτευση. Ειδικά, όμως, η μητέρα έχει την τάση να αναλαμβάνει την ευθύνη, κατηγορώντας τον εαυτό της για πράγματα που έκανε κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, πιστεύοντας ότι αυτά προκάλεσαν την αναπηρία. Επίσης, έκδηλα συναισθήματα είναι η αβεβαιότητα και ο φόβος των γονιών σχετικά με τις ικανότητες που θα αναπτύξουν τα παιδιά τους και πως θα τα αντιμετωπίσει ο κοινωνικός περίγυρος (Dale, 2008, Μπουσκάλια, 1993).

Οι στόχοι της συμβουλευτικής στους γονείς που έχουν παιδιά με αναπηρία είναι οι εξής:

- οι γονείς χρειάζεται να αντιληφθούν ότι τα παιδιά τους είναι και αυτά παιδιά και στη συνέχεια ότι είναι παιδιά με αναπηρία
- οι γονείς να κατανοήσουν τα ιδιαίτερα συναισθήματα που έχουν και ότι αυτά είναι αποτέλεσμα της αναπηρίας
- να γίνει αποδοχή των γονιών σχετικά με την αναπηρία των παιδιών τους
- οι γονείς με τη βοήθεια των παιδιών να συνεχίσουν να προσπαθούν να αναπτύξουν τις δεξιότητες των παιδιών
- η πληροφόρηση των γονέων σχετικά με την κατάσταση των παιδιών τους με προβλήματα που θα αντιμετωπίσουν τόσο οι ίδιοι όσο και τα παιδιά
- η πληροφόρηση των γονέων αναφορικά με τις υπηρεσίες που μπορούν να χρησιμοποιήσουν (Καίλα και συν., 1994, Μπουσκάλια, 1993).

Η συμβουλευτική έχει θετικά αποτελέσματα τόσο στην βελτίωση των ικανοτήτων των παιδιών βοηθώντας τα μέσα από εξατομικευμένα προγράμματα να αυτονομηθούν όσο και στη βελτίωση της στάσης και της συμπεριφοράς των γονέων απέναντι στην αναπηρία των παιδιών τους. Με βάση τα παραπάνω διαφαίνεται ότι η συμβολή της συμβουλευτικής στην οικογένεια είναι καθοριστική για την ομαλή λειτουργία της (Dale, 2008).

ΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η οικογένεια αποτελεί το πρώτο μέσο κοινωνικοποίησης των παιδιών και το οικογενειακό περιβάλλον τα βοηθάει να διαμορφώσουν την προσωπικότητά τους. Όπως έχει προαναφερθεί οι σχέσεις των μελών της οικογένειας διακρίνονται από ένταση και διάρκεια και τα μέλη αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Με την απόκτηση του δεύτερου παιδιού οι γονείς καλούνται να αντιμετωπίσουν δυσκολίες και προβλήματα που πριν δεν είχαν. Ο ρόλος των Σχολών Γονέων και των παροχών τους είναι καθοριστικός, επειδή, αν δεν αντιμετωπιστούν αυτά τα στερεότυπα και οι διακρίσεις μέσα στην οικογένεια, θα εκδηλωθούν και στη κοινωνία (Κυριακίδης, 2000, Dunn, 1988).

Τα στερεότυπα και οι διακρίσεις που παρατηρούνται μέσα σε μια οικογένεια θα έχουν αντίκτυπο και στη κοινωνία, καθώς τα παιδιά θα έχουν μεγαλώσει με μια συγκεκριμένη νοοτροπία και θα την εκδηλώνουν στις σχέσεις τους με άλλα άτομα, στο εργασιακό περιβάλλον και στο σχολείο. Συγκεκριμένα, οι διακρίσεις μπορούν να λάβουν χώρα και σε ένα άτομο ή και σε μία ομάδα για συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που έχουν, όπου οδηγούν σε άνιση μεταχείριση και αποκλεισμό. Ενώ, τα στερεότυπα είναι απόψεις που είναι κατασκευασμένες στο μυαλό ενός ατόμου και το οποίο έχει μια συγκεκριμένη εικόνα για μια ομάδα ή για ένα άτομο. Όπως οι διακρίσεις, έτσι και στερεότυπα μπορούν να προκαλέσουν κοινωνική αδικία (Δραγώνα, 2007, Μαραγκουδάκη, 2007).

Οι ρόλοι των γονιών μέσα στην οικογένεια, το φύλο των παιδιών, και η σειρά γέννησης μπορούν να δημιουργήσουν εντάσεις. Η ελληνική οικογένεια έχει ως ηγέτη τον άνδρα στις αποφάσεις που θα αναληφθούν για το καλό της οικογένειας, ωστόσο η συμμετοχή όλων των μελών και ειδικότερα της μητέρας συμβάλλει στο να κατανοήσουν τα παιδιά το ρόλο της γυναίκας στην κοινωνία. Ο ρόλος της γυναίκας μέσα στην οικογένεια είναι η ανατροφή των παιδιών και οι οικογενειακές υποχρεώσεις, ενώ του πατέρα οι επαγγελματικές υποχρεώσεις προσφέροντας με αυτό τον τρόπο τα απαραίτητα στα μέλη της οικογένειάς του. Αναλαμβάνοντας και ο πατέρας την ανατροφή και την αγωγή των παιδιών, η οικογένεια λειτουργεί πιο ομαλά και τυπώνεται στο μυαλό των παιδιών ο μετέπειτα ρόλος των παιδιών ως ενήλικες μέσα στην οικογένεια (Κυριακίδης, 2000).

Με την άφιξη ενός νέου παιδιού ξεκινάνε τα προβλήματα για τους γονείς. Το δεύτερο παιδί ενώ στην αρχή είναι προστατευτικό και περιποιείται το μικρό του αδελφάκι στη συνέχεια το πειράζει και το ζηλεύει. Οι γονείς χρειάζεται να έχουν μιλήσει στο μεγάλο παιδί για τον ερχομό του μικρότερου. Να του έχουν εξηγήσει τις αλλαγές που θα υπάρξουν και να το διαβεβαιώσουν ότι θα το αγαπούν και ότι το μωρό χρειάζεται περισσότερη φροντίδα. Η συμπεριφορά τους είναι απαραίτητο να είναι σε αρμονία με τα λόγια τους, ώστε τα παιδιά να πειστούν ότι δεν υπάρχει λόγος να φοβούνται πως οι γονείς τους αγαπάνε μόνο το μωρό, καθώς οι γονείς συνηθίζουν να δείχνουν περισσότερη εύνοια στο μικρότερο παιδί (Dunn, 1988).

Η σειρά γέννησης των παιδιών ωθεί τους γονείς να συμπεριφέρονται διαφορετικά στο κάθε παιδί. Για παράδειγμα, στο πρωτότοκο δίνουν περισσότερη ελευθερία και προνόμια, κάτι που παρατηρούν και τα υπόλοιπα παιδιά στα οποία αναπτύσσεται ένα αίσθημα ζήλειας και ανταγωνιστικότητας. Επιπλέον, αυτή η προτίμηση των γονέων έχει κι άλλες επιπτώσεις στις σχέσεις μεταξύ των παιδιών καθώς είναι πιο επιθετικά απέναντι στα πρωτότοκα. Όσον αφορά το φύλο των παιδιών, οι γονείς φαίνεται να κάνουν διακρίσεις στο αντίθετο φύλο με αυτούς, η μητέρα με το γιο και ο πατέρας με την κόρη. Από την μία οι μεταξύ τους σχέσεις είναι καλές, ωστόσο μεταξύ των αδελφών υπάρχει ανταγωνισμός. Ο ανταγωνισμός της παιδικής ηλικίας αργότερα θα μετατραπεί σε ανταγωνισμό δύο ενηλίκων αντίθετου φύλου (Dunn, 1988).

4.1 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Συνοψίζοντας, ευρεία είναι η θεματολογία που αναπτύσσεται στις Σχολές Γονέων. Αφορά άμεσα νέους ή ηλικιωμένους γονείς όπως και εφήβους και προσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες των γονέων, με τις ηλικιακές ομάδες των παιδιών και τις ανάγκες τους. Η ανάλυση των θεμάτων εξυπηρετεί στην εκπαίδευση των γονέων και την απόκτηση αμυνών σε οποιεσδήποτε δυσκολίες αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους κατά την ανάπτυξή τους. Αναλύοντας την προαναφερόμενη θεματολογία, οι γονείς μαθαίνουν τρόπους εδραίωσης της αυτοάμυνας και ανάπτυξης της αυτογνωσίας τους αλλά και των παιδιών τους.

Επίσης, οι γονείς αναγνωρίζουν τις ανάγκες των παιδιών τους και εξυπηρετούν στην κάλυψη αυτών, όπως για παράδειγμα την προσαρμογή τους στο σχολείο, ή την ανάγκη της σωματικής άσκησης και της αγωγής της υγείας σε συνδυασμό με τη σωστή διατροφή. Οι γονείς, συζητώντας για αυτά τα θέματα, αποκτούν γνώσεις για να διδάξουν στα παιδιά τους την αναγκαιότητα της υγιεινής σε χώρους όπως το σχολείο, την εργασία ή τους χώρους ψυχαγωγίας των παιδιών.

Οι γονείς συναναστρεφόμενοι με άλλους γονείς που αντιμετωπίζουν κοινές δυσκολίες κατανοούν την υποχρέωσή τους να διδάξουν την αποφυγή ή καταπολέμηση της εξάρτησης από ουσίες, όπως τα ναρκωτικά και τους κανόνες οδικής συμπεριφοράς και ασφάλειας στα παιδιά τους.

Σε συνδυασμό με την διαχείριση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών συζητείται και το θέμα της διαφήμισης και της κατανάλωσης. Πολλοί γονείς ανησυχούν για το πώς μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους να αξιοποιούν με αξιοπρέπεια τον ελεύθερο χρόνο τους και όχι αφιερώνοντας πολλές ώρες παρακολουθώντας άσκοπα προγράμματα στην τηλεόραση. Ενδιαφέρει τους γονείς να αναλύσουν θέματα όπως τον επαγγελματικό προσανατολισμό και να αναγνωρίσουν τις κλίσεις των παιδιών τους. Θεωρούν πως η αναγνώριση των επαγγελματικών προτιμήσεων των παιδιών είναι πολύ σημαντική για την έναρξη της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας και απασχόλησης.

Λεπτό αλλά πολύ σημαντικό και σοβαρό θέμα αποτελεί η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών που απασχολεί αρκετούς γονείς. Βέβαια, σε αυτό το σημείο αναγκαία προϋπόθεση αποτελεί η αναγνώριση από τους γονείς των προσωπικών τους κλίσεων και προτιμήσεων ώστε να είναι σε θέση να διαπαιδαγωγήσουν τα παιδιά τους. Ακόμη, με την συμμετοχή των γονέων στα προγράμματα των Σχολών Γονέων καλύπτεται το θέμα που αφορά την καταπολέμηση των στερεοτύπων.

Η ανάλυση και η επεξεργασία των θεμάτων των Σχολών Γονέων εξυπηρετεί στην εκπαίδευση των γονέων για θέματα που αφορούν τα παιδιά τους και στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους με βάση τις εμπειρίες που αποκομίζουν οι ίδιοι από τα προγράμματα των Σχολών Γονέων. Τα θέματα αυτά βοηθούν τους γονείς να αντιμετωπίσουν τους φόβους τους και να απαντήσουν στις απορίες τους όσον αφορά την ανατροφή των παιδιών τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ-Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

5.1 ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ- ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ

Ο συντονιστής της ομάδας είναι αυτός που οφείλει να διατηρήσει την ομάδα σε ένα κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας, να διατηρήσει την κατάλληλη απόσταση, ενώ ταυτόχρονα να οδηγήσει τα άτομα στη μεταξύ τους συμφιλίωση και συμπάθεια. Είναι σημαντικό να διατηρήσει τη σχέση μεταξύ των μελών αλλά και του ίδιου με αυτά και να σεβαστούν τόσο τα μέλη όσο και ο συντονιστής τους τιθέμενους κανόνες, όπως την τήρηση του συνόλου των ατόμων, την εχεμύθεια, την προσοχή, το σεβασμό προς όλες τις απόψεις και η τήρηση της ώρας έναρξης και ολοκλήρωσης της ομάδας (Μπεχράκη, 2002).

Στον Κώδικα Δεοντολογίας ανήκει η αρχή της τήρησης της έκφρασης των απόψεων όλων των μελών χωρίς διακοπές. Έτσι, λοιπόν, ακολουθούν οι βασικές αρχές συνεργασίας που οριοθετούν το ρόλο του συντονιστή. Αρχικά, βασική αρχή αποτελεί η υπευθυνότητα είτε είναι επιστημονική, είτε είναι επαγγελματική ή κοινωνική. Ο συντονιστής πρέπει να γίνεται κατανοητός σε όλους και σε περίπτωση που αντιληφθεί ότι ξεφεύγει από τα όρια που έχει θέσει πρέπει να αναλάβει να επαναφέρει τους ρυθμούς της ομάδας (Μπεχράκη, 2002).

Επίσης, ο συντονιστής πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζει τις ικανότητες και τις τεχνικές τις οποίες κατέχει, τα προσόντα του και να είναι ενημερωμένος για όλες τις επιστημονικές εξελίξεις. Ο συντονιστής πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αξιολογεί τη δυναμική της ομάδας και τα στάδια εξέλιξής της. Αρχή της συνεργασίας του συντονιστή με την ομάδα είναι η απόκρυψη εμπιστευτικών πληροφοριών και η παραλλαγή τους εάν κριθεί απαραίτητο να αναφερθούν στην ομάδα (Μπεχράκη, 2002).

Σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας, ο συντονιστής πρέπει να χρησιμοποιεί δεδομένα ερευνών και εγχειριδίων αντί να σχεδιάζουν δικά τους δεδομένα και αποτελέσματα, δίχως φυσικά να αντιγράψει εκτενή τμήματα αυτών. Στις Σχολές Γονέων, ο συντονιστής υποχρεούται να ενδυναμώσει την επαφή των μελών χωρίς όμως να δημιουργήσει σχέσεις φιλίας με αυτούς, ή να εκθέσει στοιχεία της προσωπικής του ζωής. Επιπρόσθετα, σε καμία περίπτωση δεν πρέπει ο συντονιστής να εκμεταλλευτεί το ιδιωτικό του γραφείο για την απόκτηση περισσότερης πελατείας (Μπεχράκη, 2002).

Αυτό συνδέεται στενά με τη διατήρηση της αρχής της ηθικής και της συνέπειας. Τα μέλη πρέπει να αντιμετωπίζονται ισότιμα και με σεβασμό, να τους δίνονται οι κατάλληλες συμβουλές και πληροφορίες έτσι ώστε το κάθε μέλος να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες του. Ο συντονιστής έχει τη δυνατότητα να προτείνει στα μέλη τις κατάλληλες υπηρεσίες και τους κατάλληλους φορείς (Μπεχράκη, 2002).

5.2 Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ

Στις Σχολές Γονέων υπάρχει ο σύμβουλος, ο οποίος αναλαμβάνει ένα συγκεκριμένο ρόλο στις συναντήσεις του με τις ομάδες. Αρχικά, προετοιμάζει το κλίμα ώστε οι γονείς να νιώσουν άνετα και ασφαλείς, τους βοηθά να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους και να αναπτύξουν φιλικές σχέσεις με τα υπόλοιπα μέλη. Έτσι, εξυπηρετεί στην ανάπτυξη της εμπιστοσύνης και ο καθένας μπορεί να εκφραστεί και να μιλήσει για προσωπικά του ζητήματα. Λειτουργεί ως εμπνευστής και συντονιστής. Στην πρώτη συνάντηση υποδέχεται τα μέλη, τα αντιμετωπίζει ως μοναδικά το καθένα ξεχωριστά και τα υποκινεί να συνεργαστούν.

Επίσης, παρακινεί τα μέλη να παίρνουν μέρος στις βιωματικές ασκήσεις στις οποίες συμμετέχει και ο ίδιος, όπως όλα τα μέλη. Αυτό πραγματοποιείται με την προϋπόθεση πως ο σύμβουλος έχει την κατάλληλη θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση και πως έχει αποκτήσει την απαραίτητη εμπειρία (Γιώτσα, 2010, Μπεχράκη, 2002).

Ο σύμβουλος εξαρχής αναλαμβάνει να ορίσει τη θεματολογία σε συνεργασία με τους γονείς, καθώς και το χρονικό όριο κάθε συνάντησης. Όσον αφορά το χώρο, ο σύμβουλος αναλαμβάνει να τοποθετήσει τις καρέκλες σε κύκλο, γεγονός που εξυπηρετεί στην καλύτερη γνωριμία και οπτική επαφή των μελών. Ο ρόλος του δεν είναι να εντοπίσει ο ίδιος τις λύσεις στα ζητήματα των γονέων αλλά να τους βοηθήσει να την ανακαλύψουν μόνοι τους. Αυτό προαπαιτεί την απόκτηση δεξιοτήτων, όπως αισιοδοξία, χιούμορ, ενσυναίσθηση, κατανόηση. Επίσης, ο σύμβουλος είναι απαραίτητο να θέτει κίνητρα στα μέλη και να είναι δημιουργικός. Η προσεγμένη εμφάνισή του παρακινεί τα μέλη να ακολουθήσουν το πρόγραμμα του συντονιστή (Γιώτσα, 2010, Μπεχράκη, 2002).

Επίσης, ο σύμβουλος θέτει ορισμένους κανόνες για την ομαλή πορεία της ομάδας. Οι κανόνες αφορούν την ώρα έναρξης και λήξης της συνάντησης, τη διατήρηση του σεβασμού, την αποφυγή της επικριτικής στάσης. Βέβαια, εάν κριθεί απαραίτητο ο σύμβουλος θέτει επιπλέον κανόνες. Αποφεύγει την κριτική στάση και αν διαφωνεί το εκφράζει ευγενικά και με ειλικρίνεια. Με αυτό τον τρόπο όλα τα μέλη συμμετέχουν στην ομάδα καθώς ο καθένας διαθέτει τη δική του προσωπικότητα και κάποιοι ίσως να διστάζουν. Για να κατέχει ο σύμβουλος τη δυνατότητα να συντονίζει την ομάδα και να την καθοδηγεί πρέπει ο ίδιος να έχει αναπτύξει την αυτογνωσία και να έχει αναγνωρίσει τους προσωπικούς του μηχανισμούς. Κατανοώντας τα συναισθήματα και τις ανάγκες του έχει διαμορφώσει ήδη την εικόνα του εαυτού του (Γιώτσα, 2010, Μπεχράκη, 2002).

Εν συνεχεία, ο σύμβουλος είναι υπομονετικός και ακριβής στη τήρηση μιας βιωματικής άσκησης. Επαναφέρει με ευγενικό τρόπο τα όρια, εάν κάποιος ξεφεύγει από το θέμα συζήτησης υπενθυμίζοντας τον αρχικό σκοπό, ο οποίος τίθεται σε κάθε συνάντηση. Αυτό το επιτυγχάνει όντας φιλικός, ευχάριστος, ευπαρουσίαστος και μέσω των γνώσεών του. Για να επιτύχει κάτι τέτοιο ο σύμβουλος πρέπει να έχει αναπτύξει τις κατάλληλες δεξιότητες μέσω διάφορων εργαστηρίων, όπως της συμβουλευτικής ή της ενσυναίσθησης. Με την πρακτική είναι σε θέση να οργανώσει την ομάδα σχολών γονέων με στόχο την ευαισθητοποίηση των γονέων και την κατανόηση της έννοιας της πρόληψης από τους ίδιους (Γιώτσα, 2010, Μπεχράκη, 2002).

5.3 Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ

Η ομάδα αποτελεί ένα ισχυρό σύνολο, όπου το κάθε άτομο έχει τη δική του προσωπικότητα και τις δικές του απόψεις και πεποιθήσεις. Μετέχει ενεργά στο δυναμικό της ομάδας και στις διαδικασίες της, έχοντας ωστόσο ο συντονιστής την κύρια κατεύθυνση. Βασικό μέλημα της ομάδας, είναι η πραγματοποίηση των ψυχολογικών αναγκών αλλά και η προβολή της αυτοεκτίμησης και της αλληλεγγύης στις ενδοοικογενειακές σχέσεις (Μπεχράκη, 2002).

Τα κύρια συστατικά μίας ομάδας για να θεωρηθεί δυναμική, είναι η επικοινωνία μέσα σε αυτήν, η διάρθρωση και η οργάνωση της ομάδας, οι διαφορετικές προσωπικότητες των μελών και ο χαρακτήρας του συντονιστή (Μπεχράκη, 2002).

Καθ' όλη τη διάρκεια των συναντήσεων, η ομάδα περνάει διάφορες φάσεις, όπου καταγράφονται ποικίλες αλλαγές στην ψυχοσύσταση των γονέων. Συγκεκριμένα, κατά τις πρώτες συνήθως συναντήσεις, το συναίσθημα που κατακλύζει την ομάδα είναι αυτό της επιφύλαξης. Μέσα στο άγνωστο περιβάλλον, οι γονείς προσπαθούν να ενσωματωθούν με την ομάδα, τους στόχους της, την λειτουργία της και να καταλάβουν την όλη διαδικασία. Αρχικά,

βρίσκονται σε αμηχανία, διστακτικότητα και ενδοιασμό προς τον συντονιστή και τα υπόλοιπα μέλη. Το έντονο στρες και η ανησυχία για το άγνωστο δημιουργούν βεβιασμένες ενέργειες. Άλλοι εκφέρουν την γνώμη τους με μία δόση επιθετικότητας, ενώ άλλοι επιφυλακτικά και με ανεκτικότητα αναμένουν τη σειρά τους για να εκφράσουν την άποψή τους. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα αποτελούν η εγωκεντρική στάση ενός γονέα, ο οποίος προσπαθεί να διαπεράσει τις απόψεις του στην ομάδα για να κατακτήσει τις εντυπώσεις ακόμη κι εάν χρειαστεί να θέσει στην αφάνεια τον ίδιο τον συντονιστή. Μία άλλη στάση, είναι η κατηγορηματική, όπου το ύφος της συγκεκριμένης στάσης είναι αντίθετο ως προς το σύνολο και αποδίδει βάρη είτε ενοχοποιώντας άλλα άτομα, είτε εκφέροντας προσωπικές ευθύνες και διαμάχες. Η αδιάφορη στάση συγκαταλέγεται κι αυτή στο πρώτο στάδιο των συναισθημάτων ενός μέλους στην ομάδα. Αυτή η στάση, σηματοδοτεί δύο αντίθετες περιπτώσεις. Από τη μία πλευρά, υπάρχουν μέλη που δείχνουν ότι έχουν τακτοποιήσει τα ζητήματά τους και νιώθουν πεποίθηση για αυτό το κατόρθωμα, ενώ από την άλλη πλευρά, βρίσκονται αυτοί που έχουν αποθαρρυνθεί τόσο πολύ και έχουν φτάσει σε ένα σημείο αδράνειας και απαισιοδοξίας. Τέλος, μία άλλη χαρακτηριστική ιδιότητα της πρώτης επαφής με το δυναμικό της ομάδας, είναι η συνεργατική στάση, η οποία βοηθά στο να καταστεί η ατμόσφαιρα της ομάδας χαλαρωτική, κάτι το οποίο λειτουργεί θετικά ως προς την ομάδα και τον συντονιστή (Μπεχράκη, 2002).

Γενικότερα, η ατμόσφαιρα της ομάδας στην αρχική της φάση είναι ευερέθιστη, γεμάτη άγχος και διστακτικότητα. Ο τρόπος μεθοδολογίας του συντονιστή και η συμβουλευτική που παρέχει, διαδραματίζουν σημαντικό βαθμό στην λειτουργικότητα και αποδοτικότητα της ομάδας (Μπεχράκη, 2002).

Όσο περνάει ο καιρός, η ομάδα προσαρμόζεται στο κλίμα και η ατμόσφαιρα μετατρέπεται βαθμιαία σε οικεία και ζεστή, δίχως να κυριαρχεί τόσο η αγωνία όσο και το στρες. Στην παρούσα φάση, ενδείκνυται μεγάλη προσήλωση στα θέματα που πρόκειται να συζητηθούν στην ομάδα. Οι γονείς αισθάνονται ότι δεν είναι οι μόνοι που έχουν προβλήματα με τα παιδιά τους. Αντιλαμβάνονται ότι ένα πρόβλημα έχει αρκετές αιτίες και διάφορους μεθόδους αντιμετώπισης. Δεν σκέφτονται αυτά που τους απασχολούν αλλά τη καθολική διαδικασία επίλυσης των κρίσεων. Οι διαφορετικές γνώμες που ανταλλάσσονται σηματοδοτούν ότι ο καθένας είναι ξεχωριστός με τις δικές του απόψεις, συσχετίζοντας την ενδοοικογενειακή επικοινωνία και την μοναδικότητα του κάθε ατόμου μέσα στην οικογένεια (Μπεχράκη, 2002).

Στο επόμενο στάδιο, η ομάδα κατακτά την ξεχωριστή μορφή της. Υπάρχουν στιγμές που υπερισχύει το χιούμορ, η έμπνευση, η εφευρετικότητα και κάποιες στιγμές που υπάρχει η έγνοια, η ευαισθητοποίηση, τα οποία καθιστούν ευχάριστο το περιβάλλον. Λόγω των βιωματικών ασκήσεων και των role-playing(παιχνίδια ρόλων) τα μέλη είναι δυνατόν να μπουν στη θέση του άλλου, ενώ παράλληλα αναδεικνύεται η ισότητα και η ανταποδοτικότητα (Μπεχράκη, 2002).

Στη συνέχεια των συναντήσεων, η ομάδα συνειδητοποιεί την πρόοδό της και από τον ίδιο της τον εαυτό αλλά και ως προς τις ενδοοικογενειακές της σχέσεις. Τα μέλη, αισθάνονται περισσότερο αυτοπεποίθηση για το ρόλο τους ως γονείς, σύζυγοι και φίλοι. Καταλαβαίνουν τη διαφορά ως προς την στάση επικοινωνίας με τα ευρύτερα άτομα, την αντιμετώπιση των δυσκολιών και ξεκινούν να προσφέρουν χρόνο στον προσωπικό τους τομέα. Είναι σε θέση να τοποθετούν όρια και μέσα από τις συζυγικές διαμάχες να μην κατηγορούν τον σύντροφό τους, απεναντίας, να τον ενθαρρύνουν να εκφέρει τη γνώμη του και να συνεργαστεί. Ως συνέπεια, ο αυτοέλεγχος που κυριαρχεί να οδηγεί σε ένα αίσθημα ικανοποίησης και ευχαρίστησης (Μπεχράκη, 2002).

Το επόμενο και το τελευταίο στάδιο είναι αυτό της ενεργοποίησης των μελών, όπου ο θεσμός των Σχολών Γονέων υπογραμμίζει τη μεγαλύτερη επίτευξη, τη δια βίου ανάπτυξη. Ενώ, αναμένεται, μετά το πέρασμα μεγάλου χρονικού διαστήματος, η ομάδα να είναι λίγο

κουρασμένη, διαφαίνεται ότι οι γονείς είναι γεμάτοι ενέργεια και επιθυμούν την εξακολούθηση των έργων για λεπτομερή κατεργασία, περισσότερο βιωματική. Πολλοί είναι και αυτοί, οι οποίοι επιθυμούν την ευαισθητοποίηση και άλλων ατόμων με την οργάνωση σωματείων για την προβολή του θεσμού. Υπάρχουν και μέλη τα οποία μετά την λήξη της ομάδας, αρχίζουν συνεργασία με άλλους φορείς (Μπεχράκη, 2002).

5.4 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Ολοκληρώνοντας, στο συγκεκριμένο κεφάλαιο παρουσιάστηκε ο σύμβουλος ως το άτομο που συντονίζει την ομάδα σε ένα πλαίσιο συνεργασίας και κατανόησης θέτοντας εξ αρχής τους κανόνες. Βοηθά τα άτομα να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους αντιμετωπίζοντάς τους ως μοναδικά και ξεχωριστά. Αυτό, βέβαια, επιτυγχάνεται με τη χρήση συγκεκριμένων ασκήσεων που εξυπηρετούν στη χαλάρωση των μελών.

Επίσης, αναλύθηκαν τα κυρίαρχα συναισθήματα των μελών. Ιδιαίτερα στην αρχή, οι γονείς νιώθουν αμήχανα και είναι φοβισμένοι, δυσκολεύονται να συνάψουν σχέσεις μεταξύ τους και να εκφράσουν τις απόψεις τους. Με το πέρασμα του χρόνου οι γονείς γνωρίζονται και επικοινωνούν περισσότερο, σε σημείο που βοηθούν ο ένας τον άλλον εξιστορώντας τις προσωπικές τους εμπειρίες. Στο τελικό στάδιο, είναι ικανοί να αντιμετωπίσουν τους φόβους τους και τις ανησυχίες τους, ακόμη και να συνεργαστούν με άλλους φορείς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

6.1 Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η κοινωνική λειτουργός Jane Addams ιδρύοντας την κοινωνική υπηρεσία Hull House σε συνοικία του Σικάγου, θεωρήθηκε η πρωτοπόρος ιδρύτρια της κοινωνικής εργασίας στα σχολεία. Συγκεκριμένα, σε πολλές πόλεις των Η.Π.Α., συμπεριλαμβανομένου του Σικάγου, υπήρχαν πολλοί μετανάστες, όπου τα παιδιά τους δεν ήταν εφικτό να πηγαίνουν στο σχολείο και να διδάσκονται μαθήματα, καθώς δε γνώριζαν την αγγλική γλώσσα. Στην ίδια αλλά και σε χειρότερη κατάσταση βρίσκονταν οι γονείς αυτών των παιδιών, διότι πέραν από το πρόβλημα της γλώσσας, αντιμετώπιζαν δυσκολίες στην προσαρμογή τους στο νέο αστικό περιβάλλον (Σταθόπουλος, 2005).

Το 1913, στην πόλη Rochester, οι αρχές διόρισαν στα σχολεία έναν «επισκέπτη δάσκαλο» με βασικό μέλημα τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ του σχολείου και των γονιών (Μπρούζος, 1992). Αυτή η κίνηση είχε θετικά αποτελέσματα και κατά αυτόν τον τρόπο υπήρξε η βαθμιαία λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών στα σχολεία των Η.Π.Α. (Μπρούζος 1992 στο Σταθόπουλος, 2005).

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τον Πάρλαλη (2011), η κοινωνική εργασία στο χώρο της εκπαίδευσης έλαβε χώρα το 1906-1907 στη Νέα Υόρκη, τη Βοστώνη, το Χάρτφορντ και το Σικάγο. Χρόνο με το χρόνο η συνεργασία των σχολείων και της εκπαίδευσης με τους κοινωνικούς λειτουργούς θεωρήθηκε αναγκαία στις Η.Π.Α. αλλά και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Συγκεκριμένα στην Αμερική, ήδη από το 1990, ιδρύθηκε η Αμερικανική Ένωση Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας, η οποία είχε ως βασικό μέλημα την έρευνα, την προβολή και την ιδιαίτερη υποστήριξη των κοινωνικών λειτουργών στα σχολεία.

Απεναντίας, σύμφωνα με τον Ζωγράφου (1993), η κοινωνική εργασία στο χώρο της εκπαίδευσης, κάνει την εμφάνισή της τη δεκαετία του '70, καθώς υπήρχαν ορισμένες δυσκολίες στα γενικά σχολεία από τις μεταρρυθμίσεις της παιδείας για ίσες ευκαιρίες αλλά και κοινωνική μάθηση. Αργότερα, όταν η κατάσταση στα σχολεία έγινε πιο δυσοίωνη, το κράτος έως ένα σημείο επέτρεψε την απασχόληση των κοινωνικών λειτουργών στα σχολεία. Ο συνδυασμός κοινωνικών λειτουργών και κοινωνικών παιδαγωγών στα σχολεία δημιούργησε τον όρο "σχολική κοινωνική εργασία". Επομένως, το σχολικό πλαίσιο δέχεται την άποψη ότι η μάθηση για ένα παιδί δεν αρκεί να υπάρχει μόνο στο σχολείο, αλλά και στον εξωσχολικό τομέα, ο οποίος βρίσκεται σε μία αλληλεπίδραση με τον σχολικό τομέα.

Από την άλλη, οι υποχρεώσεις και οι ευθύνες του κοινωνικού λειτουργού στα εκπαιδευτικά πλαίσια άλλαζαν κατά καιρούς και αυτό οφείλονταν στο γεγονός ότι άλλαζαν και οι συνθήκες της κοινωνίας κάθε φορά. Στις αρχές του αιώνα (1900), ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών ήταν η ενσωμάτωση των μεταναστών στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και στο σχολείο. Έπειτα, σημειώθηκε επιδείνωση της παιδικής εγκληματικότητας, επομένως, στόχος των επαγγελματιών ήταν η πρόληψη του φαινομένου. Αργότερα, στη δεκαετία του 1930 και μέχρι το 1945, όπου επισημάνθηκε το τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, η εκπαίδευση και η πρακτική της κοινωνικής εργασίας επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από την ψυχολογία και την ψυχανάλυση. Αυτή η επιρροή είχε ως απόρροια, την έμφαση των κοινωνικών λειτουργών σε ψυχικά παραμελημένα και νοητικά καθυστερημένα παιδιά, με βασικό στοχασμό την παραμονή των συγκεκριμένων παιδιών στο σχολικό περιβάλλον (Σταθόπουλος, 2005).

Επιπλέον, κατά την χρονική περίοδο 1960, όταν το κίνημα των κοινωνικών δικαιωμάτων των Έγχρωμων και άλλων εθνοτήτων έλαβε χώρα, οι κοινωνικοί λειτουργοί στο χώρο της

εκπαίδευσης στράφηκαν στην προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών που προέρχονταν από ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Αργότερα, στη δεκαετία του 1980, ιδιαίτερο ενδιαφέρον δόθηκε στα παιδιά με ειδικές ανάγκες, με απώτερο στόχο την σχολική τους ενσωμάτωση αλλά και την πρόληψη των κοινωνικών δυσκολιών που επιδρούσαν καταφατικά στη μάθηση (Σταθόπουλος, 2005).

Στην Αγγλία, για παράδειγμα, οι επιτηρητές σχολικής φοίτησης και οι κοινωνικοί λειτουργοί στο χώρο της εκπαίδευσης συνυπήρχαν στα πλαίσια του σχολικού περιβάλλοντος. Ο ρόλος των επιτηρητών ήταν ο έλεγχος της υποχρεωτικής φοίτησης των μαθητών, χαμηλών κοινωνικών τάξεων, ενώ κύριο μέλημα των σχολικών κοινωνικών λειτουργών, ήταν η δημιουργία και η βελτίωση των υπηρεσιών μεταξύ σχολείου-οικογένειας-κοινότητας (Σταθόπουλος, 2005).

Από την άλλη πλευρά, στη Γερμανία, η κοινωνική εργασία στο χώρο της εκπαίδευσης, την εμφάνισή της γνωστοποίησε στα μέσα του 1970, κατά την διάρκεια διάφορων πειραματικών προγραμμάτων, τα οποία στην πορεία, μόνιμα, κατοχυρώθηκαν. Η καθιέρωση της κοινωνικής εργασίας στο χώρο της εκπαίδευσης έγινε πολύ πιο μετά της καθιέρωσης του θεσμού του κοινωνικού παιδαγωγού. Σε αυτήν την χώρα, η Κοινωνική Παιδαγωγική είναι ένας κλάδος ανεξάρτητος, αλλά συνδέεται άρρηκτα με την Παιδαγωγική και την Κοινωνική Εργασία στο περιεχόμενο και στην εφαρμογή (Σταθόπουλος, 2005).

6.2 ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Το σχολείο αποτελεί το βασικό άξονα στην προετοιμασία των παιδιών για τη μετέπειτα ζωή τους. Σίγουρα, όμως, σε αυτό πρέπει να συμβαδίζει και η κοινωνική εργασία, η ονομαζόμενη «σχολική κοινωνική εργασία». Η συγκεκριμένη αναλαμβάνει να συνδέσει την εξωσχολική ζωή του παιδιού με την ενδοσχολική δίνοντάς του τις κατάλληλες βάσεις για να συνεχίσει (Ζωγράφου, 1993).

Ένας από τους βασικούς στόχους της σχολικής κοινωνικής εργασίας είναι η ανεξαρτητοποίηση των παιδιών, η απόκτηση της κοινωνικής τους ταυτότητας και η αλλαγή των δομών του σχολείου που δημιουργούν πρόβλημα. Παραδείγματος χάρη, εξετάζει εάν η συμπεριφορά των δασκάλων συμβάλει στην κάλυψη των αναγκών των μαθητών ή εάν επιτείνει την ύπαρξη προβλημάτων και φόβων. Επίσης, συμβάλει στην εκμάθηση κοινωνικών κανόνων, όπως την αποφυγή παράνομων πράξεων και της εγκληματικότητας και υποστηρίζει τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των παιδιών. Στοχεύει στην κοινωνικοποίησή τους και την ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης, εστιάζοντας στους κοινωνικά αδύναμους. Για να το επιτύχει αυτό προσπαθεί να κάνει προσιτούς στα παιδιά τους ρόλους που πρέπει να αναλαμβάνουν στη ζωή τους και να τα βοηθήσει να αποκτήσουν κριτική σκέψη (Ζωγράφου, 1993, Πάρλαλης 2011).

Επιπρόσθετα, η κοινωνική εργασία στο χώρο της εκπαίδευσης προσπαθεί να επιτύχει την ενεργό συμμετοχή των μαθητών στα κοινά και την ανάληψη πρωτοβουλιών. Αυτό το επιχειρεί μέσω της διδασκαλίας πλουτίζοντάς την με κοινωνικά θέματα. Σημαντικό είναι το γεγονός πως η σχολική κοινωνική εργασία εστιάζει στην ανάπτυξη της αυτογνωσίας των μαθητών, ώστε να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τόσο τις ανάγκες όσο και τις ικανότητές τους και να έχουν τη δυνατότητα να συμβάλουν στην πρόοδο του κοινωνικού συνόλου. Προσπαθεί να τους βοηθήσει να συνειδητοποιήσουν πως μέσα από προσωπικά βιώματα έχουν την ικανότητα να μάθουν να λειτουργούν στα πλαίσια μιας ομάδας και να είναι υπεύθυνοι. Τέλος, στοχεύει στην κατανόηση της προδιάθεσης των μελών μιας ομάδας (Ζωγράφου, 1993, Πάρλαλης, 2011).

6.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Στο χώρο του σχολείου σημαντικό ρόλο παίζουν οι εκπαιδευτικοί για την εκπαίδευση των μαθητών και την ανάπτυξη των μαθησιακών τους ικανοτήτων. Για την ολοκλήρωση, όμως, της προσωπικότητας του μαθητή, την ανάπτυξη των κοινωνικών του δεξιοτήτων, την αυξανόμενη αλληλεπίδραση με το περιβάλλον του, την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του, ιδιαίτερα εάν προέρχεται από ειδική ομάδα του πληθυσμού, όπως αυτή των μεταναστών, αναλαμβάνουν δράση οι κοινωνικοί λειτουργοί. Απαιτείται, βέβαια, συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, καθώς μερικοί από τους στόχους και τους ρόλους τους συμπίπτουν (Πάρλαλης, 2011, Δημοπούλου- Λαγωνίκα και συν., 2009).

Επίσης, ένας κοινωνικός λειτουργός συνεργάζεται με το Σύλλογο Γονέων για την βελτίωση της λειτουργίας του σχολείου και τη διατήρηση της ευημερίας στο σχολικό περιβάλλον. Παράλληλα, ενημερώνει το Σύλλογο και επιχειρεί να τον ευαισθητοποιήσει σχετικά με το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού αλλά και να τον συμβουλέψει σε ζητήματα που τον ενδιαφέρουν, όπως είναι η πρόληψη των εξαρτησιογόνων ουσιών. Σε ομάδες γονέων αλλά και παιδιών είναι αυτός που αναλαμβάνει την εύρεση υλικών και πόρων για την ομαλή λειτουργία τους (Πάρλαλης, 2011, Δημοπούλου- Λαγωνίκα και συν., 2009).

Επιπρόσθετα, ο κοινωνικός λειτουργός αναλαμβάνει το ρόλο του μεσολαβητή μεταξύ των μαθητών και των γονέων, του σχολείου και της κοινότητας. Τους ενημερώνει για τους διαθέσιμους κοινωνικούς πόρους και κοινωνικές υπηρεσίες και αν χρειαστεί τους παραπέμπει στις κατάλληλες, αφού πρώτα έχει επιχειρήσει να τους κινητοποιήσει. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι τα παιδιά που έχουν δυσλεξία. Βέβαια, πριν από μια τέτοια κίνηση ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να έχει εξερευνήσει ολοκληρωτικά τον κοινωνικό χώρο, όπως τις υπηρεσίες που υπάρχουν σε αυτόν, τη νοοτροπία των κατοίκων και τις ανάγκες τους. Έτσι, θα είναι σε θέση να δημιουργήσει μια θεμελιώδη σχέση μεταξύ σχολείου- οικογένειας και κοινοτικών φορέων (Πάρλαλης, 2011, Δημοπούλου- Λαγωνίκα και συν., 2009).

Πολλές φορές ο κοινωνικός λειτουργός απαιτείται να ενθαρρύνει τους μαθητές, τις οικογένειες τους και το σχολικό τους πλαίσιο, αναλαμβάνοντας έτσι το ρόλο του εμπνευστή. Για παράδειγμα, κάποιο παιδί μπορεί να παρουσιάζει κακή σχολική επίδοση και απροσάρμοστη συμπεριφορά. Ο κοινωνικός λειτουργός είναι αυτός που έχει τη δυνατότητα να κινητοποιήσει τα άτομα ώστε να επιχειρήσουν να αλλάξουν οι ίδιοι τις συνθήκες στις οποίες ζουν, ώστε να βελτιωθούν και να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες τους (Πάρλαλης, 2011, Δημοπούλου- Λαγωνίκα και συν., 2009).

Σε συνδυασμό με το ρόλο του εμπνευστή, ο κοινωνικός λειτουργός γίνεται και σύμβουλος τόσο προς τους μαθητές όσο και προς τις οικογένειες ή τους εκπαιδευτικούς. Οι εξυπηρετούμενοι έτσι έχουν τη δυνατότητα να διερευνήσουν και να κατανοήσουν τα αίτια των δυσκολιών τους και να ανακαλύψουν τους τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων τους (Πάρλαλης, 2011).

Εν συνεχεία, ένας ακόμη ρόλος που αναλαμβάνει ένας κοινωνικός λειτουργός είναι αυτός του εκπαιδευτή. Σε αυτή την περίπτωση ο κοινωνικός λειτουργός αναλαμβάνει την εκμάθηση των κοινωνικών δεξιοτήτων στους εξυπηρετούμενους έτσι ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν οποιοσδήποτε δυσκολίες εμφανίζονται στο περιβάλλον, όπου ζουν (Πάρλαλης, 2011).

Ο κοινωνικός λειτουργός, ως σχεδιαστής κοινωνικών παρεμβάσεων, αναλαμβάνει να σχεδιάσει τις κοινωνικές παρεμβάσεις συνδέοντας το σχολείο με την κοινότητα και ενισχύοντας το εκπαιδευτικό έργο. Ο κοινωνικός λειτουργός παρεμβαίνει σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο σε περίπτωση κρίσης, ιδίως εάν το παιδί βιώνει το θάνατο, κάποια ασθένεια, εάν κακοποιείται ή βιώνει το διαζύγιο των γονέων του (Πάρλαλης, 2011, Δημοπούλου- Λαγωνίκα και συν., 2009).

Έργο ενός κοινωνικού λειτουργού είναι η τήρηση ενός πλήρους αρχείου συμπεριλαμβανομένων τους ατομικούς φακέλους των παιδιών, τις εκθέσεις από διάφορες ομάδες, όπως αυτές των γονέων και την αξιολόγηση όλων αυτών. Επίσης, έργο του είναι η δημιουργία ομάδων δημιουργικής απασχόλησης, ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν κοινωνικές δεξιότητες, να νιώσουν πως ανήκουν σε ένα σύνολο και να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες στη ζωή τους. Ένας κοινωνικός λειτουργός έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει, επίσης, ομάδες με τους εκπαιδευτικούς και το διοικητικό προσωπικό με στόχο παραδείγματος χάρι την καταπολέμηση του άγχους. Αναλαμβάνει την εγγραφή και την ένταξη στην εκπαίδευση μαθητών διαφορετικού πολιτισμού και συμμετέχει σε διάφορες έρευνες (Πάρλαλης, 2011, Δημοπούλου- Λαγωνίκα και συν., 2009).

Ο κοινωνικός λειτουργός, ως εργαζόμενος στο σχολείο θα πρέπει να πληροί κάποιες βασικές προϋποθέσεις για την άσκηση του επαγγέλματος. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να διαθέτει γνώσεις που αφορούν την κοινωνική εργασία αλλά ταυτόχρονα να γνωρίζουν και πως λειτουργεί το εκάστοτε εκπαιδευτικό σύστημα (Alvarez et all., 2012).

6.4 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύθηκαν σημεία που αφορούν την κοινωνική εργασία στο χώρο της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, αναφέρθηκε πως η κοινωνική εργασία στο χώρο της εκπαίδευσης πρωτοστάτησε από την κοινωνική λειτουργό Jane Addams στο Σικάγο και τονίστηκε η τοποθεσία ίδρυσής της από διάφορους συγγραφείς με την οπτική γωνία του καθενός ξεχωριστά.

Ακολούθησε η ιστορική αναδρομή του κοινωνικού λειτουργού στο χώρο της εκπαίδευσης, του οποίου η εγκατάσταση θεωρήθηκε απαραίτητη για την ενσωμάτωση και την προσαρμογή ευπαθών ομάδων στο χώρο του σχολείου. Η παρουσία του κοινωνικού λειτουργού στο χώρο της εκπαίδευσης, όπως αναφέρθηκε, θεωρείται πλέον απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνύπαρξη των συνομήλικων παιδιών και των δασκάλων τους.

Τονίστηκε, επίσης, πως βασικός στόχος της κοινωνικής εργασίας στο χώρο της εκπαίδευσης είναι η ανεξαρτητοποίηση των παιδιών και η ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, έτσι ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε δυσχέρεια συναντήσουν στη μετέπειτα ζωή τους. Επισημάνθηκε, βέβαια, πως η κοινωνική εργασία στο χώρο της εκπαίδευσης στοχεύει στην ανάληψη πρωτοβουλιών των παιδιών.

Για την επίτευξη των στόχων της κοινωνικής εργασίας στο χώρο της εκπαίδευσης απαραίτητη είναι η δραστηριοποίηση του κοινωνικού λειτουργού του οποίου ο ρόλος περιγράφηκε σε αυτό το κεφαλαίο ως συντονιστικός, ενθαρρυντικός, εμπνευστικός και διασυνδετικός.

Η παρουσία του κοινωνικού λειτουργού στο χώρο της εκπαίδευσης και η εφαρμογή των στόχων της κοινωνικής εργασίας μέσω αυτού είναι άκρως απαραίτητη για την ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών και την αποφυγή ανεπιθύμητων συμπεριφορών, όπως καβγάδες, εκμετάλλευση, σχολικό εκφοβισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αρχικός σκοπός της πτυχιακής εργασίας ήταν η μελέτη της λειτουργίας των Σχολών Γονέων, οι οποίες απευθύνονται σε γονείς παιδιών προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας. Άξια αναζήτησης τέθηκαν τα χαρακτηριστικά των παιδιών σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, την προσχολική, τη σχολική και την εφηβική.

Επίσης, αναλύθηκαν οι σχέσεις μεταξύ γονέων και παιδιών αντίστοιχα σε κάθε ηλικιακή ομάδα, καθώς είναι αναγκαίο να αναδειχθεί η στάση τόσο των παιδιών απέναντι στους γονείς τους όσο και των γονέων προς τα παιδιά τους. Ο στόχος αυτός εξυπηρετεί και στην κατανόηση του έργου που αναλαμβάνουν να βγάλουν εις πέρας οι Σχολές Γονέων. Επομένως, κατά σειρά αναλύθηκε η λειτουργία των Σχολών Γονέων και πιο συγκεκριμένα η ιστορική αναδρομή τους και τα θέματα που αναλύονται σε αυτές, οι στόχοι τους αλλά και η οργάνωσή τους.

Έπειτα, δόθηκε έμφαση στο ρόλο του κοινωνικού συμβούλου στις Σχολές Γονέων, ο οποίος αποτελεί συνδετικό κρίκο μεταξύ των γονέων και των παιδιών τους. Στην εργασία συμπεριλήφθηκε και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην εκπαίδευση, καθώς πολλά παιδιά στο σχολείο έρχονται αντιμέτωπα με τον κοινωνικό στιγματισμό ή χρειάζονται την βοήθεια του ειδικού για την ανάπτυξη και εξέλιξη της προσωπικότητάς τους.

Μετά την διεξοδική βιβλιογραφική έρευνα και καταγραφή όσων σχετίζονται με τις Σχολές Γονέων απαντήθηκαν όλα τα ερωτήματα και επιτεύχθηκαν οι αρχικοί στόχοι, όπως και ο απώτερος σκοπός που αφορούσε τη μελέτη της λειτουργίας των Σχολών Γονέων. Αρχικά, οι Σχολές Γονέων αναφέρονται σε ομάδες γονέων, νέων, εφήβων, ηλικιωμένων και σε προγράμματα που παρακολουθούν οι γονείς για να διευρύνουν τις γνώσεις τους, όσον αφορά την ανατροφή, την εκπαίδευση και τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

Έπειτα από βιβλιογραφική έρευνα των θεμάτων που αναλύονται στις Σχολές Γονέων προέκυψε πως τα παιδιά από την νηπιακή ηλικία μέχρι την εφηβική παρουσιάζουν κάποια χαρακτηριστικά, τα οποία διαφέρουν ανά φύλο και χαρακτήρα. Επίσης, προέκυψε πως η διαμόρφωση της προσωπικότητας των παιδιών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το περιβάλλον, στο οποίο μεγαλώνουν και τις σχέσεις που έχουν αναπτύξει με τους γονείς τους. Μερικά παιδιά είναι οξύθυμα και εξωστρεφή, ενώ άλλα είναι ήπιων τόνων και υπάκουα.

Ενώ, σε χώρες του εξωτερικού, όπως τη Γαλλία, λειτούργησαν Σχολές Γονέων και παρόμοιες οργανώσεις για την παροχή αρωγής σε οικογένειες που το είχαν ανάγκη, παρόλο που οι Σχολές Γονέων αναγνωρίστηκαν από το ελληνικό κράτος (στις 28 Ιουνίου του 1998), αυτό δεν σηματοδοτεί την εξέλιξη τους στον Ελληνικό εκπαιδευτικό χώρο.

Συμπερασματικά, η σημαντικότητα των Σχολών Γονέων αποδεικνύεται καθημερινά, ακόμη και από μια απλή σχολική αποτυχία των παιδιών, που οι γονείς ή ακόμη και τα ίδια τα παιδιά δυσκολεύονται να αποδεχτούν.

Με βάση τη βιβλιογραφική ανασκόπηση που προηγήθηκε, αναδεικνύεται ως ένα ακόμη συμπέρασμα, ότι δεν υπάρχουν αρκετές βιβλιογραφικές πηγές που να βοηθούν την βιβλιογραφική έρευνα για τις Σχολές Γονέων στην Ελλάδα. Επίσης, δεν υπάρχουν αρκετές έρευνες ή μελέτες που να πραγματοποιήθηκαν στον ελλαδικό χώρο, για την σπουδαιότητα και τις επιδράσεις που μπορεί να έχουν οι σχολές γονέων είτε στα παιδιά, είτε στους γονείς, είτε και στους δύο άμεσα και έμμεσα. Αναντίρρητα, ο σκοπός των σχολών και οι επιμέρους στόχοι του είναι ξεκάθαροι και αρκετά βοηθητικοί για τα άτομα που επιθυμούν να παρακολουθήσουν κάποια από τα θέματα που προάγουν οι σχολές.

Από την άλλη, διαφαίνεται η σπουδαιότητα της κοινωνικής εργασίας στο χώρο της εκπαίδευσης, όπου ο κοινωνικός λειτουργός αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ σχολείου-παιδιού-γονέα και επιδρά θετικά στο παιδί, συμβάλλει στην κοινωνικοποίησή του αλλά και στην κινητοποίηση του ίδιου, έτσι ώστε να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες μόνος του. Απορρέει το συμπέρασμα λοιπόν, ότι ένας κοινωνικός λειτουργός στο σχολικό περιβάλλον είναι αφενός χρήσιμος διότι βρίσκεται κοντά στο παιδί και στους γονείς και αφετέρου απαραίτητος για την αντιμετώπιση διάφορων προβλημάτων που μαστίζουν την σχολική κοινότητα.

Επιπρόσθετα, η στάση του συμβούλου, έχει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της ομάδας. Εάν ο σύμβουλος ακολουθεί και τηρεί τις αρχές συνεργασίας και τους κώδικες δεοντολογίας που οφείλει να διακατέχεται, τότε μπορεί να υπάρξει εξέλιξη των μελών, η οποία συνεπάγεται με την δημιουργία του αισθήματος εμπιστοσύνης και της αλληλοκατανόησης. Για να υπάρξουν, βέβαια, αυτά τα συναισθήματα, ανεξάρτητα από τον σύμβουλο, ο οποίος είναι καθοριστικός μέσα στην ομάδα θέτοντας όρια και κανόνες, τα ίδια τα μέλη σταδιακά θα περάσουν από διάφορες φάσεις συναισθημάτων καθ' όλη τη διάρκεια των προβλεπόμενων συνεδριών.

7.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Με βάση την βιβλιογραφική έρευνα που προηγήθηκε και τα συμπεράσματα που προέκυψαν διατυπώνονται οι εξής προτάσεις:

- Οι Σχολές Γονέων, ωφέλιμο θα ήταν να αναδείξουν περισσότερο την παρουσία τους στην κοινωνία, έτσι ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη ενημέρωση και ανταπόκριση από τους ενδιαφερόντες.
- Η ανάδειξη των Σχολών Γονέων, είναι δυνατόν να γίνει με διάφορους και ποικίλους τρόπους, όπως μέσω της αφισκοκόλλησης, της προβολής του έργου που προσφέρει στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Δικτύωσης, της ενημέρωσης για το ρόλο του στο σχολικό πλαίσιο, είτε μέσω του Διευθυντή, του καθηγητή-δασκάλου ή του ίδιου του συμβούλου, αλλά και των γενικότερων δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού για το έργο των Σχολών Γονέων στην Ελλάδα.
- Οι Σχολές Γονέων, καλό θα ήταν να διευκρινίζουν με απλές πληροφορίες, για τα προγράμματα και τα θέματα ασχολίας που παρέχουν σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες. Τα θέματά τους, να συγκεκριμενοποιηθούν περισσότερο και να προσφέρουν πληροφορίες για το περιεχόμενό τους, έτσι ώστε να γίνονται εξ' αρχής κατανοητά στους κοινούς αναγνώστες και να μην χρειάζεται η επικοινωνία με τον σύμβουλο για την περιγραφή των θεμάτων.
- Η ύπαρξη περισσότερων βιβλιογραφικών και ηλεκτρονικών πηγών για τις Σχολές Γονέων στην Ελλάδα.
- Πέραν των Σχολών Γονέων, όσον αφορά την κοινωνική εργασία, προτείνεται η όλο και πιο συχνή συνεργασία των εκπαιδευτικών κοινωνικών λειτουργών των τμημάτων της κοινωνικής εργασίας με τα σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με την επίβλεψη του επόπτη-εκπαιδευτικού κοινωνικού λειτουργού. Κατά αυτό τον τρόπο, θα υπάρξει η ενδυνάμωση της σχολικής κοινωνικής εργασίας αλλά και οι εκπαιδευόμενοι κοινωνικοί λειτουργοί θα γνωρίσουν το ρόλο και τα καθήκοντα του σχολικού κοινωνικού λειτουργού.
- Η ενσωμάτωση των κοινωνικών λειτουργών στο σχολικό περιβάλλον που ανήκει στην Πρωτοβάθμια ή Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και η συνεργασία της κοινωνικής υπηρεσίας με τις Σχολές Γονέων για την ενημέρωση, ευαισθητοποίηση των παιδιών σε θέματα που τα απασχολούν και απαιτείται ενδεχόμενη παρέμβαση.

- Η ύπαρξη περισσότερων βιβλιογραφικών πηγών και συγγραμμάτων για την σχολική κοινωνική εργασία και το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στην εκπαίδευση.
- Η ύπαρξη περισσότερων ερευνών και μελετών για τις ανάγκες των παιδιών, είτε προσχολικής, είτε σχολικής, είτε εφηβικής ηλικίας, έτσι ώστε οι ειδικοί (κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι, ιατροί κ.α.) να έχουν γνώση των αναγκών των παιδιών σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές και να μπορούν να τα προσεγγίσουν κατάλληλα εάν είναι απαραίτητο.
- Η εκτενής ενημέρωση και μελέτη των κοινωνικών λειτουργών για τα χαρακτηριστικά των παιδιών–βιοσωματικά και ψυχοκινητικά, ψυχοκοινωνικά, γνωστικά, συναισθηματικά– στις διάφορες αναπτυξιακές φάσεις, για την καλύτερη αντιμετώπιση και προσέγγισή τους.
- Η ομαδική δράση των κοινωνικών λειτουργών σε συλλογικές διεκδικήσεις, όπως η ενσωμάτωσή τους σε σχολικά πλαίσια.
- Όσον αφορά τους γονείς, μπορούν οι ίδιοι απευθείας να απευθυνθούν στο Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης και να ενημερωθούν για τα Προγράμματα και τα θέματα των Σχολών Γονέων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασίου, Κ. (2007) *Αγωγή Υγείας*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Γεώργας, Δ., Μπεζερβέκης, Η., Γιώτσα, Α. (χ.χ.) *Σχέσεις Σχολείου- Οικογένειας- Οικογένεια και σχολείο μαζί για τον ίδιο σκοπό, την πρόοδο του παιδιού*, Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων- Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων- Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Δημοπούλου- Λαγωνίκα, Μ. (2009) *Η οικογένεια και το σχολείο*, Αθήνα: Appleprint.
- Δραγώνα, Θ., Ντάβου, Μ. (χ.χ.) *Εφηβεία: Προσδοκίες και αναζητήσεις*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ζαμπέλας, Α. (2003) *Η διατροφή στα στάδια της ζωής*, Αθήνα: Πασχαλίδη.
- Ζαφειροπούλου, Μ., Καλαντζή-Αζίζι, Α. (2011) *Προσαρμογή στο σχολείο-Πρόληψη και αντιμετώπιση δυσκολιών*, Αθήνα: Πεδίο.
- Ζηλίδης, Χ. (1995) *Διατροφή και δημόσια υγεία*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Ζωγράφου, Α. (1993) *Σχολική κοινωνική εργασία, θεωρία, πράξη, προβληματισμοί*, Πάτρα : χ.ε.
- Θεοδωράτου- Μπέκου, Μ. (2006) *Ωρίμανση και Δυναμική Ομάδας- Συμβολή στη Συμβουλευτική Νέων*, Αθήνα: Rosili.
- Καϊλα, Μ., Πολεμικός, Ν., Φιλίππου, Γ. (1994) *Άτομα με ειδικές ανάγκες: Σύγχρονες κατευθύνσεις και απόψεις σε προβλήματα πρόληψης, παρέμβασης, αντιμετώπισης*, Τόμος Α', Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κασσωτάκης, Ι. Μ. (2006) *Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός: Θεωρία και πράξη*, Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Κοσμόπουλος, Α. (1990) *Ψυχολογία και οδηγική της παιδικής και νεανικής ηλικίας*, Αθήνα: Γρηγόρη.
- Κουράκης, Ν. (2004) *Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων*, Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Κουρέα- Κρεμαστινού, Τζ. (2000) *Σεξουαλική Αγωγή- Διαφυλικές σχέσεις- Για μαθητές 11-15 ετών*, Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.
- Κουρκούτας, Η. (2001) *Η Ψυχολογία του Εφήβου-Θεωρητικά ζητήματα και η ψυχολογία του εφήβου*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κυριακίδης, Π. Α. (2000) *Η οικογενειακή σχέση*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Λιάντας, Γ. Μ. (1996) *Επαγγελματικός προσανατολισμός: σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός*, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.
- Μαλικιώση- Λοΐζου, Μ., Καραθανάση- Κατσαούνου, Α., Μπότου, Α. (χ.χ.) *Συμβουλευτική Γονέων... για ένα ευτυχισμένο αύριο των παιδιών μας...*, Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων- Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων- Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Μηνούδης, Γ. (2012) *Παιδική διατροφή και ανάπτυξη*, Αθήνα: Κέδρος.
- Μουσούρου, Λ. Μ. (2005) *Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική*, Αθήνα: Gutenberg.
- Μπεχράκη, Κ. (2002) *Σχολές γονέων-Εμπειρίες-Προοπτικές*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Νόβα- Καλτσούνη, Χ. (2010) *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*, Αθήνα: Gutenberg.
- Νόβα-Καλτσούνη, Χ. (2007) *Κοινωνικοποίηση-Η γένεση του κοινωνικού υποκειμένου*, Αθήνα: Gutenberg.
- Νομικού, Χ. (2004) *Εφηβεία-Η Ηλικία της Επανάστασης*, Αθήνα: Λιβάνη.

- Οικονόμου, Χ., Φερόνας, Α. (2006) *Οι εκτός των τειχών- Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*, Αθήνα: Διόνικος.
- Παλυβός, Δ. Κ. (1980) *Εκπαίδευση και αγωγή στην προσχολική ηλικία*, Αθήνα: χ.ε.
- Παπαγεωργίου, Γ. Ν. (2006) *Αγωγή και Επικοινωνία στο σχολείο*, Αθήνα: Σόκολη-Κουλεδάκη.
- Παπαχριστόπουλος, Ν. (2011) *Σχολές Γονέων-Η οικογένεια στη σύγχρονη εποχή*, Αθήνα: Υπουργείο Παιδείας Δια βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.
- Παπαχριστόπουλος, Ν., Σαμαρτζή, Κ. (2009) *Οικογένεια και νέες μορφές γονεϊκότητας*, Πάτρα: Orportuna.
- Παππά, Β. (2006) *Επάγγελμα γονέας: ψυχολογικοί τύποι γονέων και συμπεριφορά παιδιών και εφήβων*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- Παρασκευόπουλος, Θ. Δ. (2005) *Συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών- το συναίσθημα του φόβου*, Αθήνα: Άτραπος.
- Παρασκευόπουλος, Ι. Ν., Μπεζεβέγκης, Η., Γιαννίτσας, Ν., Καραθανάση, Α. (1995) *Διαφυλικές σχέσεις: εισηγήσεις στο σεμινάριο κατάρτισης εκπαιδευτικών-στελεχών σε θέματα σεξουαλικής αγωγής και ισότητας των φύλων*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παρασκευόπουλος, Ι. Ν. (1985) *Εξελικτική ψυχολογία*, Τόμος Δ', Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.
- Παρασκευόπουλος, Ι. Ν. (χ.χ.) *Εξελικτική ψυχολογία - Η ψυχική ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση*, Αθήνα: χ.ε.
- Πάρραλης, Σ. Κ. (2011) *Οι πρακτικές εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα και στην Κύπρο*, Αθήνα: Πεδίο.
- Σακελλαρίου, Κ. (1985) *Παιδαγωγική της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού*, Αθήνα: Καρανάση.
- Σταθόπουλος, Π. (2005) *Κοινωνική Πρόνοια-Ιστορική Εξέλιξη-Νέες Κατευθύνσεις*, Αθήνα: Παπαζήση.
- Σταματοπούλου, Μ. (χ.χ.) *Σύγχρονη Ψυχολογία*, Αθήνα: Ευρωεκδοτική- Ινστιτούτο Ιστορικών & Πολιτιστικών Μελετών.
- Τραυλός, Α. Κ. (1998) *Ψυχοκινητική ανάπτυξη παιδιών ηλικίας από 2-7 χρονών*, Αθήνα: Σαββάλας.
- Τριχόπουλος, Δ., Τριχοπούλου, Α. (1986) *Προληπτική ιατρική: Αγωγή υγείας, κοινωνική ιατρική, δημόσια υγιεινή*, Αθήνα: Παρισιάνος.
- Τσαρδάκη, Δ. (1984) *Διαδικασίες κοινωνικοποίησης*, Αθήνα: Σκαραβαίος.
- Τσιάντης, Ι., Αναστασόπουλος, Δ., Χατζάρα, Β., Λιακοπούλου, Μ., Χριστιανόπουλος, Κ. (1998) *Εφηβεία-Ένα μεταβατικό στάδιο σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- Χαραλαμπίδης, Β. (1987) *Οργάνωση της διδασκαλίας και της μάθησης γενικά*, Αθήνα: Gutenberg.
- Χασάπης, Ι. (1980) *Ψυχολογία Της Προσωπικότητας*, Β' έκδοση, Τόμος Α', Αθήνα: Βασιλόπουλος Στεφ.
- Χουρδάκη, Μ. (χ.χ.) *Οικογενειακή ψυχολογία*, Β' έκδοση, Αθήνα: Γρηγόρης.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alvarez, M., Anderson, K. C., Avi Astor, R., Betman, G., Bye, L., Frey, A., Ganesin, R. J., Read C., Sweigart, C., Thomas, G., Weisner, D. C. (2012) *N A S W S t a n d a r d s f o r School Social Work S e r v i c e s*, στο <http://www.naswdc.org/practice/standards/NASWSchoolSocialWorkStandards.pdf> [πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2014].
- Bigner, J., J. (2010) *Parent-child relations: An introduction to parenting*, Upper Sadle River: Merrill.

- Ghetti, S., Bunge, S. A. (2012) «Neural changes underlying the development of episodic memory during middle childhood», *Developmental Cognitive Neuroscience*, 2, (4), October, p.p.: 381-395, στο <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1878929312000576> [πρόσβαση στις 3 Αυγούστου 2014].
- Lenka, V. U. (2014) «A review on the role of media in increasing materialism among children», *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 133, May, p.p.: 456-464, στο <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187704281403122X> [πρόσβαση στις 30 Αυγούστου 2014].
- Lupu, D., Norel, M., Ramona, A. L. (2013) «What the Preschool Children Prefer: Computer, TV or Dynamic, Outdoor Activities?!», *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 82, 3 July, p.p.: 7-11 στο <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042813012846> [πρόσβαση στις 30 Ιουλίου 2014].

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Άουερμπαχ, Σ. (2007) *Έξυπνα παιχνίδια- πώς να μεγαλώσετε ένα παιδί με υψηλό «Δείκτη Παιχνιδιού» (PQ)*, Μετάφραση: Λεωνίδου, Μ, Αθήνα: Πατάκη.
- Μπουσκάλια, Φ. Λ. (1993) *Άτομα με ειδικές ανάγκες και οι γονείς τους. Μια πρόκληση στη συμβουλευτική*, Μετάφραση: Δίπλας, Γ, Αθήνα: Γλάρος.
- Μπρακονιέ, Α., Μαρτσέλι, Ν. (2002) *Τα χίλια πρόσωπα της εφηβείας*, Μετάφραση: Λεωνίδη, Σ, Αθήνα: Καστανιώτη.
- Ουάντσογουερθ, Γ. Μ. (2001) *Η θεωρία του Ζαν Πιαζέ για τη γνωστική και τη συναισθηματική ανάπτυξη: Τα θεμέλια του κονστρουκτιβισμού*, Μετάφραση: Καναλλάκη, Σ, Παπαδόπουλος, Σ, Γιατρά, Σ, Αθήνα: Καστανιώτη.
- Cole, M., Cole, S. (2002) *Η ανάπτυξη των παιδιών: Γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη κατά τη νηπιακή και μέση παιδική ηλικία*, Μετάφραση: Σόλμαν, Μ, Αθήνα: Τυπωθήτω
- Cole, M., Cole, S. (2002) *Η ανάπτυξη των παιδιών-Εφηβεία*, Τόμος Γ', Μετάφραση: Σόλμαν, Μ, Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Conger, J. (1981) *Η εφηβική ηλικία-Μια καταπιεσμένη γενιά*, Μετάφραση: Σόλμαν, Μ, Αθήνα: Ψυχογιός.
- Craig, G. J., Baucum, D. (2007) *Η ανάπτυξη του ανθρώπου*, Μετάφραση: Ιωαννίδου, Α, Αθήνα: Παπαζήση.
- Dale, N. (2008) *Τρόποι συνεργασίας με οικογένειες παιδιών με ειδικές ανάγκες*, Μετάφραση: Αποστολή, Μ, Αθήνα: Έλλην.
- Dunn, J. (1988) *Αδέλφια: σχέσεις-προβλήματα-αντιθέσεις*, Μετάφραση: Κουλουμπή-Παπαπετροπούλου, Κ, Αθήνα: Π. Κουτσούμπος Α.Ε.
- Hughes, M., Kroehler, C. J. (2007) *Κοινωνιολογία- Οι βασικές έννοιες*, Μετάφραση: Χρηστίδης, Γ. Ε, Αθήνα: Κριτική.
- Maruani, M. (2008) *Γυναίκες, φύλο, κοινωνίες: τι γνωρίζουμε σήμερα*, Μετάφραση: Μαρκέτου, Π, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Shaffer, D. (2004) *Εξελικτική ψυχολογία παιδική ηλικία και εφηβεία*, Μετάφραση: Αντωνοπούλου, Μ, Αθήνα: Έλλην.
- Stephen, N. E., Kratochwill, R. T., Littlefield, J., Travers, F. J. (2008) *Εκπαιδευτική ψυχολογία: Αποτελεσματική διδασκαλία, αποτελεσματική μάθηση*, Μετάφραση: Σόλμαν, Μ., Καλύβα, Φ, Αθήνα: Gutenberg.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Γεώργας, Δ. (χ.χ.) *Η ελληνική οικογένεια-Παρελθόν, παρόν και μέλλον*, στο <http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/family/f5.pdf> [πρόσβαση στις 17 Σεπτεμβρίου 2014].
- Γιοβαζολιάς, Θ. (2011) *Σχολές γονέων- Συνεργασία εκπαιδευτικών- οικογένειας*, Αθήνα: Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων- Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης- Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, στο http://2lykaliver.eyv.sch.gr/files/teachers/odigies_mathimatwn/synergasia_scholeiou_ideke.pdf [πρόσβαση στις 1 Αυγούστου 2014].
- Γιώτσα, Α. (2010) *Επιμόρφωση Στελεχών Παροχής Συμβουλευτικών Υπηρεσιών*, Αθήνα: Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης & Θρησκευμάτων- Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης- Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, στο <http://blogs.sch.gr/kkiourtsis/files/2012/10/syy-yliko.pdf> [πρόσβαση στις 30 Ιουλίου 2014].
- Δασκαλάκη, Α. (2010) *Η ανάπτυξη της θεωρίας του νου και η ικανότητα κατανόησης συναισθημάτων σε παιδιά προσχολικής ηλικίας*, Αθήνα, στο http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/1242/1/Daskalaki_Argyro.pdf [πρόσβαση στις 8 Οκτωβρίου 2014].
- Δημητριάδη, Σ., Σιδηροπούλου, Γ., Πασπαλά, Μ., Σακελλαροπούλου, Χ. (2010) «Η γνώση και η εφαρμογή ψυχοκινητικών παιχνιδιών με έμφαση στην τοποθέτηση στο χώρο, στην προσχολική αγωγή», *Μαθαίνω πώς να μαθαίνω*, Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης: Αθήνα, 7-9 Μαΐου σελ: 1-7, στο http://www.elliepek.gr/documents/5o_synedrio_eisigiseis/Psychokinitika_Paixnidia.pdf [πρόσβαση στις 8 Οκτωβρίου 2014].
- Δραγώνα, Θ. (2007) *Κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της εκπαίδευσης: Στερεότυπα και προκαταλήψεις*, Αθήνα, στο <http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/3227/933.pdf> [πρόσβαση στις 25 Σεπτεμβρίου 2014].
- ΕΥΖΗΝ-Υπουργείο Υγείας και Θρησκευμάτων (2013) *Η Σημασία της Άσκησης για το Παιδί*, στο http://eyzin.minedu.gov.gr/Pages/Teachers/Teachers_ArticlesSV.aspx?ArticleID=2 [πρόσβαση στις 20 Αυγούστου 2014].
- Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης (2012), *Σχολές Γονέων*, στο <http://www.inedivim.gr/index.php/2012-09-20-08-04-51> [πρόσβαση στις 22 Ιουλίου 2014].
- Καρασούλη, Κ. (2008) *Η διατροφική συμπεριφορά του παιδιού*, στο <http://www.iatronet.gr/diatrofi/paidiki-diatrofi/article/4752/i-diatrofiki-symperifora-toy-paidiou.html> [πρόσβαση στις 14 Σεπτεμβρίου 2014].
- Κουρσουμπά, Λ. (2007) *Ισότητα των δυο φύλων – ίσες ευκαιρίες για όλους*, στο <http://www.olc.gov.cy/olc/olc.nsf> [πρόσβαση στις 25 Σεπτεμβρίου 2014].
- Κυρίτση, Ι., Τσιώτρα, Σ., Αγγέλου, Μ., Κατσαμά, Ε., Αλαμπάνου, Ε. (2005) *Γονείς Ας Είμαστε Προετοιμασμένοι- Για να ξεχωρίσουν οι γονείς την πραγματικότητα από το μύθο και για τις ναρκωτικές ουσίες και την εξάρτηση*, στο <http://www.kethea.gr/Portals/0/Uploads/KETHEA%20PREVENTION%20goneis.pdf> [πρόσβαση στις 10 Σεπτεμβρίου 2014].
- Μαραγκουδάκη, Ε. (2007) *Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο σχολείο*, Ιωάννινα στο <http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/5028/1442.pdf> [πρόσβαση στις 25 Σεπτεμβρίου 2014].
- Μπλέτσας, Ε. (2011) *Οικογενειακός Προϋπολογισμός*, Θεσσαλονίκη: Foodmusic, στο <http://cookingeconomy.gr/ebooks> [πρόσβαση στις 14 Σεπτεμβρίου 2014].
- Νικολόπουλος, Α., Σκορδίλης, Ε., Χαιροπούλου, Χ. (2008) «Η επίδραση παρεμβατικών προγραμμάτων στα θεμελιώδη κινητικά πρότυπα παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας:

- Βιβλιογραφική ανασκόπηση», *Αθλητική Ψυχολογία* (19), σελ: 48-60, στο <http://www.sportpsychology.gr> [πρόσβαση στις 8 Οκτωβρίου 2014].
- ΟΚΑΝΑ, (2012) *Πληροφορίες για γονείς*, στο <http://www.okana.gr/component/k2/item/176> [πρόσβαση στις 26 Αυγούστου 2014].
  - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (2011) *Νέο σχολείο. Σχολική και Κοινωνική Ζωή: Οδηγός Εκπαιδευτικού*, Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Υπουργείο Παιδείας και Διά Βίου Μάθησης, στο <http://apf.gr/assets/ODIGOS%20SKZ.pdf> [πρόσβαση στις 8 Οκτωβρίου 2014].
  - Τάνταρος, Σ. (2004) *Οικογένεια και Ανάπτυξη του Παιδιού και του Εφήβου: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί*, στο http://books.eudoxus.gr/publishers/ID_0273/EG-0019-ABS.pdf [πρόσβαση στις 2 Σεπτεμβρίου 2014].
  - Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Αγωγής Υγείας (2012) *Εγχειρίδιο: Κυκλοφορώ με ασφάλεια ως πεζός-επιβάτης-ποδηλάτης*, στο http://www.moec.gov.cy/agogi_ygeias/pro_kykloforiaki_agogi_chrisimo_yliko.html [πρόσβαση στις 14 Σεπτεμβρίου 2014].
  - Χαραλαμπίδης, Γ. (2000) *Ο ρόλος των γονέων δεν περιορίζεται στη γέννηση του παιδιού, Ο ρόλος και η στάση των γονέων απέναντι στο παιδί* (2), στο http://www.aspe.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=299&Itemid=2 [πρόσβαση στις 16 Σεπτεμβρίου 2014].
  - Χαρίση, Ν. Α. (2010) «Πρόγραμμα συμβουλευτικής παρέμβασης σε γονείς παιδιού με ειδικές ανάγκες», *Επιστημονικό Βήμα*, (13), σελ: 165-175, στο http://www.syllogosperiklis.gr/ep_bima/epistimoniko_bima_13/165e176.pdf [πρόσβαση στις 25 Σεπτεμβρίου 2014].
  - Χατζηκαλλία, Θ. Κ. (χ.χ.) *Προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών: Συνεργασία εκπαιδευτικών- γονέων*, στο <http://www.specialeducation.gr/frontend/articles.php?cid=81> [πρόσβαση στις 25 Σεπτεμβρίου 2014].

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ

- Βερβέρογλου, Σ. (2011) *Διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών των γονέων που παρακολούθησαν το πρόγραμμα "Σχολές γονέων" στο Βόρειο Έβρο*, αδημοσίευτη διπλωματική διατριβή, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Ζαπαντιώτη, Μ. (2008) *Ο ρόλος και η αναγκαιότητα της συμβουλευτικής γονέων: διερεύνηση της διαμόρφωσης των οικογενειακών σχέσεων μέσω της παρέμβασης της εκπαίδευσης ενηλίκων*, αδημοσίευτη διπλωματική διατριβή, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

- Γιαβρίμης, Π.(2008) «Προβλήματα συμπεριφοράς μαθητών δημοτικού σχολείου» στο Θεοδοσοπούλου, Μ.(επιμ.) *Σχολές Γονέων μαζί με τα παιδιά μας*, Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Καμένα Βούρλα, 11-12 Μαΐου σελ: 179-184.
- Καραγιωργα-Δημητρακοπούλου, Γ.(2008) «Αγωγή υγείας οικογενειών Παλιννοστούντων, Μουσουλμάνων, Μεταναστών και ROMA» στο Θεοδοσοπούλου, Μ.(επιμ.) *Σχολές Γονέων μαζί με τα παιδιά μας*, Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Καμένα Βούρλα, 11-12 Μαΐου σελ: 245-249.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΗΜΟ ΠΟΥ ΣΤΕΛΝΕΙ ΑΙΤΗΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΧΟΛΕΣ ΓΟΝΕΩΝ

1. Υπάρχει κοινωνική υπηρεσία στο Δήμο σας και ποιας μορφής;
Κοινωνική υπηρεσία.....
Ψυχολογική.....
Συμβουλευτικό κέντρο πρόληψης.....
Κέντρο ψυχικής υγιεινής.....

Συνεργάζεται με κάποιο φορέα σχετικό με την ψυχική υγεία;
ΟΚΑΝΑ.....
ΕΠΨΥ.....
Άλλος φορέας.....

2. Πληθυσμός του Δήμου σας (του Συλλόγου σας);

3. Αριθμός σχολείων και μαθητικού πληθυσμού;
(νηπιακής, σχολικής, εφηβικής ηλικίας)
Αβάθμιας..... Νηπιαγωγεία.....
Ββάθμιας..... Παιδικοί Σταθμοί.....
Σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων.....

4. Υπάρχει τοπικός τύπος; Αναφέρατε έντυπα ή ΜΜΕ.
.....
.....

5. Για ποιους λόγους θέλετε να οργανώσετε Σχολή Γονέων;
.....
.....

6. Με ποιον τρόπο ενημερωθήκαμε για την ύπαρξη Σχολών Γονέων;
.....
.....

7. Άλλες παρατηρήσεις
.....
.....

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΑΙΤΗΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΣΧΟΛΕΣ ΓΟΝΕΩΝ

ΟΝΟΜΑ.....

ΕΠΩΝΥΜΟ.....

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ.....

ΤΗΛΕΦΩΝΟ.....

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ.....

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ (έγγαμος, διαζευγμένος κ.λπ.).....

.....

ΠΑΙΔΙΑ: ΗΛΙΚΙΑ- ΦΥΛΟ.....

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Είναι η πρώτη φορά που θα παρακολουθήσετε Σχολή Γονέων;

.....

.....

2. Αν όχι, πριν πόσο καιρό είχατε παρακολουθήσει ομάδες γονέων και ποια η γνώμη σας για αυτές;

.....

.....

3. Ποια είναι τα θέματα που σας απασχολούν ιδιαίτερα;

.....

.....

.....

4. Πιστεύετε στην αναγκαιότητα ανάπτυξης και λειτουργίας του θεσμού αυτού στην πόλη σας;

.....

.....

.....

5. Ποιες είναι οι προσδοκίες σας από τη συμμετοχή σας σε ομάδες; (Τι περιμένετε από τις ομάδες Σχολών Γονέων;)

.....

.....

6. Ποια θέματα νομίζετε ότι πρέπει να συζητηθούν στα πλαίσια της λειτουργίας των Σχολών Γονέων;

(δικές σας προτάσεις)

.....

.....

.....